

För fredens bevarande
Svenska konsulers rapporter från Alger 1730–1830

Emil Kaukonen, 33180
Avhandling pro gradu i allmän historia
Handledare: Holger Weiss
Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi
Åbo Akademi

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI
Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Allmän historia	
Författare: Emil Kaukonen	
Arbetets titel: För fredens bevarande: Svenska konsulers rapporter från Alger 1730–1830	
Handledare: Holger Weiss	
År 1729 grundades ett svenskt konsulat i den osmanska lydstaten Alger, en av de fyra så kallade Barbareskstaterna. Till de svenska konsulernas uppgifter i Alger hörde bland annat överräckandet av så kallade fredsgåvor, friköpandet av svenska undersåtar som hamnat i algeriskt slaveri och förmedlandet av underrättelser gällande lokala händelser. Konsulerna skrev i sina rapporter till Kommerskollegium om till exempel samhällliga utvecklingar, skeppstrafik och audienser med dejen, den algeriska härskaren. Dessa rapporter fungerar som källmaterialet för avhandlingen. Syftet med avhandlingen är att belysa de svenska konsulernas verksamhet i Barbareskstaterna, vilket uppfylls genom att tre forskningsfrågor ställs till materialet. För det första studeras konsulernas roll som diplomatiska representanter och fredsmedlare med en förankring i forskning om tidigmodern diplomati och europeiska diplomatiska förhållanden med Osmanska riket och Barbareskstaterna. För det andra undersöks på vilka sätt konsulerna arbetade för att skapa så kallad mänsklig säkerhet för svenska undersåtar, det vill säga hur de agerade för att beskydda svenska sjömäns liv och frihet och vilken roll de spelade i skapandet av ett system för mänsklig säkerhet för Sverige och även för det kollektiva kristna Europa. För det tredje analyseras konsulernas syn på Alger och dess invånare med avstamp i teorier om orientalism med betoning på Ann Thomsons forskningsresultat gällande den samtida europeiska intelligentians syn på Barbareskstaterna som tyranniskt styrda och stagnerade samhällen. Resultaten av undersökningen är att konsulerna spelade en avgörande roll för uppehållet och bevarandet av Sveriges fred mer i och med att deras fysiska närvaro och erfarenhet av islamiska diplomatiska konventioner gav dem möjligheter till att skapa personliga relationer till regenter och andra högt uppsatta personer. Dessa relationer var även viktigt för att konsulerna skulle kunna skapa mänsklig säkerhet, eftersom konsulernas yrkeskunskap i flera fall var det enda som stod mellan en tillfångatagen svensk besättning och slaveri. Konsulerna rapporterade dessutom om både de övriga europeiska makternas handlande och den algeriska kryssarflottans rörelser och fungerade således som en form av spioner, något som var typiskt för tidigmoderna diplomater. Det gynnade även konsulerna att rapportera på ett dylikt sätt, eftersom framhävandet av deras yrkeskunskap förstärkte deras oumbärlighet i Kommerskollegiums ögon. Ett ytterligare forskningsresultat är att den syn på Barbareskstaterna som framträder ur rapporterna inte skiljer sig märkbart från den samtida europeiska synen: Alger presenteras som ett stagnerat och tyranniskt samhälle som präglas av våld och som endast kan förbättras genom att det intas och kontrolleras av européer.	
Nyckelord: Barbareskstaterna, Maghreb, mänsklig säkerhet, slavhandel, orientalism, diplomati, Kommerskollegium	
Datum: 25.3.2015	Sidoantal: 71
Abstraktet godkänt som mognadsprov:	

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte, frågeställning och avgränsning.....	2
1.2 Material.....	4
1.3 Metod.....	5
1.4 Teoretiska utgångspunkter.....	6
1.5 Forskningsläge.....	12
2. Alger och de svenska konsulerna 1730–1830.....	19
2.1 Alger och Sverige.....	19
2.2 Det svenska konsulsämbetet.....	24
2.3 De svenska konsulerna i Alger.....	26
3. Konsulernas rapporter från Alger.....	29
3.1 Vänskapens värde – diplomati, gåvor och underrättelser.....	29
3.2 Skapandet av mänsklig säkerhet – sjöpass, friköpningar och reciprocitet.....	46
3.3 Arrogant despotism – uppfattningar om dejerna och algerierna.....	58
4. Sammanfattning och avslutande diskussion.....	69
Bilaga: Sveriges konsulter i Alger med tjänsteår.....	72
Källor och litteratur.....	73

1. Inledning

Den fjärde juli år 1830 anföll en fransk styrka den nordafrikanska staden Alger, som kapitulerade redan nästa dag. Denna handling var början till slutet av en epok på dryga 300 år, under vilken den europeiska Medelhavssjöfartens framgång var beroende av goda relationer till de så kallade Barbareskstaterna. Dessa stater utgjordes av de praktiskt taget självständiga statsbildningarna Alger, Tunis och Tripoli, som dock formellt var underkastade det Osmanska riket, samt det självständiga riket Marocko. Sedan medeltiden hade muslimska kapare från dessa områden, de så kallade barbareskkaparna, kapat skepp och bortfört människor så långt ifrån som Islands kust.¹ Anfallen var en del ett oavbrutet sjökrig mellan de kristna sjöfarande staterna och den islamiska världen som på bägge sidor huvudsakligen gick ut på kaparverksamhet, även kallat *guerre de course*.² Barbareskstaternas kaparskepp hade sin kändaste kristna motsvarighet i de maltesiska johanniterriddarnas fartyg.³ Den mest ökända och fruktade av de fyra Barbareskstaterna var Alger, som även blev den första av dessa stater som Sverige kom i kontakt med.

Svenska sjöfarare drabbades redan under 1600-talet av de nordafrikanska kaparnas anfall. Sjömän och passagerare som fördes till Alger blev slavar, antingen i statens ägo eller som privatägda slavar. För att friköpa dessa individer och förhindra att kapandet fortsatte valde den svenska kronan under den första hälften av 1700-talet att upprätta diplomatiska förbindelser med Barbareskstaterna. Dessa inleddes med ett fredsavtal med dejen⁴ i Alger år 1729 och uppföljdes med dylika avtal med Tunis år 1736, med Tripoli år 1741 och med Marocko år 1763. En bestående fred och fungerande handelsförbindelser krävde att en representant för den svenska kronan fanns på plats, vilket betydde att det svenska konsulssystemet, som redan var i funktion i Europas centrala handelsstäder, utvidgades även till Nordafrikas kust. Avtalen Sverige och Barbareskstaterna emellan var inte villkorslösa fredsavtal, utan innefattade regelbundna gåvoutbyten som i samtliga fall var till de europeiska staternas nackdel. I praktiken handlade det

---

¹ Þorsteinn Helgason, 'Historical narrative as collective therapy: The case of the Turkish raid in Iceland' i *Scandinavian Journal of History*, vol. 22:4 (1997), s. 275–289: s. 275–276.

² Phillip C. Naylor, *North Africa: A History from Antiquity to the Present*, University of Texas Press (Austin 2009), s. 123.

³ Lorentz von Numers, *Havets karavaner*, P. A. Norstedt & söner (Stockholm 1985), s. 22–37.

⁴ *Dej* eller *dey* var benämningen på härskaren av Alger under tidsperioden 1671–1830. En mer ingående beskrivning ges i kapitel 2.1.

om en sorts skatt eller tribut som skulle betalas till de nordafrikanska härskarna för att handel och transport skulle få fortlöpa utan anfall från kapare.⁵

De svenska konsulerna, som oftast var framstående och erfarna handelsmän, stod direkt under Kommerskollegiet i Stockholm och var i första hand ansvariga för att sköta handelsavtal med den lokala härskaren och för att representera den svenska kronan i det främmande landet. I deras uppgifter ingick även bland annat friköpandet av svenska undersåtar ur fångenskap eller slaveri och ordnandet av lutheranska gudstjänster för svenska undersåtar. Då de utträttade dessa uppgifter skrev de brev till Kommerskollegiet i varierande antal med rapporter om allt från det dagliga livet och de senaste politiska utvecklingarna till listor på kapade skepp eller uppräknings av varupriser.⁶ Denna korrespondens har skapat ett källmaterial som hittills endast använts av ett fåtal forskare och som därmed möjliggör flera olika forskningsfrågor, inte endast inom ekonomisk historia, utan även inom alla de åtskilliga ämnesområden som konsulerna berör i sina skrivelser.

1.1 Syfte, frågeställning och avgränsning

Syftet med denna avhandling är att belysa de svenska konsulernas verksamhet i de så kallade Barbareskstaterna i Nordafrika under åren 1730–1830. Eftersom detta ämne är mycket omfattande, har jag valt att avgränsa mig till den osmanska lydstaten Alger, som även var den första av Barbareskstaterna som Sverige undertecknade ett fredsavtal med. En liknande studie som denna skulle kunna utföras även på lydstaterna Tripoli eller Tunis, eller sultanatet Marocko, där vilka svenska konsulat även upprättades och från vilka liknande brevsamlingar finns arkiverade. Dock uppfattades Alger av samtida européer som den mest framstående av Barbareskstaterna i fråga om kaparnas effektivitet och därmed som ett av de största hoten mot europeisk sjöfart.⁷ Dessutom var Alger för flertalet svenskar under den behandlade tiden en sannolikare kontaktpunkt med den islamiska världen än det större och mäktigare Konstantinopel, vilket speglas av de åtskilliga akademiska verk som skrevs om Alger i Sverige under 1700-talet.⁸ Därför är det speciellt intressant att koncentrera sig på just Alger, samtidigt som materialet därmed enkelt avgränsas till en hanterbar mängd.

---

⁵ Leos Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce. The Swedish consular Service and Long-distance Shipping, 1720–1815*, Studia Historica Upsaliensia 213, Uppsala universitet (Uppsala 2004), s. 49–50, 124–131.

⁶ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 85–87.

⁷ William Spencer, *Algiers in the Age of the Corsairs*, University of Oklahoma Press (Norman 1976), s. vii–ix.

⁸ Joachim Östlund, *Saltets pris. Svenska slavar i Nordafrika och handeln i Medelhavet 1650–1770*, Nordic Academic Press (Lund 2014), s. 267–268.

Utgående från breven som de svenska konsulerna och konsultssekreterarna skrev till Kommerskollegium rapporterade de om aktuella händelser, bad om råd, gav förslag om åtgärder och så vidare, vilket tillåter att materialet studeras ur flera olika infallsvinklar. Ur dessa har jag valt att huvudsakligen koncentrera mig på tre temata: diplomati, mänsklig säkerhet och synen på det främmande. Det jag tänker undersöka i denna avhandling är hur och om vad de svenska konsulerna i Alger under åren 1730–1830 valde att skriva sina rapporter och vad som kan härledas om konsulerna utgående från det. Min mer specifika frågeställning är tredelad:

1. Hur framträder konsulernas diplomatiska roll i rapporterna?
2. Vad berättar rapporterna om konsulerna som skapare av mänsklig säkerhet?
3. Vilken bild av Alger och algerierna framträder ur rapporterna?

Avgränsningen i tid är motiverad i och med att det första brevet från det svenska konsulatet i Alger är daterat den 20 april år 1730⁹, medan förhållandet mellan Alger och de europeiska staterna förändras på ett avgörande sätt då Frankrike erövrar Alger och påbörjar sin erövring av hela det nuvarande Algeriet den fjärde juli år 1830. Således utgör dessa hundra år en tid då dejen i Alger ännu hade faktisk makt och den svenska kronan och dess undersåtar måste ta åtgärder för att motarbeta kapandet av svenska skepp. Konsulerna skickade rapporter både till Kommerskollegium och till Kanslikollegium, men i denna avhandling har jag valt att avgränsa mig till de brev som skickats från Alger och arkiverats i Riksarkivets samling under titeln ”Skrivelser från konsulter och ministrar”¹⁰. Denna samling består nästan uteslutande av rapporter som skickades till Kommerskollegium, det vill säga den instans som fungerade som konsulernas arbetsgivare och kontakt med Sverige och kronan. Eftersom avhandlingen är begränsad till sin omfattning har jag valt att utelämna övriga samlingar med liknande material, vilket jag återkommer till i avslutningskapitlet. I denna avhandling vill jag alltså kartlägga och beskriva just detta material och det som går att utläsa ur det: syftet är inte att försöka skapa en heltäckande bild av ämnet, vilket inte skulle vara möjligt med tanke på avhandlingens begränsade omfång.

---

⁹ Sammanfattning av George Logies rapport till handelsdeputationen 20.4.1730, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁰ Skrivelser från konsulter och ministrar: Algiers, E VI aa. Kommerskollegium, Huvudarkivet, Marieberg, Stockholm, Riksarkivet.

1.2 Material

Mitt material består av en samling brev som skickats från konsulatet i Alger till Kommerskollegiet i Stockholm mellan åren 1730, då det första brevet från konsulatet är daterat, till 1830, då franska styrkor intar staden och slutgiltigt stoppar de algeriska kaparnas verksamhet. Materialet finns i Kommerskollegiums huvudarkiv i riksarkivets enhet i Marieberg i Stockholm. Sammanlagt handlar det om drygt 400 sidor handskrivna text, där dock författarens handstil spelar en viss roll gällande antalet ord på en rad och avståndet mellan raderna. Brevens innehåll varierar till en stor grad beroende på vilken konsul som skrivit dem och de händelser som gett upphov till deras skrivande, eftersom några exakta regler för deras innehåll uppenbarligen inte har funnits.¹¹ Enligt historikern Leos Müller börjar posteringsortens hälsotillstånd nämnas regelbundet i konsulära rapporter från och med 1700-talet slut¹², men i det behandlade materialet är kommentarer gällande hälsotillståndet sporadiska fram till år 1817¹³, då information om hälsotillståndet börjar ingå i samtliga rapporter. År 1825 kommenterar konsulen Johan Fredrik Schultze Kommerskollegiums önskan om att insända listor på svenska skepp som besökt orten.¹⁴ Mot den behandlade tidsperiodens slut börjar alltså rapporterna enhetliggöras, men samtliga rapporter är till sitt innehåll under hela perioden starkt präglade av skribenten.

Brevens längd varierar från korta meddelanden som upptar en handskrivna sida till längre rapporter som kan bestå av 12–15 sidor text. Majoriteten av rapporterna är skrivna på svenska, med speciellt under George Logies konsulsperiod förekommer brev även på engelska. Då det handlar om en översättning har jag noterat det i fotnoterna, men samtliga översättningar är samtida, inte mina egna. Vissa av breven är även avskrifter, fragment eller utdrag ur längre brev. Från och med den andra hälften av 1700-talet börjar en numrering av dokumenten förekomma, vilket jag har uppmärksammat i mina hänvisningar. Brevens mottagare är huvudsakligen Kommerskollegium, men i vissa fall har även algeriska deputationen eller Kanslikollegium specificerats som mottagare. I samtliga fall kan man dock anta att Kommerskollegium har fått ta del av rapporterna, eftersom dokumenten återfinns i deras samlingar.

---

¹¹ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 85–87.

¹² Leos Müller, 'The Swedish Consular Service in Southern Europe' i *Scandinavian Journal of History*, vol. 31:2 (2006), s. 191.

¹³ David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 30.12.1817, Nr. 818, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁴ Johan Fredrik Schultzes rapport till Kommerskollegium 31.12.1825, Nr. 665, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

Avsändarna av breven från det svenska konsulatet i Alger fram till den franska erövringen i juli 1830, är uppdelade på följande vis (exklusive möjliga duplikat som finns i samlingen men inklusive fragmentariska brev): från George Logies konsulstid finns 19 brev av honom själv samt 6 stycken av Georg Giädda och 4 stycken av George Gordon. I samlingen finns inga brev från Erik Branders tid som konsul, men av Henrik Gottfrid Brandels rapporter har 8 stycken bevarats. Från bröderna Skjöldebrands ämbetsperiod finns 12 brev kvar, varav 9 är författade av Matthias Archiboldus Skjöldebrand och 3 av Per Erik Skjöldebrand. Kvar finns även 6 stycken brev av Olof Agrell, 16 stycken av Johan Jean Norderling, 6 stycken av David Gustaf Ankarloo, 4 stycken av Erik Julius Lagerheim och 7 stycken av Johan Fredrik Schultze. Sammanlagt är antalet brev som ingår i analysen alltså 88 stycken.

Som en sekundärkälla kommer jag även att hänvisa till den så kallade konsulsstadgan från år 1793.¹⁵ Stadgan, som specificeras gälla ”alle Swenske Handels Ombud, de måge bära namn af Agenter, general-Consuler, Consuler eller Commissarier”¹⁶, är uppdelad i 14 artiklar och består av sex sidor och ett pärmlblad. Denna stadga är den första som utkommer om konsulter och fungerar därför som en normativ källa som kan ge en handvisning om vilka konsulernas huvudsakliga arbetsuppgifter var och vilka kriterier som fanns för konsulter. Konsulsstadgan fungerar inte som ett analysobjekt i denna avhandling, utan den används för att erbjuda en utgångspunkt gällande konsulernas uppgifter under den studerade tidsperioden. Detta ämne behandlas närmare i kapitel 2.2.

1.3 Metod

I denna avhandling kommer jag att använda mig av en kvalitativ textanalytisk metod. Enligt Pär Widén kan den kvalitativa textanalysen indelas i tre dimensioner, av vilka den första undersöker de synpunkter och åsikter som upphovsmannen till texten vill föra fram, medan den andra lägger fokus på textens språkliga form, de förekommande begreppen och textens litterära struktur. Den tredje dimensionen undersöker i sin tur textens större, övergripande kontext, till exempel politiska, sociala eller ekonomiska maktstrukturer, med syftet att använda textens som källa till att kunna dra slutsatser om det samhälle som den producerats inom.¹⁷ Min analys inbegriper samtliga av dessa dimensioner, eftersom både detaljer och större helheter kan vara av värde för

---

¹⁵ *Kongl. Maj:ts Nådiga STADGA, Angående Consuls-Sysslor i allmänhet. Gifven Stockholms Slott den 31 Januarii 1793*, Sederholm (Stockholm 1793).

¹⁶ *Kongl. Maj:ts Nådiga STADGA, Angående Consuls-Sysslor i allmänhet*, s. 6.

¹⁷ Pär Widén, 'Kvalitativ textanalys' i Fejes, Andreas & Thornberg, Robert, *Handbok i kvalitativ analys*, Liber (Stockholm 2012), s. 136–153.

att bättre beskriva konsulernas arbetsomständigheter, möjligheter och uppfattningar. Därmed rör sig analysen fritt mellan dessa plan. Själva analysen är tematiskt uppdelad i tre underrubriker som belyser olika aspekter av de konsulära rapporterna som studeras. Rent konkret kommer analysen att kräva tre läsningar av materialet utgående från de tre frågeställningarna, vilket medför att de tre läsningarna även metodmässigt skiljer sig från varandra. Jag begränsar mig dock inte till någon av de tre dimensionerna som Widén presenterar, utan tillåter analysen att röra sig fritt mellan dem.

Då man studerar brev som historiska källor måste man naturligtvis lägga märke till flera källkritiska aspekter, varav de två mest uppenbara är förhållandet mellan avsändaren och mottagaren och brevets syfte. Brev är också allt som oftast skrivna i någon form av pågående dialog, i vilken det geografiska avståndet mellan skribenterna och de i vissa fall mycket långa väntetiderna mellan meddelanden innebär att ett taktfullt och formellt sätt att skriva är värdefullt för att undvika missförstånd. Man bör också ta i beaktande att brev alltid utgör en representation av den verklighet som de beskriver, vilket innebär att brev kan vara problematiska om man önskar skapa sig en helhetsbild av många aspekter av en plats eller tidpunkt.¹⁸ I detta fall är breven huvudsakligen lägesrapporter snarare än personliga brev, vilket innebär att just de skeenden som jag är intresserad av för det mesta presenteras på ett klart och tydligt vis. Breven är dock skrivna från en arbetstagares och undersåtes synpunkt, vilket innebär att deras innehåll ofta betonar det svenska rikets och den svenska handelns bästa och framhäver skribentens yrkesskicklighet.

1.4 Teoretiska utgångspunkter

Denna undersökning är huvudsakligen materialdriven snarare än teoridriven, vilket innebär att valet av en teori i ordets egentliga bemärkelse inte är relevant. Dock utgår analysen från tre temata som jag vill lyfta fram i materialet utgående från tidigare forskning. Dessa teoretiska utgångspunkter kommer alltså att prövas mot det som framträder genom läsningen av materialet, men även styra läsningen för att det mest relevanta ska sällas fram. Litteraturen presenteras här endast i stora drag, medan relevanta detaljer lyfts fram efter hand i analyskapitlet.

En studie av konsulerna som diplomater kräver en förförståelse av både diplomati under den tidigmoderna tiden och konsulernas roll i det diplomatiska systemet. Konsulerna var i regel inte diplomatiska sändebud och låg statusmässigt under de egentliga ambassadörerna då det

---

¹⁸ Maarit Leskelä-Kärki & Anu Lahtinen & Kirsi Vainio-Korhonen & Kaisa Vehkalahti, 'Kirjeiden uusi tuleminen' i *Kirjeet ja historiantutkimus*, Suomen Kirjallisuuden Seura (Helsingfors 2011), s. 19–22.

gällde diplomatiska ärenden, men i Barbareskstaterna var de i de flesta fall de europeiska nationernas enda representanter och därmed också högsta diplomatiska sändebud.¹⁹ Detta ämne belyses väl av M. S. Anderson i monografin *The Rise of Modern Diplomacy 1450–1919*, där Anderson beskriver den europeiska diplomatins grundläggande beståndsdel, den utrikes boende diplomaten, som en relativt oförändrad figur ända till slutet av 1700-talet och in på 1800-talet:

[...] the core of diplomacy continued to be the resident diplomat, concerned largely with the collection of information and reporting home relatively frequently in despatches.²⁰

Eftersom en av diplomatens, eller i detta fall konsulns, viktigaste uppgifter var att förse sitt hemland med information, skapades en sorts informationsmarknad bland ambassadörer, diplomater och konsulter i vilken var och en måste kunna erbjuda information om sitt hemlands ärenden för att i gengäld bli underrättad om vad som hände annorstädes i världen. Diplomatn var under 1700-talet avsevärt mer personlig och mindre regelbunden än vad den skulle komma att bli under 1800- och 1900-talen. Det fanns ingen accepterad eller önskad yrkeskunskap eller utbildning för europeiska representanter i främmande länder, vilket innebar att personliga relationer till beslutsfattare och släktband ofta hade en större betydelse för valet av en ny ambassadör än någon form av diplomatiskt kunnande.²¹ Konsulter, som behövde en viss grad av handelskunnande, kunde ofta väljas bland handelsmännen på det ställe där personen skulle vara verksam, eftersom de då redan färdigt var insatta i den lokala handeln och hamnpraxisen.²²

Historikern Milton Cantors sammanfattning av den amerikanska konsuln Joel Barlows brev till sin fru från Alger²³ stöder uppfattningen om att konsulerna i Barbareskstaterna var de huvudsakliga diplomatiska representanterna för sina stater i Barbareskstaterna. Joachim Östlund påpekar att de svenska konsulerna i Alger, i jämförelse med de svenska konsulerna i de övriga Barbareskstaterna, samarbetade speciellt noga med makthavarna. Goda personliga relationer till härskaren och hans närmaste krets och allmän smidighet i sociala sammanhang ansågs vara ytterst viktiga faktorer och egenskaper för att konsulter skulle vara framgångsrika i Barbareskstaterna. Dessutom innebar detta att konsulerna i sina rapporter antagligen betonade

---

¹⁹ Müller, 'The Swedish Consular Service in Southern Europe', s. 186, 188, 192.

²⁰ M. S. Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy 1450–1919*, Longman (Harlow 1993), s. 41.

²¹ Anderson, s. 41, 43, 80–81.

²² Halvard Leira & Iver B. Neumann, 'The Many Past Lives of the Consul' i Melissen, Jan & Fernández, Ana Mar (eds.), *Diplomatic Studies, Volume 7: Consular Affairs and Diplomacy*, Brill Academic Publishers (Leiden 2011), s. 240.

²³ Milton Cantor, 'A Connecticut Yankee in a Barbary Court. Joel Barlow's Algerian Letters to His Wife' i *The William and Mary Quarterly*, Third Series, vol. 19:1 (1962), s. 86–109.

sina goda relationer till makthavarna, eftersom detta påverkade den bild av deras yrkeskunskap som myndigheterna i Sverige hade.²⁴

Christian Windler har närmast sig frågan om de europeiska konsulernas diplomatiska handlingsutrymme och -sätt i uppsatsen 'Diplomatic history as a field for cultural analysis: Muslim-Christian relations in Tunis, 1700–1840'. Windler riktar sig in på de franska konsulerna, men uppsatsen bjuder på flera infallsvinklar som går att applicera även på svenska konsul i Alger. Enligt Windler var personlig kontakt med regenten i Barbareskstaterna en regel snarare än ett undantag för konsulerna, medan det motsatta gällde för de europeiska diplomater som var verksamma till exempel i Konstantinopel. Den diplomatiska verksamheten präglades av normer som samtidigt var fasta och föränderliga, vilket ledde till att konsulerna snabbt rapporterade till sina arbetsgivare då ett tillvägagångssätt eller någon formalitet förändrades. Bakom detta låg en fruktan för att ofördelaktiga undantag skulle förvandlas till ofördelaktiga normer. En aspekt av detta normskapande som konsulerna kunde använda till sin fördel var kontextbundenheten av eftergifter inom diplomati och formalia. Möten med härskaren kunde äga rum inför divanen, alltså riksrådet bestående av högt uppsatta militärer och ämbetsmän, eller också kunde de ske i enrum och i mer informella tecken. Möten som ägde rum inför divanen var symboliskt avsevärt mer betydelsefulla än dessa mer avslappnade pratstunder, som till exempel kunde äga rum i konsulernas hus på landsbygden. Privata samtal med regenten var ett dåligt läge att försöka skapa en ny norm eller diskutera större sammanhang, men däremot kunde det i dylika situationer vara lättare att få denne att gå med på eftergifter eller kompromisser.²⁵

Eftersom en stor del av den kristna världens diplomatiska relationer med Barbareskstaterna gick ut på betalandet av tributer i form av så kallade presenter i gengäld för handelskeppens säkerhet i de områden där de muslimska kryssarna rörde sig, bör även detta uppmärksammas i analysen. Christian Windler diskuterar i sin text 'Tributes and Presents in Franco-Tunisian Diplomacy' dessa gåvors plats i både den franska och den tunisiska uppfattningen om makt och auktoritet. Han konstaterar bland annat att de stora makterna, såsom England och Frankrike, följde en konsekvent linje där de försökte öka sin rätt att bestämma hur och när gåvor skulle ges och samtidigt visa upp makt och visa sig bättre än sina medtävlare då de väl gav sina gåvor. Gåvorna kunde också användas som ett sätt att uppvisa tekniskt kunnande och

---

²⁴ Östlund, *Saltets pris*, s. 202–206.

²⁵ Christian Windler, 'Diplomatic history as a field for cultural analysis: Muslim-Christian relations in Tunis, 1700–1840' i *The Historical Journal*, vol. 44:1 (2001), s. 79–106.

makt i förhållande till mottagaren, vilket till exempel var fallet med mekaniska klockor och kartböcker.²⁶ Hedda Reindl-Kiel har diskuterat samma fenomen i ett mer jämlikt förhållande i sin uppsats om gåvors betydelser i diplomatiska sammanhang i det Osmanska riket. Reindl-Kiel för fram att både de kristna och muslimerna såg gåvor som symboler av givarens respekt och därför symboliskt värdefulla, men att de islamiska furstarna dessutom uppfattade gåvor som resurser som kunde användas för att betala för varor och tjänster. Dessutom var européernas förståelse av lämpliga gåvor i många fall felaktig ur de osmanska furstarnas synvinkel, vilket de islamiska furstarna försökte råda bot på genom att uttryckligen säga åt de europeiska diplomaterna vilka gåvor de önskade ta emot.²⁷

Begreppet *human security* eller mänsklig säkerhet, som myntades av Förenta nationernas utvecklingsprogram i en rapport år 1994, är ett begrepp som beskriver verksamhet för att förbättra global säkerhet genom individuell säkerhet.²⁸ Trots sin nutidsförankring har begreppet inspirerat forskare till att undersöka olika former av mänsklig säkerhet i historiska sammanhang, specifikt i situationer där stater eller regenter önskar frita sina medborgare eller undersåtar från fångenskap eller slaveri. Specifikt för konsulerna i Barbareskstaterna var verksamhet som hade som syfte att förbättra sjöfararnas säkerhet och friköpa dem om de blev fångslade och dömda till slaveri, vilket har kopplats till mänsklig säkerhet av flera forskare.²⁹

Joachim Östlund har argumenterat för att behovet av denna typ av mänsklig säkerhet var speciellt stort just i de nordafrikanska staterna, eftersom överenskommelser om krigsfångar som gjorts kristna nationer emellan inte längre hade någon betydelse då sjömän tillfångatogs av nordafrikanska kapare. I en sådan situation var möjligheterna till att skapa mänsklig säkerhet mycket begränsade, eftersom den europeiska uppfattningen om fångars behandling inte var till de lokala makthavarnas fördel. Både Östlund och Magnus Ressel har argumenterat för att sättet att förhålla sig till ofria européer förändrades under 1700-talet, vilket medförde att friköpandet av

---

²⁶ Christian Windler, 'Tributes and Presents in Franco-Tunisian Diplomacy' i *Journal of Early Modern History*, vol. 4:2 (2000), s. 168–199.

²⁷ Hedda Reindl-Kiel, 'East is East and West is West, and Sometimes the Twain Did Meet. Diplomatic Gift Exchange in the Ottoman Empire' i Colin Imber & Keiko Kiyotaki & Rhoads Murphey (eds.), *Frontiers of Ottoman Studies, Volume 2*, I.B. Tauris (London 2005), s. 113–125.

²⁸ United Nations Development Programme, *Human Development Report 1994*, Oxford University Press (New York 1994).

²⁹ Se till exempel Magnus Ressel, 'The North European way of ransoming: explorations into an unknown dimension of the early modern welfare state' i *Historical Social Research*, vol. 35 (2010), s. 125–147, samt Joachim Östlund, 'Swedes in Barbary Captivity: The Political Culture of *Human Security*, Circa 1660–1760' i *Historical Social Research: The Production of Human Security in Premodern and Contemporary History*, vol. 35:4 (2010), s. 148–163.

förslavade undersåtar började uppfattas som varje nations plikt gentemot de sina. Dessutom utvecklades en reciprocitetsprincip kring friköpandet bland de kristna staterna under 1700-talets första hälft. I praktiken innebar detta att varje nation skulle ta ansvar för samtliga personer på de fartyg som bar den ifrågavarande nationens flagga, oberoende av deras nationstillhörighet.³⁰ Reciprocitet i friköpningar är således en aspekt som kommer att lyftas fram i analysen av mänsklig säkerhet.

Både Sverige och Danmark instiftade i samband med sina fredsavtal med Barbareskstaterna så kallade algeriska sjöpass. Dessa dokument som delades ut åt handelskeppens skeppare skulle jämföras med passtoppar som de algeriska kryssarna bar med sig för att på så vis fungera som ett intyg på att skeppet verkligen var svenskt eller danskt och därmed beskyddat från kaparna.³¹ Att det var viktigt för konsulerna att meddela myndigheterna i Stockholm om passtopparnas anländande är uppenbart med tanke på det värde som lades vid dem av myndigheterna. Svenska sjöpass kontrollerades noggrant och förfalskandet av dem kunde enligt lagen bestraffas med döden och konfiskering av gods. Östlund framför tesen att denna strikta kontroll åtminstone delvis motiverades av myndigheternas önskan att skapa mänsklig säkerhet med tanke på de svenska sjömännen.³² Med samma logik kommer även jag i denna avhandling att närma mig sjöpassen som verktyg för mänsklig snarare än ekonomisk säkerhet, trots att de säkerligen uppfyllde båda av dessa roller för det samtida svenska riket. Då jag analyserar uttryck för mänsklig säkerhet i materialet innefattar begreppet alltså både konsulernas arbete för att trygga svenska undersåtars säkerhet och den roll som sjöpassen spelar i rapporterna.

För att kunna behandla min tredje frågeställning, det vill säga hur Alger, dejerna och algerierna presenteras i materialet, behövs en mångfacetterad förståelse av det förhållningssätt som européer, inklusive svenskar, hade till Barbareskstaterna och resten av den islamiska världen under 1700-talet och det tidiga 1800-talet. Det grundläggande verket inom studier av denna typ, litteraturvetaren Edward Saids monografi *Orientalism* från år 1978, anses även vara en av startpunkterna för den postkoloniala tankeströmningen. Said argumenterar för begreppet orientalism, som dittills i huvudsak hade förståtts som västerländsk studie av områden öster om Europa, även skulle innefatta en världsbild som delar världen i Väst och Öst samt ett europeiskt

---

³⁰ Östlund, *Saltets pris*, s. 168–170 samt Magnus Ressel, 'Conflicts between Early Modern European States about Rescuing Their Own Subjects from Barbary Captivity' i *Scandinavian Journal of History*, vol. 36:1 (2011), s. 1–22.

³¹ Erik Gøbel, 'The Danish "Algerian Sea Passes", 1747–1838: An Example of Extraterritorial Production of "Human Security"' i *Historical Social Research*, vol. 35:4 (2010), s. 164–189 samt Eskil Olán, *Sjörövarna på Medelhavet och Levantiska kompaniet*, Fritze (Stockholm 1921), s. 66–68.

³² Östlund, *Saltets pris*, s. 165–166.

sätt att förstå, organisera och försöka kontrollera den tänkta Orienten. Den syn som västvärlden enligt Said har på Orienten är mer eller mindre statisk till sina grundläggande drag. Ett av de mest centrala av dessa är det västligas överlägsenhet det östliga i styrka och dominans, vilket har möjliggjorts av att Orientens företrädare inte har getts utrymme att representera sig själva i västlig litteratur.³³ Said påpekar dock själv att hans orientalismbegrepp främst är menat för att analysera diskurser från 1800-talet framåt, vilket innebär att min undersökning hamnar i en sorts brytningspunkt.

Problematiken har förts vidare och undersökts med tanke på den tidigmoderna tiden av flera forskare, bland dem den brittiska historikern Linda Colley. I sin monografi *Captives. The story of Britain's pursuit of empire and how its soldiers and civilians were held captive by the dream of global supremacy, 1600–1850* från 2002 använder sig Colley av fångenskapsberättelser för att arbeta fram en bild av det brittiska sättet att förhålla sig till främmande kulturer, med det huvudsakliga syftet att lyfta fram den mänskliga kontext som medföljde Storbritanniens framväxt som ett imperium. Gällande den brittiska bilden av Öst kommer hon fram till att de drag som Said identifierar som orientalistiska till en stor del hade sin grund i europeiska farhågor och rädslor som uppkom på grund av östlig dominans, snarare än i en långvarig och statisk uppfattning om Orienten som svag och lättdominerad. Bilden av Öst var inte heller statisk, utan skiftade och utvecklades i takt med att relationen mellan den engelska kronan och den muslimska världen förändrades. Mot 1800-talet började sedan den bild som Said i *Orientalism* förespråkar vinna fotfäste. Denna process ledde till att exempelvis Italien innan den moderna orientalismens genombrott kunde beskrivas i ordalag som uppfyller alla orientalismens krav medan de nordafrikanska muslimerna samtidigt kunde ses som något mer än essentiellt olika främlingar.³⁴

Mer specifikt har Alger och de övriga Barbareskataternas plats i det europeiska 1700-talsmedvetandet undersökts av Ann Thomson i monografien *Barbary and Enlightenment. European Attitudes towards the Maghreb in the 18th Century*. I sin studie gör Thomson ett försök till att kartlägga den utveckling som sker i europeiska författares kategoriseringar av och uttalanden om Nordafrika under 1700-talet. Thomson konstaterar att Barbareskataterna utgjorde ett problem för europeiska tänkare, eftersom området och dess stater inte entydigt kunde placeras endast i en av de tre kategorierna Afrika, Europa och Orienten. På ett liknande sätt ifrågasattes

---

³³ Edward W. Said, *Orientalism*, Routledge & Kegan Paul (London 1980) (första utgåvan 1978), s. 1–4, 71–72.

³⁴ Linda Colley, *Captives. The Story of Britain's pursuit of empire and how its soldiers and civilians were held captive by the dream of global supremacy, 1600–1850*, Pantheon Books (New York 2002), s. 102–109.

och debatterades även till vilken grad Barbareskstaternas styrelsesätt var despotiskt samt hur de muslimska folkgrupperna som levde i Nordafrika skulle klassificeras och förstås. Kännetecknande för uppfattningen om Barbareskstaterna var att de osmanska turkarna, ett främmande element i Nordafrika, enväldigt härskade över en ursprungsbefolkning som bestod av morer och araber. Enligt Thomson upplevde samtliga dess diskussioner en förändring under 1700-talet som innebar att Nordafrikas folk och statsbildningar ur ett europeiskt perspektiv allt mer uppfattades som barbariska, biologiskt och kulturellt underlägsna och statiska, det vill säga berättigade mål för europeisk dominans.³⁵ Även detta slutresultat har en stark likhet till Saids beskrivning av Orienten som av européer förstås som passiv och formbar, något som inte agerar eller förändras om inte yttre krafter påverkar det.

Joachim Östlund återger flera svenska beskrivningar av Alger och dess folk i monografen *Saltets pris. Svenska slavar i Nordafrika och handeln i Medelhavet 1650–1770*, bland dem den första konsultssekreteraren Carl Reftelius bok om Alger. Av värde för min analys är Reftelius motsägelsefulla syn på den algeriska befolkningen, huvudsakligen de styrande turkarna, som samtidigt barbariska och civiliserade. Östlund skriver vidare att 1700-talets andra hälft var en vändpunkt i europeisk-osmanska relationer. Under denna tid försvagades det Osmanska riket militärt i förhållande till det kristna Europa, vilket innebar att den islamiska världen ”förlorade mycket av sin förmåga att skrämman.”³⁶ Även Christian Windler har påpekat att de europeiska staterna i allmänhet blev mindre villiga att ge efter åt Barbareskstaternas krav mot slutet av 1700-talet.³⁷ Jag förväntar mig alltså att finna att även de svenska konsulernas syn på Alger förändrades åt det mer aggressiva hållet under de behandlade hundra åren.

1.5 Forskningsläge

Äldre svensk historieskrivning om Sveriges aktivitet i Medelhavsområdet och relation till Barbareskstaterna följer i stort sett ett mönster där svenska diplomatiska uppdrag till Levanten beskrivs, åtföljt av redogörelser för barbareskkaparnas verksamhet och de svenska fredsförhandlingarna med Barbareskstaterna. En typisk utgångspunkt då man diskuterar historiografen om samband och förhållanden mellan Sverige och Barbareskstaterna är den svenska amiralen Johan Henrik Kreügers bok *Sveriges förhållanden till Barbaresk Staterna i Afrika* från år 1856. Kreüger beskriver seglatser, krigshandlingar och diplomati mycket detaljerat,

---

³⁵ Ann Thomson, *Barbary and Enlightenment. European Attitudes towards the Maghreb in the 18th Century*, E. J. Brill (Leiden 1987), s. 41–63, 68–90, 112–120.

³⁶ Östlund, *Saltets pris*, s. 242–245, 267–271.

³⁷ Windler, 'Diplomatic history as a field for cultural analysis', s. 106.

med flera transkriptioner av de källor han använt, såsom fredsföredrag och befallningsbrev, men utan hänvisningar till arkiv eller samlingar.³⁸ Historikern Eskil Oláns *Sjörövarna på Medelhavet och Levantiska kompaniet* från 1921 är en liknande genomgång av den svenska Medelhavsnärvarons skeden, med fokus på de svenska aktörerna och de övergripande sammanhangen snarare än detaljerade statistiska uppgifter. Den svenska historikern Einar Ekegård har år 1924 skrivit en omfattande doktorsavhandling vid namnet *Studier i svensk handelspolitik under den tidigare frihetstiden* som även inbegriper ett kapitel om fredsprocesserna med Alger och den svenska handels utveckling i Medelhavet.³⁹ Ett annat äldre översiktsverk där relationerna mellan Sverige och det Osmanska riket samt dess lydstater beskrivs är T. J. Arnes monografi *Svenskarna och Österlandet*, som dock i huvudsak är koncentrerad på svenskarnas förehavanden i Istanbul och världen vidare österut.⁴⁰ Inte att förglömma är Johan Axel Almquists historik *Kommerskollegium och riksens ständers manufakturkontor samt konsulsstaten 1651–1910*, i vilken en uppställning av svenska konsuler enligt tjänstgöringsort ingår.⁴¹

Inom senare forskning om den svenska närvaron i Nordafrika är två svenska historiker, nämligen professor Leos Müller vid Stockholms universitet och FD Joachim Östlund vid Lunds universitet, mycket centrala. Müller har skrivit monografien *Consuls, Corsairs, and Commerce. The Swedish Consular Service and Long-distance Shipping, 1720–1815*, där han bland annat redogör för utvecklingen av det svenska konsulatsystemet och ger en mycket klar bild av de svenska konsulernas roll inom både den diplomatiska och den kommersiella sfären. Dessutom ger Müller en kort historik över de fyra svenska konsulaten i Nordafrika.⁴² Müller har även skrivit uppsatsen 'The Swedish Consular Service in Southern Europe, 1720–1815', som fungerar som en sammanfattning av de svenska konsulatens uppkomst och uppgifter samt deras roll inom Sveriges ekonomiska politik i Sydeuropa och Nordafrika.

Joachim Östlund har studerat den svenska närvaron i Nordafrika ur flera perspektiv. I sin uppsats 'Swedes in Barbary Captivity: The Political Culture of *Human Security*, circa 1660–1760' diskuterar han det sätt på vilket den svenska staten besvarade det hot som fanns gentemot

---

³⁸ Johan Henrik Kreüger, *Sveriges förhållanden till Barbaresk Staterna i Afrika*, P. A. Norstedt & söner (Stockholm 1856).

³⁹ Einar Ekegård, *Studier i Svensk handelspolitik under den tidigare frihetstiden*, doktorsavhandling, Uppsala universitet (Uppsala 1924), s. 468–488.

⁴⁰ T. J. Arne, *Svenskarna och Österlandet*, Natur och kultur (Stockholm 1952).

⁴¹ Johan Axel Almquist, *Kommerskollegium och riksens ständers manufakturkontor samt konsulsstaten 1651–1910*, P. A. Norstedt & söner (Stockholm 1912–1915).

⁴² Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 75–93, 124–131.

svenska sjöfarare från barbareskkaparnas sida och vilka åtgärder som togs för att skapa säkerhet för dessa undersåtar. Östlund utgår från svenska fångars brev till kronan eller sina anhöriga där de bad om hjälp och de sätt på vilka myndigheterna svarade på dessa önskemål, vilket innebar upprättandet av diplomatiska förbindelser med de nordafrikanska staterna, friköpandet av svenska slavar och upprättandet av fredsfördrag med samtliga stater på Barbareskkusten.⁴³ Utöver detta har Östlund även diskuterat europeiska uppfattningar om fångenskap hos muslimer närmare i uppsatsen 'Dygdens prövning. Europeiska slavberättelser om livet i marockansk ofrihet', där han presenterar sex fångenskapsberättelser från 1700-talets Marocko och diskuterar det sätt på vilket de förslavade författarna presenterar sin upplevelse som en prövning av deras kristna tro.⁴⁴

I en undersökning som tangerar min egna har Östlund använt sig av konsul Johan Fredrik Schultzes dagbok för att undersöka Schultzes syn på den franska erövringen av Alger 1827–1830 och det svenska konsulatets och den svenska konsulns roll i denna process.⁴⁵ Nyligen har Östlund dessutom varit aktuell med monografien *Saltets pris*, där han behandlar den svenska interaktionen med Barbareskstaterna under åren 1650–1770 och bland annat belyser svenska konsulers och fartygs delaktighet i den islamiska slavhandeln. I denna avhandling behandlar jag på flera punkter samma ämnen som Östlund tar upp i *Saltets pris*, dock med den skillnaden att Östlund i sin avgränsning inkluderar tiden innan konsulatets upprättande och exkluderar de sista 60 åren då svenska konsul befann sig i den osmanska lydstaten Alger.

Även Sveriges kontakter med islam och den osmanska kultursfären utöver Barbareskstaterna har studerats utförligt under de senaste årtionden, vilket bland annat gett upphov till en översiktsantologi om Sveriges och den islamiska världens gemensamma historia ur svensk synvinkel redigerad av Karin Ådahl,⁴⁶ i vilken även en uppsats som beskriver svenska arkivkällor gällande Sveriges diplomatiska kontakter med islamiska länder ingår.⁴⁷ Karin Ådahl har även tidigare skrivit ett verk om det inflytande som den islamiska världen och i synnerhet det

---

⁴³ Östlund, 'Swedes in Barbary Captivity', s. 155–158.

⁴⁴ Joachim Östlund, 'Dygdens prövning. Europeiska slavberättelser om livet i marockansk ofrihet' i Stenqvist, Catharina & Lindstedt Cronberg, Marie (red.), *Dygder och laster. Förmoderna perspektiv på tillvaron*, Nordic Academic Press (Lund 2010), s. 306–322.

⁴⁵ Joachim Östlund, 'Algiers Observed. The French Conquest of Ottoman Algeria Through the Eyes of Swedish Consul Johan Fredrich Schultze, 1827–31', opublicerad paper till *Entangled Spaces – Global Connections and Local Articulations: Portals of Early Modern Globalization and Creolization During the Era of the Trans-Atlantic Slave Trade*, workshop vid Åbo Akademi (2012).

⁴⁶ Karin Ådahl et. al. (red.), *Sverige och den islamiska världen – ett svenskt kulturarv*, Wahlström & Widstrand (Stockholm 2002).

⁴⁷ Ingrid Eriksson Karth, 'Sveriges diplomatiska förbindelser med islamiska länder' i Ådahl, Karin et. al. (red.), *Sverige och den islamiska världen – ett svenskt kulturarv*, Wahlström & Widstrand (Stockholm 2002), s. 97–105.

Osmanska riket haft på den svenska kultursfären med titeln *Orientalismen i svensk konst*.⁴⁸ Svenskar på resa i öster har varit ett populärt ämne, till en stor del tack vare Karl XII:s vistelse i Bender och de starka svensk-osmanska kontakterna under 1700-talet. Till exempel har Åsa Karlsson skrivit två uppsatser om ämnet, varav den första, vid namnet 'Främling eller vän? Svenskar i Turkiet på 1700-talet', behandlar svenskar som besökte Turkiet på 1700-talet och hur de såg sig själva i förhållande till sin omgivning. Karlsson tar fasta på de jämförelser och observationer som svenskarna gör då de beskriver turkar och försöker finna en förändring över tid i den svenska föreställningsvärlden. Hon kommer, utgående från dagböcker och brev, fram till att gränsdragningarna mellan vad vi numera kallar etniska grupper har förändrats avsevärt sedan 1700-talet, men att den huvudsakliga fokusen i jämförelser svenskar och turkar emellan är sådana som gäller klädedräkt, vanor och underhållning.⁴⁹ Den andra av hennes uppsatser, 'Den kända och okända Orienten', behandlar snarare de svenska orientresenärernas förkunskaper och uppfattningar av Orienten och syftet och utformningen av deras resor till det Osmanska riket. Hon diskuterar således den antika litteraturen och Bibelns inverkan på dessa så kallade orientalisters resor och intresse för olika platser, men även deras inbördes informationsförmedling i form av skrivna beskrivningar av platserna som de besökt.⁵⁰ Mer generellt har den svenska omvärldsbilden studerats av Åke Holmberg i såväl en omfattande monografi som även i en mer sammanfattande uppsats.⁵¹

Ett forskningsämne som inte kan förbises då man diskuterar forskning om Barbareskstaternas förhållande till Europa är naturligtvis kristna slavar och fångenskapsberättelser, vilket har gett upphov till en mängd texter av vilka jag här endast presenterar ett urval. Ett grundläggande verk som erbjuder både kvantitativ och kvalitativ information om de europeiska slavarnas tillvaro i Nordafrika är *Christian Slaves, Muslim Masters* av historikern Robert C. Davis. Davis ger en nyanserad bild av såväl slavhandelns omfång och metoder som av slavarnas vardagsliv och möjligheter till att skapa en egen identitet och förbättra

---

⁴⁸ Karin Ådahl, *Orientalismen i svensk konst*, Wiken (Malmö 1990).

⁴⁹ Åsa Karlsson, 'Främling eller vän? Svenskar i Turkiet på 1700-talet' i Florén, Anders & Karlsson, Åsa (red.), *Främlingar – ett historiskt perspektiv*, Opuscula Historica Upsaliensia 19 (Uppsala 1998), s. 73–87.

⁵⁰ Åsa Karlsson, 'Den kända och okända Orienten. Svenska resenärer i Osmanska riket under 1700-talet' i Hodacs, Hanna & Karlsson, Åsa (red.), *Från Karakorum till Siljan. Resor under sju sekler*, Historiska Media (Lund 2000), s. 197–225.

⁵¹ Åke Holmberg, *Världen bortom västerlandet. Svensk syn på fjärran länder och folk från 1700-talet till första världskriget*, Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället (Göteborg 1988) samt Åke Holmberg, 'Den svenska omvärldsbilden under tre hundra år. Europa kontra världen' i Berg, Magnus & Trépagny, Veronica (red.), *I andra länder. Historiska perspektiv på svensk förmedling av det främmande. En antologi*, Historiska Media (Lund 1999), s. 21–34.

sin lott i livet.⁵² Magnus Ressel har å sin sida tagit fasta på de politiska förhållanden i Europa som försvårade friköpandet av europeiska undersåtar från fångenskap i Nordafrika, medan Þorsteinn Helgason har närmat sig frågan om europeisk fångenskap ur ett minneskulturellt perspektiv.⁵³

Inom detta forskningsområde har speciellt fångenskapsberättelser fått utrymme, eftersom de erbjuder en inblick i både västerländska uppfattningar om Barbareskstaterna och de europeiska och amerikanska fångarnas självbild, samtidigt som de även ofta var skönlitterära verk som var ämnade för försäljning.⁵⁴ Salvatore Bono har diskuterat fångenskapsberättelser från medelhavsområdet under 1500–1700-talen i en uppsats där han även presenterar det planerade projektet *Dictionary of Slaves in the Mediterranean World*, som ska främja forskning genom att samla samtliga fångenskapsberättelser som förts vidare i någon form.⁵⁵ James R. Lewis och Lawrence A. Peskin har båda skrivit om amerikansk fångenskap i Nordafrika, Lewis kopplat till uppfattningar om muslimer i Förenta staterna vid sekelskiftet 1700–1800⁵⁶ och Peskin i form av en monografi som behandlar den allmänna debatten om amerikanska fångar i Förenta staterna under samma tid.⁵⁷ Slaveri i Nordafrika är alltså för tillfället ett livskraftigt forskningsfält, vilket ytterligare kan tydas av att den redan tidigare nämnda Joachim Östlund vid Lunds universitet har fungerat som handledare för fler avhandlingar om svensk fångenskap i Medelhavsområdet.⁵⁸

I och med det växande intresset för kristna slavar i Nordafrika har naturligtvis även forskning om den medeltida och tidigmoderna staten Alger tagit fart, även om samtliga Barbareskstater redan under århundraden har varit av intresse för akademiker. Ett längre tidsperspektiv samt ett ingående kapitel om Nordafrika som en del av det Osmanska riket återfinns i Jamil M. Abun-Nasrs *A history of the Maghrib in the Islamic period*: dock ägnas Alger

---

⁵² Robert C. Davis, *Christian Slaves, Muslim Masters. White Slavery in the Mediterranean, The Barbary Coast, and Italy, 1500–1800*, Palgrave MacMillan (Basingstoke 2003).

⁵³ Helgason, 'Historical narrative as collective therapy'.

⁵⁴ Ett svenskt exempel är Marcus Bergs *Beskrifning öfver barbariska slafveriet uti kejsardömet Fez och Marocco*, Erik Gamby, Bokgilletts förlag (Uppsala 1961, originalverk 1757).

⁵⁵ Salvatore Bono, 'Slave Histories and Memoirs in the Mediterranean World: A Study of the Sources (Sixteenth–Eighteenth Centuries)', översatt av Sarah Barrett, i Maria Fusaro & Colin Heywood & Mohamed-Salah Omri (eds.), *Trade and Cultural Exchange in the Early Modern Mediterranean: Braudel's Maritime Legacy*, I.B. Tauris (London 2010), s. 97–115.

⁵⁶ James R. Lewis, 'Savages of the Seas: Barbary Captivity Tales and Images of Muslims in the Early Republic' i *Journal of American Culture*, vol 13:2 (1990), s. 75–84.

⁵⁷ Lawrence A. Peskin, *Captives and Countrymen. Barbary Slavery and the American Public, 1785–1816*, Johns Hopkins University Press (Baltimore 2009).

⁵⁸ Se till exempel Gustaf Fryksén, *I skuggan av global rivalitet och maritim handel. Svenska sjömän i marockansk fångenskap, 1754–1763*, opublicerad kandidatavhandling, Historiska institutionen, Lunds universitet (2011), samt Måns Lindholm, *Barbari i barbariet. En mikrostudie av två européer i marockansk fångenskap under 1700-talet*, opublicerad uppsats, Historiska institutionen, Lunds universitet (2013).

under den relevanta tiden endast ett kortare kapitel.⁵⁹ En något äldre genomgång med titeln *Algiers in the Age of the Corsairs*, skriven av den amerikanska historikern William Spencer, erbjuder en något mer detaljerad genomgång av Algiers politiska och sociala historia och fungerar som en utmärkt inkörsport för att bekanta sig med ämnet. I översiktsverket *Islamic Societies to the Nineteenth Century* behandlar historikern Ira M. Lapidus den islamiska världens historia, från dess grunder i den antika världen till 1900-talets begynnelse. Fokus ligger här på islamiska samhällen, vilket i sig är relevant för min undersökning, men däremot behandlas specifikt det osmanska Alger endast i korthet.⁶⁰

Den tyska historikern Suraiya Faroqhi har behandlat Alger som en periferi i det Osmanska riket som en del av sin monografi *The Ottoman Empire and the World Around It*. Faroqhi framför bland annat tesen att de osmanska ledande skikten i Barbareskstaterna inte var så distanserade från allmogen som tidigare forskning har låtit förstå: tvärtom kunde delaktighet i lokala, icke-osmanska politiska strukturer vara avgörande för härskarnas framgång.⁶¹ Den algeriska kaparflottans historia behandlas ur ett huvudsakligen militärhistoriskt perspektiv av Alan Jamieson i verket *Lords of the Sea: A History of the Barbary Corsairs*⁶², medan Fatiha Loualich i sin socialhistoriska uppsats 'In the Regency of Algiers: The Human Side of the Algerine Corso' har redogjort för de algeriska kaptenernas och sjömännens karriärmöjligheter och dagliga liv med hjälp av tidigare i stort sett oanvända källor från Algeriets statsarkiv. Loualich konstaterar att de som tjänstgjorde i den algeriska kaparflottan ofta dog vid relativt ung ålder: därför är det bästa sättet att komma åt deras privata sfär genom de testamenten som de ofta skrev i samband med sina avfärder.⁶³

Nabil Matar har behandlat den algeriska flottan på ett bredare plan i uppsatsen 'The Maghariba and the Sea: Maritime Decline in North Africa in the Early Modern Period'. Matar undersöker orsakerna till och omständigheterna kring Barbareskstaternas nedgång som havsmakter under 1600- och 1700-talen, vilket han ser som ett resultat av medvetna franska och

---

⁵⁹ Jamil M. Abun-Nasr, *A history of the Maghrib in the Islamic period*, Cambridge University Press (Cambridge 1987), s. 151–167.

⁶⁰ Ira M. Lapidus, *Islamic Societies to the Nineteenth Century. A Global History*, Cambridge University Press (New York 2012), s. 412–414.

⁶¹ Suraiya Faroqhi, *The Ottoman Empire and the World Around It*, I.B. Tauris (London 2005), s. 83–84.

⁶² Alan Jamieson, *Lords of the Sea: A History of the Barbary Corsairs*, Reaktion Books (London 2012).

⁶³ Fatiha Loualich, 'In the regency of Algiers. The Human side of the Algerine Corso' i Fusaro, Maria & Heywood, Colin & Omri, Mohamed-Salah (eds.), *Trade and Cultural Exchange in the Early Modern Mediterranean: Braudel's Maritime Legacy*, I.B. Tauris (London 2010), s. 69–96.

engelska försök till att försvaga och förminska de nordafrikanska kaparflottorna.⁶⁴ Denna slutsats stöds av andra forskare som har fokuserat sig på extraterritoriell maktutövning. Både Janice E. Thomson och Oded Löwenheim har konstaterat att orsaken till att Alger inte tvingades till att upphöra med kaparverksamheten och förslavandet av fångar innan 1830 främst var europeisk tävlan⁶⁵ och det faktum att ett algeriskt krig mot en europeisk stat gynnade de andra européerna, som då kunde kamma in större handelsintäkter.⁶⁶

---

⁶⁴ Nabil Matar, 'The Maghariba and the Sea: Maritime Decline in North Africa in the Early Modern Period' i Fusaro, Maria & Heywood, Colin & Omri, Mohamed-Salah (eds.), *Trade and Cultural Exchange in the Early Modern Mediterranean: Braudel's Maritime Legacy*, I.B. Tauris (London 2010), s. 117–137.

⁶⁵ Janice E. Thomson, *Princeton Studies in International History and Politics: Mercenaries, Pirates, and Sovereigns: State-Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe*, Princeton University Press (Princeton 1996), s. 111–112.

⁶⁶ Oded Löwenheim, *Predators and Parasites: Persistent Agents of Transnational Harm and Great Power Authority*, University of Michigan Press (Ann Arbor 2006), s. 134–135.

2. Alger och de svenska konsulerna 1730–1830

För att på ett mer heltäckande sätt förstå sig på det som konsulerna rapporterar i sina brev krävs en viss förförståelse gällande de svenska konsulernas roll i det svenska rikets handel och utrikespolitik, det vill säga hur konsulsämbetet uppstod och utvecklades innan och under den period som avhandlingen behandlar. Utöver detta krävs naturligtvis att Alger som stat och samhälle är på något plan bekant. Därför inleds kapitlet med en kort genomgång av den osmanska lydstaten Algers historia och relation till Sverige samt en beskrivning av det svenska konsulsämbetet och konsulernas arbete fram till 1830. Därefter följer en kort genomgång av de svenska konsulerna som tjänstgjorde i Alger 1730–1830, vilken deras roll var och vilken information som finns att tillgå gällande dem.

2.1 Alger och Sverige

Algers historia som en del av det Osmanska riket började under den osmanska expansionsperioden, närmare bestämt år 1529, då den osmanska härföraren Khair ed-Din intog staden Alger och, som de facto regent, formellt underkastade sig den osmanska sultanen. Under det följande halvsekle fram till 1587 skapades en territoriellt avgränsad stat där den osmanska närvaron utgjordes av en provinsguvernör och hans janitsjarer, en soldatkår inom den osmanska militären. De första hundra åren av den osmanska lydstaten Algers existens präglades av kontraster mellan den osmanskt kontrollerade staden och andra, mer självständiga samhällen på landsbygden: de sistnämnda kom inte att infogas i statssystemet innan mitten av 1600-talet och även då var kompromisser med lokala traditionella makthavare nödvändiga.⁶⁷ Den osmanska sultanen utsåg en regent med titeln pascha, men i praktiken kom den verkliga makten allt mer att finnas hos aghan, det vill säga överbefälhavaren för janitsjarerna.⁶⁸

Från och med en statskupp år 1671 och fram till den franska erövringen år 1830 bar den algeriska härskaren titeln dej, vilket tidigare hade varit en rang inom den osmanska militären. Den första dejen valdes av kaparflottans kaptener ur deras egen skara, som en motpol till den dittills mycket turkiskt betongade janitsjarledningen. Så småningom gavs rätten till att utse regentkandidater till janitsjarernas högsta officerare och Alger blev i praktiken en tudelad militärrepublik: kaparflottans kaptener å ena sidan och militärens befälhavare å andra.⁶⁹ Dejen regerade i samråd med divanen, en institution som lånats från det osmanska hovet och som

---

⁶⁷ Lapidus, s. 412 & Abun-Nasr, s. 163.

⁶⁸ Abun-Nasr, s. 159–160.

⁶⁹ Spencer, s. 60–61.

utgjorde ett sorts riksråd. Till skillnad från det råd av högt uppsatta ämbetsmän och furstar som samlades hos den osmanska sultanen hade den algeriska divanen en speciellt stark betoning på militär kunskap: det var viktigt för den politiska stabiliteten att både janitsjarkåren och kaparflottan fanns representerade.⁷⁰ Politiskt och administrativt kan Alger beskrivas som en centralstyrd och tudelad militäroligarki där två militära fraktioner delade på makten. Dessa var den heterogena, delvis av före detta slavar eller landsflyktingar bestående kaparflottan och den huvudsakligen homogent turkiska janitsjarkåren. Under 1700-talet höll divanens viktigaste medlemmar, huvudsakligen janitsjarkårens högsta officerare, veckovis fyra möten med dejen. Om avgörande beslut stod på agendan skulle hela den algeriska janitsjarkåren närvara.⁷¹ Det var även divanen som valde en ny dej ur sitt egna antal då det blev nödvändigt, i flera fall som ett resultat av divanens eget missnöje med den sittande dejens regeringssätt. Trots att dejerna i princip var enväldiga, var de bundna av en struktur som innebar att militärens överbefälhavare alltid var följande i tronföljden: dejerna kunde alltså finna sig konkret hotade om de inte agerade i divanens intresse.⁷²

Förhållandet mellan den osmanska sultanen och den algeriska dejen var inte alldeles enkelt, eftersom Alger samtidigt var både en osmansk lydstat och en självständigt agerande statsbildning. Härskarna i Alger, Tunis och Tripoli kunde exempelvis kriga sinsemellan trots deras gemensamma lojalitetsband till den osmanska sultanen. Även i relation till Europa hävdade Barbareskstaternas regeringar sin självständighet genom att kräva skilda fredsavtal av européerna även om dessa redan slutit fred med regenten i Konstantinopel. I just Algers fall var staten å andra sidan nära anknuten till sultanen genom det faktum att de algeriska janitsjarerna, som utgjorde kärnan av Algers militära styrkor till lands, traditionellt rekryterades från Anatolien och Balkanhalvön.⁷³ Alger var alltså formellt en osmansk lydstat, men i praktiken kunde dejen styra området relativt självständigt så länge han stod i sultanens gunst.⁷⁴

Staten Algers huvudsakliga inkomstkälla under den osmanska tiden var kaparflottan, som samtidigt fungerade som en politisk maktfaktor och motpol till janitsjarkåren. Kapandet av skepp innebar tredubbla möjligheter till vinst: skeppet, lasten och besättningen kunde alla säljas eller återanvändas på olika sätt. Dessutom producerade kaparflottan indirekt ekonomiska fördelar

---

⁷⁰ Faroqhi, s. 82–83.

⁷¹ Spencer, s. 50–52, 60.

⁷² Abun-Nasr, s. 160.

⁷³ Faroqhi, s. 83.

⁷⁴ Naylor, s. 119–121.

för staten i form av de fredsgåvor som europeiska stater regelbundet översände till dejen för att avvärja kaparnas anfall.⁷⁵ Av dessa inkomstkällor är slavhandeln den mest kända och mytomspunna: allt som allt deltog upp till en fjärdedel av hela den algeriska befolkningen i slavhandeln, inklusive i friköpandet av slavar, på något sätt.⁷⁶

Den algeriska kaparflottan började minska i styrka vid 1600-talets slut och fortsättningsvis under 1700-talet, till en stor del på grund av franska och engelska anfall mot hamnen och flottan.⁷⁷ En annan sannolik orsak till denna nedgång i militär styrka var återkommande pestepidemier som kraftigt minskade områdets befolkning under 1700-talet⁷⁸, eftersom dessa även kan antas ha varit en bidragande orsak till den kraftiga minskningen i den algeriska janitsjarkårens antal under 1700-talet.⁷⁹ I och med att dejen var beroende av militären för sin legitimitet kom hans maktposition att destabiliseras medan handelsmannakåren stärktes.⁸⁰ Trots dessa motgångar fortsatte militärstaten Alger att utgöra ett betydande hot mot europeisk handel och de europeiska sjömakterna betalade fortsättningsvis tribut i form av fredsgåvor till dejen. Tributförhållandet ändrades våldsamt och slutgiltigt år 1830, då en fransk flotta anföll och intog staden efter en blockad som varat sedan våren 1827.⁸¹

Liksom de övriga europeiska sjömakterna kom även Sverige i kontakt med Alger och de övriga Barbareskstaterna under den tidigmoderna tidens europeiska expansion. På 1650-talet riktade sig den svenska handeln in på saltimport från Sydeuropa och således blev även de svenska handelsskeppen utsatta för Medelhavets turbulenta politiska situation.⁸² Spanien, Malta, Livorno och det Osmanska riket med sina nordafrikanska lydstaterna hade sedan 1500-talet fört krig huvudsakligen genom kaparverksamhet och slavräder mot kusttrakter, vilket medförde att samtliga skepp som rörde sig i området löpte risken att bli anfallna av någon part.⁸³ Det är svårt att säga med säkerhet när det första svenska skeppet kapades av algeriska kryssare, men redan år 1661 inkom till Stockholm ett brev från Alger där galärslaven Johan Arvidsson klagade på sina ordägliga förhållanden och önskade att myndigheterna i Sverige skulle komma till hans

---

⁷⁵ Spencer, s. 112.

⁷⁶ Naylor, s. 120.

⁷⁷ Matar, s. 118–119.

⁷⁸ Colley, s. 55.

⁷⁹ Abun-Nasr, s. 159.

⁸⁰ Lapidus, s. 413.

⁸¹ Östlund, 'Algiers Observed', s. 6–14.

⁸² Östlund, *Saltets pris*, s. 46–47.

⁸³ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 30–31.

undsättning.⁸⁴ Dylika brev fortsatte att inkomma, både till myndigheterna och till privatpersoner, och de gav i vissa fall även upphov till kollektinsamlingar med syfte att friköpa slaverna i fråga. Trots att initiativ till ett fredsfördrag med Alger gjordes både år 1667 och 1668 slöts ingen fred mellan Sverige och Alger under 1600-talet.⁸⁵

Efter det stora nordiska kriget ökade åter den svenska handeln i Sydeuropa. För att stöda och beskydda denna handel grundades år 1724 en ny myndighet, Konvojkommisariatet, som mer effektivt skulle beskydda svensk handel och svenskt sjöfolk i Medelhavsområdet. Till dess ansvarsområde hörde Konvojkassan, som skulle bekosta friköpandet av svenska sjömän från fångenskap, fredsavtal med Barbareskstaterna och den så kallade konvojverksamheten, alltså beskyddandet av handelsskepp med militära eskortskepp. Konvojkassans utgifter bekostades huvudsakligen genom en avgift på samtliga import- och exportvaror som motsvarade en viss andel av varornas beräknade värde.⁸⁶ Konvojkassan var ingen svensk innovation: så kallade slavkassor, en sorts sociala försäkringar för återköpandet av tillfångatagna sjömän, hade funnits i Hamburg sedan 1624, i Lybeck sedan 1627 och i Danmark-Norge sedan 1634.⁸⁷

Fredsavtalet mellan Alger och Sverige som undertecknades år 1729, innebar att de algeriska kryssarna förbands till att avstå från att kapa skepp som seglade under svensk flagg. Dock var problemet med svenska slavar i Alger fortfarande aktuellt, eftersom svenska undersåtar som tjänstgjorde på främmande makters skepp fortfarande var utsatta för att hamna i algeriskt slaveri. En stor del av fredsfördraget är därför ägnat åt villkoren kring slavars friköpande och svenska undersåtars behandling i olika situationer. I fördraget stipuleras att svenska undersåtar på svenska skepp inte får behandlas våldsamt, men svenska slavar får heller inte tillåtas fly på svenska skepp. En viktig punkt, som även återfinns i andra europeiska staters fredsavtal med de nordafrikanska staterna, är att en algerisk undersåte aldrig fick tvingas till att sälja en slav. Detta innebar samtidigt att de svenska myndigheterna inte kunde garantera någon rättighet till friköpning för svenska slavar, eftersom friköpningen var beroende av samtycket mellan slavägaren och den friköpande parten.⁸⁸

Av avgörande betydelse för att den svenska sjöfarten i praktiken skulle kunna skyddas var de så kallade algeriska sjöpassen. Sjöpassen utfärdades av Kommerskollegium och

---

⁸⁴ Östlund, 'Swedes in Barbary Captivity', s. 150.

⁸⁵ Östlund, *Saltets pris*, s. 104–113, 164.

⁸⁶ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 66.

⁸⁷ Ressel, 'The North European way of ransoming', s. 130–132.

⁸⁸ Östlund, *Saltets pris*, s. 128–129.

var obligatoriska för alla svenska skepp som seglade söder om Kap Finisterre, en udde i Spanien som är en av det kontinentala Europas västligaste punkter. För att kunna få ett sjöpass måste skepparen vara svensk medborgare eller ha varit borgare i Sverige i tre år. Passet var endast giltigt för en resa och det fick under inga omständigheter försvinna på resan: oberoende om själva fartyget klarade sig tillbaka, skulle sjöpasset återlämnas till Kommerskollegium. Straffen för missbrukandet av sjöpassen var mycket stränga: vid förfalskning eller annat missbruk av pass kunde den skyldige dömas till döden och dessutom till förlust av både ära och gods. Från och med år 1753 var rederiet ensamt ansvarigt om ett skepp utan ett giltigt sjöpass seglade förbi Kap Finisterre och blev kapat av algerierna. Rent konkret bestod passen av en bottendel, som skepparna bar med sig på resan och som identifierade det specifika skeppet som passet gällde, och en toppdel som konsulerna delade ut till kaptenerna i den algeriska kaparflottan. Genom att sammanföra de två delarna kunde de algeriska kaptenerna bekräfta att passet som bars av ett svenskt skepp var äkta.⁸⁹

Efter fredsavtalets undertecknande var förhållandet mellan Sverige och Alger huvudsakligen fredligt fram till den franska erövringen drygt hundra år senare. Det enda fredsbrottet mellan Sverige och Alger skedde år 1791, då den nykorade dejen Hassan pascha förklarade Sverige krig och skickade bort den svenska konsuln Henrik Gottfrid Brandel. Orsaken uppgavs vara flera års uteblivna gåvor, men en sannolik orsak var även de ekonomiska möjligheter som den franska revolutionens efterdyningar erbjöd den nya dejen.⁹⁰ Priset av denna relativt hållbara fred utgjordes av de gåvor som skulle sändas till Alger både vid regentskifte i någotdera riket och då en ny konsul insattes. En ytterligare stipulation som tillkom på 1760-talet var de så kallade biennalskänkerna eller -gåvorna, det vill säga gåvor som skulle ges dejen och regeringen vartannat år. Dessa betalades av Sverige i fyra omgångar: åren 1769, 1771, 1773 och 1775.⁹¹ Enligt Müller pekar de svenska gåvorna på en klart underdånig inställning till Alger, eftersom de presenter som Sverige skickade huvudsakligen bestod av krigsmateriel medan de algeriska gengåvorna utgjordes av opraktiska lyxartiklar. Han argumenterar att europeiska stormakter såsom England och Frankrike undvek att på dylikt vis symboliskt underställa sig och samtidigt demonstrerade sin rikedom och makt genom att ge algerierna lyxartiklar och

---

⁸⁹ Ibidem, s. 165–166.

⁹⁰ Kreüger, s. 257.

⁹¹ Kreüger, s. 244 och Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 124–126.

teknologiska prylar, på samma sätt som dejen demonstrerade sin makt och värdighet genom sina gåvor åt den svenska regenten.⁹²

2.2 Det svenska konsulsämbetet

Trots att den första stadgan om svenska konsulers rättigheter och skyldigheter inte kom till innan år 1793 är det uppenbart att en modell för de svenska konsulernas uppgifter bildades redan under 1600-talet och att de regler som utstakades i konsulsstadgan i varierande grad hade åtföljts redan innan ett gemensamt regelverk hade skapats.⁹³ Med tanke på denna avhandling utgör konsulsstadgan både en orsak till och ett resultat av de omständigheter och händelser som beskrivs i de studerade rapporterna, eftersom den kommer till under den period som studeras. Man bör dock notera att konsulsstadgan ingalunda följdes ordagrant och undantagslöst även i fall då klara brott mot den hade skett, om läget var sådant att en konsuls avskedande ansågs vara skadligt för riket.⁹⁴

Vid mitten av 1600-talet skapades de första bestående svenska utrikesbeskickningarna, som i flera årtionden framöver skötte både diplomatiska och ekonomiska uppgifter.⁹⁵ Kommerskollegium, som grundades år 1651 för att sköta ärenden gällande svensk handel och manufaktur, var från och med 1666 den instans som hade det huvudsakliga ansvaret för utnämmandet av konsuler och som ansvarade för deras avlöning. År 1719 tog Kommerskollegium initiativet till en konsulsutbildning för unga svenska män för att i framtiden besätta samtliga svenska konsulat med infödda svenska konsuler. Utbildningen hade inte önskad effekt och i praktiken kom de svenska konsulerna i många fall även under 1700-talet att vara utländska handelsmän som hade goda kunskaper om sin tjänstestad och således på bästa sätt kunde representera och bevaka svenska intressen utrikes.⁹⁶

I konsulsstadgan kommenteras om utlänningar som innehåller svenska konsulsposter att de antingen bör kunna det svenska språket eller också ha en svensk undersåte på konsulatet som tolk, men även att konsulerna helst skulle vara svenska män och att de, oberoende av

---

⁹² Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 124–125.

⁹³ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 84.

⁹⁴ Ett exempel på detta är konsuln i Lissabon, Johan Albert Kantzow, som efter ett klart brott mot konsulsstadgan år 1798 fick behålla sin post utan märkbara åtgärder. Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 105–106.

⁹⁵ Sven Tunberg et. al., *Den svenska utrikesförvaltningens historia*, Almqvist & Wiksell (Uppsala 1935), s. 131–132.

⁹⁶ Almqvist, s. 28–30, 132–133.

nationstillhörighet, skulle vara respektabla och älska ”Fäderneslandet”⁹⁷. Detta var ett uttryck för den preferens för svenskfödda konsulter som präglade Kommerskollegium sedan början av 1700-talet och som ledde till att andelen i utlänningar i den svenska konsulskåren stadigt minskade. Även de stockholmska handelsmannaaätterna hade en inverkan på detta, eftersom de gärna placerade sina representanter i ekonomiskt betydelsefulla konsulat. Samtidigt var ofta utlänningar både bättre insatta i posteringsorternas ekonomiska omständigheter och mer villiga att ta emot konsulstjänster, som sällan sågs som ekonomiskt lönsamma av svenska handelsmän.⁹⁸

Konsulernas arbetsuppgifter, skyldigheter och rättigheter formades till en stor del av tjänsteortens förutsättningar och varje konsulsutnämning innebar nya förhandlingar om arvoden, potentiella konsulsavgifter och möjliga undantag från reglerna.⁹⁹ Konsulerna kunde i vissa fall erhålla lön, men oftast ansågs de konsulsavgifter som konsulerna hade rätt att avkräva svenska handelskepp vara en tillräcklig ersättning, speciellt om prisnivån på orten i fråga var låg. Konsulerna förmodades samtidigt fortsätta med handelsverksamhet eller påbörja sådan om de var nyanlända till orten. Liksom den potentiella lönen bestämdes även rätten till konsulsavgifter och deras storlek individuellt för varje konsul. Dessa avgifter debatterades och överklagades tidvis både av konsulter och svenska handelsmän; flera av konsulerna ansåg dem vara för låga att livnära sig på, medan handelsmännen såg dem som hämmande för den svenska utrikeshandeln.¹⁰⁰

I konsulsstadgan specificeras konsulernas uppgifter enligt följande: de ska assistera ”Swenske Handlande, Skepps-Redare och Skeppare”¹⁰¹ på posteringsorten, insända rapporter fyra gånger om året och i mån av möjlighet hjälpa svenska undersåtar hem till Sverige ”då sådane antingen lidit Skeppsbrott eller af sjukdom och andre händelser kommit at stadna på fremmande Ort”¹⁰². Gällande konsulernas kunskapskriterier framhävs att en konsul bör känna till både Sveriges och posteringsortens lagar gällande handel och dessutom hålla sig ajour med såväl det Sveriges som posteringsortens export- och importförhållanden. Enligt stadgan var det uttryckligen förbjudet för en svensk konsul att agera konsul för en annan stat och att delta i

---

⁹⁷ *Kongl. Maj:ts Nådiga STADGA, Angående Consuls-Sysslor i allmänhet*, s. 2–3.

⁹⁸ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 80–82.

⁹⁹ Almquist, s. 134–135.

¹⁰⁰ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 83–85.

¹⁰¹ *Kongl. Maj:ts Nådiga STADGA, Angående Consuls-Sysslor i allmänhet*, s. 1–2.

¹⁰² *Ibidem*, s. 2.

skeppsrederi förutom som affärsombud. Utöver dessa förbud påpekas även att en konsul som deklarerar bankrutt av vilken som helst domstol omedelbart bör mista sin tjänst.¹⁰³

2.3 De svenska konsulerna i Alger

I Barbareskstaterna skiljde sig konsulernas roll märkbart från den roll som de svenska konsulerna spelade i kristna stater. Till skillnad från svenska konsulerna i allmänhet tilläts konsulerna i Barbareskstaterna oftast delta i skeppsrederi, eftersom denna syssla ansågs utgöra den enda möjligheten för konsulerna att få sitt levebröd med tanke på den ringa svenska handeln i området. En annan aspekt som berättigade specialrättigheten var att konsulerna lagligt kunde köpa prisbedömda svenska skepp och på så sätt rädda dem från att säljas till en tredje part.¹⁰⁴ I Barbareskstaterna var konsulernas huvudsakliga uppgift nämligen inte att främja svensk handel, utan snarare att fungera som informanter och diplomatiska representanter för Sverige och på så sätt skydda svenska handelsskepp mot övergrepp. Till skillnad från de övriga konsulerna erhöll konsulerna i Barbareskstaterna i regel lön från Konvojkommissariatet, vilket ytterligare stärker antagandet att fredens bevarande med de nordafrikanska staterna och friköpandet av kapade skepp och besättningar var dessa konsulers huvudsakliga uppgifter.¹⁰⁵

Fastän konsulerna i Alger har fått en hel del uppmärksamhet under det senaste årtiondet, har ännu ingen allmän historik över det svenska konsulatet i Alger skrivits. Forskare har således varit tvungna att förlita sig på äldre översiktsverk, huvudsakligen Johan Henrik Kreügers *Sveriges förhållanden till Barbaresk Staterna i Afrika* och Eskil Oláns *Sjörövarna på Medelhavet och Levantiska kompaniet*. En uppställning av konsulernas tjänsteperioder återfinns i Johan Axel Almquists sammanfattande verk *Kommerskollegium och riksens ständers manufakturkontor samt konsulsstaten 1651–1910*. En noggrannare genomgång av de olika konsulernas liv och arbete skulle kräva personhistoriska studier som skulle använda sig av dagböcker, brevväxling och så vidare. För enkelhetens skull har samtliga svenska konsulerna och konsulssekreterarna i Alger under åren 1730–1830 sammanställts till en lista som återfinns som en bilaga i denna avhandling.

---

¹⁰³ Ibidem, s. 1–3.

¹⁰⁴ Almquist, s. 134 och Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 88.

¹⁰⁵ Müller, 'The Swedish Consular Service in Southern Europe', s. 188.

Den första och långvarigaste svenska konsuln i Alger var skotten George Logie (1694–1776), som under en längre tid varit verksam i Stockholm som handelsman.¹⁰⁶ Han påbörjade på eget bevåg fredsförhandlingar mellan Sverige och Alger år 1727, vilket underlättades av att han tidigare vistats en längre tid i Medelhavsområdet på handelsärenden och dessutom personligen kände dejen.¹⁰⁷ Fredskontraktet undertecknades den 5 april 1729 och Logie blev strax därefter utnämnd till svensk konsul i Alger den 9 maj.¹⁰⁸ Då han år 1736 reste till Tunis för att även där skapa diplomatiska förbindelser i svensk tjänst, uppstod osämja mellan konsulssekreteraren Georg Giädda och Logies assistent, den skotska George Gordon,¹⁰⁹ vilket ledde till att den förstnämnda fick ge upp sin post och återvända till Sverige år 1736.¹¹⁰ Logie återvände till Alger för att återuppta sitt konsulsämbete år 1743 och avgick slutligen år 1758. Under hela sitt konsulskap hade Logie en betydande roll i både Algers och de övriga Barbareskstaternas politiska liv, vilket bland annat kom till uttryck i att han fick uppgiften att medla fred mellan Frankrike och Alger år 1740, då han fungerade som svensk konsul i Tunis.¹¹¹

Erik Brander (1720–1814), som hade arbetat som konsulssekreterare sedan 1753, blev Logies efterträdare år 1759. Han ansökte dock om rätten att avgå redan 1764 och ersattes av språkforskaren och uppfinnaren Henrik Gottfrid Brandel (1739–1828) samma år.¹¹² Efter ett maktbyte i Alger år 1791 blev Brandel tvungen att avresa, eftersom den nya dejen hade förklarat Sverige krig på grund av uteblivna gåvor från Sverige. Som fredsmedlare sändes genast den tidigare konsuln Erik Branders son Matthias Archiboldus Skjöldebrand (1765–1813), som lyckades åstadkomma en fred och fick bli svensk konsul i Alger fram till år 1800, borträknat perioden 1796–1799 då han besökte Sverige. Under denna tid agerade hans bror, konsulssekreteraren och vetenskapsmannen Per Eric Skjöldebrand (1769–1826), konsul i hans frånvaro.¹¹³ År 1800 anlände kanslisten och reseförfattaren Olof Agrell (1755–1832) till Alger för att sköta konsulatets ärenden och år 1801 tillsattes den laglärde Johan Norderling (1760–1828) som svensk konsul i Alger. Kapten David Gustaf Ankarloo (1776–1837), som blivit konsulssekreterare samtidigt som Norderling blev konsul, fick ta över konsulskapet år 1815 och

---

¹⁰⁶ Olán, s. 51–52.

¹⁰⁷ Almquist, s. 562.

¹⁰⁸ Kreüger, s. 225, 234.

¹⁰⁹ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 125.

¹¹⁰ Kreüger, s. 237.

¹¹¹ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 125.

¹¹² Herman Hofberg & Frithiof Heurlin & Viktor Millqvist & Olof Rubenson, *Svenskt biografiskt handlexikon. Ny upplaga*, Bonniers (Stockholm 1906), s. 131 och Kreüger, s. 240–241.

¹¹³ Hofberg et. al., s. 470–471 & Kreüger, s. 257–259, 264–265.

skötte det med undantag för en sex månaders sjukledighet år 1823, ända till 1824, då hans ögonsjukdom tvingade honom till att avgå.¹¹⁴ I juni 1825 utnämndes Erik Julius Lagerheim¹¹⁵ (1786–1868) till konsul, men han anlände inte innan 1827 och avseglade igen år 1829: då han inte var närvarande sköttes konsulatet av löjtnanten Johan Fredrik Schultze (1775–1847), som efter Lagerheims avresa även blev utnämnd till konsul i Alger. Schultze var den sista agerande svenska konsuln i det osmanska Alger.¹¹⁶

---

¹¹⁴ Hofberg et. al., s. 14 och Kreüger, s. 268–269, 294, 311.

¹¹⁵ Kreüger ger namnet som Lagerhjelm, men konsuln i fråga undertecknar sina brev som Lagerheim. *Svenskt Biografiskt Lexikon*, som finns digitaliserad av Riksarkivet, bestyrker den senare versionen: *Lagerheim, släkt* på Riksarkivets hemsida: <<http://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=10894>> 27.9.2014.

¹¹⁶ Kreüger, s. 312, 315 och Östlund, 'Algiers Observed', s. 2.

3. Konsulernas rapporter från Alger

Min analys av källmaterialet följer den tredelade frågeställningen som presenterades i kapitel 1.1. I det första analyskapitlet kommer jag att behandla konsulernas roll som diplomater så som den framträder ur deras rapporter och koppla den till relevant forskningslitteratur. Till den grad det är möjligt kommer jag att dra slutsatser om hur konsulerna arbetade och vilka möjligheter de hade till att påverka den internationella diplomatin, samt på vilka sätt de anpassade sig till den algeriska omgivningen. I detta kapitel är inte endast möten med den algeriska makten, utan även de svenska fredspresenterna och konsulernas underrättelseverksamhet relevanta. I det andra analyskapitlet diskuterar jag på vilka sätt konsulernas roll som skapare av mänsklig säkerhet syns i rapporterna och vilka slutsatser som kan dras om deras roll i Sveriges samtida politik för mänsklig säkerhet. I detta kapitel får sjöpassen och deras praktiska hanterande en hel del utrymme, men även friköpningar och andra former av hjälp åt slavar undersöks som en del av skapandet av mänsklig säkerhet. I det tredje kapitlet flyttar jag fokus från konsulernas handlingar till deras ord och undersöker den bild av Alger som de presenterar genom sina rapporter. Analysens indelning är huvudsakligen till för att strukturera undersökningen och göra den mer överskådlig, vilket innebär att vissa upprepningar kan förekomma.

3.1 Vänskapens värde – diplomati, gåvor och underrättelser

Till skillnad från de svenska konsulat som upprättades i kristna städer, där konsulns eller handelsagentens huvudsakliga uppgifter kretsade kring handelns främjande i staden i fråga, var konsulaten i Alger och de övriga Barbareskstaterna huvudsakligen diplomatiska fotfästen. Konsulaten möjliggjorde överenskommelser Sverige och Alger emellan och underlättade överförandet av de tributer som fredsavtalen stipulerade.¹¹⁷ En viktig del av konsulernas uppgifter i Alger var även att upprätthålla goda relationer mellan Sverige och Alger, vilket krävde att konsulerna höll sig på god fot med dejen och regeringen och kunde anpassa sig till de lokala politiska sederna och bruken. Dessutom skulle konsulerna fungera som den svenska statens ögon och öron i Alger¹¹⁸, något som var en del av såväl deras konsulära som även deras diplomatiska uppgifter.

En god relation till makthavaren i Alger var en grundförutsättning för att konsulerna skulle kunna utföra sina uppgifter eftersom hoven i Barbareskstaterna, till skillnad från de

---

¹¹⁷ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 124.

¹¹⁸ Östlund, *Saltets pris*, s. 189.

samtida europeiska och osmanska, präglades av att representanter för främmande makter i regel fick träffa och förhandla med regenten personligen.¹¹⁹ Detta reflekteras även i att både Matthias Archiboldus Skjöldebrand¹²⁰ och Johan Norderling¹²¹ i sina rapporter nämner att det är typiskt att dejen skickar bort konsulter som de inte kommer överens med samtidigt som de berömmar de önskade konsulernas regenter. George Logie kommenterar år 1735 att den nya dejen, Ibrahim bin Ramdan, är lätt för Sveriges fiender att övertala till förhastade handlingar och svår att avstyra från dem då han bestämt sig.¹²² Logies framhävande av dejens temperament och hans fruktan för fientligt inflytande på dejens handlingar kan tolkas som ett uttryck för hans egna minskade förhandlingsutrymme i och med maktskiftet. Samtidigt påvisar Logies påpekande om att det i Alger finns ”ganska många, som gärna se att de kunna fomentera missförstånd mellan Sverige och republiken”¹²³ att han befinner sig i tävlan om dejens vänskap och därmed om möjligheten att driva Sveriges diplomatiska intressen. Denna tolkning skulle stå i enlighet med Joachim Östlunds tolkning om den konsulära omgivningen i Alger, det vill säga att det rådde en ständig tävlan om dejens gunst konsulerna emellan.¹²⁴

I synnerhet Logie verkade vara speciellt angelägen om och skicklig på att uppehålla goda relationer till dejens närmaste krets. Han skriver bland annat i sin rapport 25.2.1757 om sin goda relation till en viss Ibrahim pascha, som möjliggjort Logies uppköpande av två hus och möblemang för dem samt ytterligare landområden med vingårdar. I detta kommer Logies sociala förmåga direkt det svenska riket till godo, eftersom han tillägger att dessa hus med fördel kunde bli bestående svenska konsulsresidens.¹²⁵ Avsaknaden av dylika relationer och de problem som detta medför beskrivs av den nyanlände konsultssekreteraren Georg Giädda år 1736, då denne klagar över att Logie knappt varit honom till någon hjälp med att komma på god fot med de makthavande i Alger och dessutom inte försett Giädda med någon pålitlig dragoman, det vill säga tolk, som kunde hjälpa Giädda med ärenden utanför konsulatet. I det närmaste verkar Giädda ha

---

¹¹⁹ Windler, 'Diplomatic History as a Field for Cultural Analysis', s. 91–92.

¹²⁰ Kopia av Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till rikskansler Fredrik Sparre 28.10.1795, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹²¹ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 29.3.1815, Nr. 1197, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹²² Kopia av George Logies rapport till algeriska deputationen 16.3.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹²³ Ibidem.

¹²⁴ Östlund, *Saltets pris*, s. 204.

¹²⁵ Översättning till svenska av George Logies brev till Kansli- och Kommerskollegierna 25.2.1757, Nr. 23, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

isolerats från någon som helst möjlighet till maktutövande under Logies frånvaro i och med att sekreteraren George Gordon i praktiken har fått ta över konsulsämbetet:

[...] dock äro mig händerne derwid bundne, emedan man här ingen ting kan uträtta utan Dragoman, och jag icke kan råda med Logies Dragoman, som wederbör, hwilken styres af hans skrifware, En [oläsligt] Engelsman benämd Gordon, som han fuller i sitt bref till Kongl Collegierne föregifwit hafwa lemnat mig till hielp, men i sielfwa wärket att wara vice Consul.¹²⁶

Giädda konstaterar i sin följande rapport att Logie har lyckats skapa sig en starkare maktposition i Alger än vad som är typiskt för en konsul genom att han uppvaktat dejens hustru, sannolikt med gåvor, och därmed fått henne på sin sida i förhandlingar med dejen. Giädda påpekar att något dylikt inte har gjorts tidigare och att det därför i framtiden kommer att vålla problem för ”icke allenast Kongl. Maj:it utan och alla andra Nationer”¹²⁷. Giäddas farhågor reflekterar antagligen den kamp om normer och praxis som enligt Christian Windler konstant ägde rum mellan Barbareskstaternas furstar och de europeiska staternas representanter.¹²⁸ Om en person eller grupp som tidigare inte hade uppmärksammats fick en present av någon av konsulerna, kunde dejen och regeringen potentiellt upphöja detta förhandsfall till en norm som därefter skulle följas av alla europeiska konsulter.

George Logie var inte den enda svenska konsuln som lyckades skapa vänskapliga relationer till dejen och använda dessa relationer till sin fördel. Matthias Archiboldus Skjöldebrand rapporterar år 1800 att hans vänskap med dejen Baba Hassan var det enda som stoppade dejen från att döma den svenska briggen Maria Sophia som pris då en tripolitansk kapare fört skeppet till Alger. Tack vare dejens tillit till Skjöldebrand fick skeppet avsegla mot en borgenssumma som Skjöldebrand betalade.¹²⁹ Fyra år tidigare hade han även lyckats utvinna ”den utmärkta gunsten av [den tidigare] Deyen”¹³⁰ att denne undantagsvis lät skriva ett äkthetsintyg med tillhörande sigill på en svensk skeppares oläsliga sjöpass.

Matthias Archiboldus Skjöldebrands bror, Per Eric Skjöldebrand, verkade i detta avseende följa samma handlingsmönster som sin företrädare. År 1798 övertygade han dejen att

---

¹²⁶ Kopia av Georg Giäddas rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 12.7.1736, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹²⁷ Kopia av Georg Giäddas rapport til Kansli- och Kommerskollegierna 14.8.1736, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹²⁸ Windler, 'Diplomatic History as a Field for Cultural Analysis', s. 83–84.

¹²⁹ Kopia av Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 7.10.1800, Nr. 2231, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹³⁰ Kopia av Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 31.8.1796, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

inte bestraffa en kaparkapten, som hade kapat den svenska briggen Catharina till följd av meningsskiljaktigheter om sjöpassets äkthet. Då dejen ämnade bestraffa sin undersåte för denna handling hade Skjöldebrand bett honom låta mannen gå obestraftad ”för at ej hos de öfriga Raiserne [kaparkaptenerna], dess kamrater, upväcka hämde lystnad”¹³¹. Detta system av tjänster och gentjänster visade sig inom kort vara Skjöldebrand till nytta då en annan svensk brigg, som bar ett i Skjöldebrands mening helt odugligt pass, trots bristfällighet i dokumentationen tilläts segla vidare. Att algerierna bortsåg från passets undermålighet beskrivs av Skjöldebrand som ett resultat av hans goda relation till vekilhardjin, alltså kryssarflottans överbefälhavare:

[...] om i dess ställe varit en Wekilhardgi, som vore min eller nationens ovän, hade lätteligen både Brigg och laddning kunnat blifva confisquerade samt besättningen slafvar.¹³²

Också Johan Norderling antyder i sin rapport daterad 13.8.1814 att han kommer väl överens med dejen hajj Ali, men samtidigt påpekar han att mycket beror på dejens humör vid diskussionstillfället. Norderling påpekar att han har en möjlighet till att driva den svenska sjöfartens sak gentemot de algeriska kaparkaptener som under det pågående året kapat svenska skepp, men endast om han kan finna dejen ”i en af dess bättre lynnen”¹³³. Norderling skriver även klart ut de personer inom den algeriska administrationen som han inte kommer överens med. Efter ett maktskifte år 1815 beskriver han den nytillsatta skattmästaren som ”en impertinent gök”¹³⁴ och konstaterar om vekilhardjin att ”önskligt vore, at denne rof-fogel fick vingarne klypte”¹³⁵.

Beskrivningar av audienser med dejen i materialet är förvånansvärt få och huvudsakligen fåordiga då de förekommer. George Logie, som kände dejen Abdi pascha från tidigare och med hjälp av denna relation kunde säkra Sveriges fred med Alger¹³⁶, inkluderade endast en beskrivning av en audiens med en dej i en av sina rapporter. Även i detta fall, som berör det kommande konsulsskiftet år 1758, är Logie kortfattad och konstaterar endast att en

---

¹³¹ Kopia av Per Eric Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 29.9.1798, Nr. 512, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹³² Per Eric Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 27.1.1799, Nr. 507, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹³³ Kopia av Johan Norderlings rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 13.8.1814, Nr. 1765, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹³⁴ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 29.3.1815, Nr. 1197, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ Almquist, s. 562.

audiens hos dejen ägde rum ”med wanliga Ceremonier”¹³⁷ och att Logie vid detta tillfälle presenterade Erik Brander som sin efterträdare, vilket accepterades av såväl dejen som de övriga närvarande. Enligt konsultssekreteraren Georg Giäddas rapport 27.5.1736 presenterade Logie även honom för dejen och hans närmaste krets, men utöver att de styrande i Alger var nöjda med Giädda beskrivs audiensen inte närmare.¹³⁸ Utgående från dessa omnämmanden är det svårt att dra några slutsatser om hur konsulernas audienser med dejen såg ut, men de motsäger inte heller den forskningslitteratur som finns om ämnet. Joachim Östlund har lyft fram den första konsultssekreteraren Carl Reftelius beskrivningar av det algeriska politiska livet, där audienser hos dejen beskrivs som avsevärt mer informella och lediga än möten med europeiska furstar och härskare.¹³⁹ Christian Windler har å sin sida i sin forskning om fransk-tunisisk diplomati påpekat vikten att skilja på offentlig kontra privat diskussion i dylika sammanhang.¹⁴⁰ Det sistnämnda perspektivet kunde tänkas förklara Norderlings kommentar om sina begränsade påverkningsmöjligheter, men källmaterialet tillåter knappt något mer än spekulation på denna punkt.

Goda relationer till dejen kunde även ha sina avigsidor för konsulerna. Å ena sidan medförde ett gott förhållande till härskaren ett större spelrum i politiska och diplomatiska sammanhang, men å andra sidan krävde naturligtvis även dejen tjänster i gengäld. År 1733 skriver George Logie i ett brev till handelsdeputationen att han på egen risk ämnar sända sin fregatt Maria för att hämta en last med kanoner och ankare som dejen beställt från det svenska riket. Varorna i fråga hade dittills blivit i Stockholm på grund av en brist på svenska skepp som kunde överföra dem, men Logie meddelar att han med denna gest vill se till att freden med Alger ska ”befästas och beständig göras”¹⁴¹. Dessvärre köpte dejen inte genast upp dessa varor då de hade anlant och följande år ber Logie om ekonomiskt stöd från sina arbetsgivare eftersom han inte fått någon betalning för kanonerna och ankaren och inte heller vågar utkräva en sådan innan det behagar dejen. I samma brev rapporterar Logie att han har tillåtit att dejen använder ett annat

---

¹³⁷ Översättning av George Logies rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 25.2.1757, Nr. 23, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹³⁸ Kopia av Georg Giäddas rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 27.5.1736, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹³⁹ Östlund, *Saltets pris*, s. 204–205.

¹⁴⁰ Windler, 'Diplomatic History as a Field for Cultural Analysis', s. 91–92, 100–101, 105.

¹⁴¹ Kopia av George Logies rapport till handelsdeputationen 6.5.1733, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

av hans skepp, med skeppare och manskap, för att hämta salt från Cagliari.¹⁴² Även följande år går han med på att låta dejen använda sig av samma skepp med besättning för att ”hålla honom wid godt humeur och bijbehålla hans vänskap”¹⁴³. Ett likadant krav ställdes även på Matthias Archiboldus Skjöldebrand år 1795 med det resultatet att han tvingades låta dejen använda hans brigg för att hämta nya janitsjarrekryter från Smyrna; Skjöldebrand beklagar sig i sin rapport över den ekonomiska förlust som Sverige lider då briggen är tvungen att bära turkiska soldater i stället för handelsvaror.¹⁴⁴

En annan form av hjälp som konsulerna kunde erbjuda dejen, eller som dejen kunde utkräva av konsulerna, var råd och tjänster inom den internationella diplomatins sfär. Enligt Anderson var köpslåendet med värdefull information en viktig del av det diplomatiska arbetet vid denna tid: en diplomat utan information att köpslå med kunde inte vara sin arbetsgivare till nytta.¹⁴⁵ Detta kunde innebära att konsulerna utfrågades om främmande makters intressen och planer, men även att de förpliktades till att agera fredsmedlare eller diplomat i situationer som inte direkt berörde deras egen stats ärenden. År 1754 beordrade dejen George Logie att underrätta sig om detaljerna kring den pågående fredsprocessen med Venedig och ingripa i den enligt dejens önskemål. Logie blev ombedd att ta reda på om det venetianska sändebudet hade försökt vinna den osmanska sultanen till sin sida i fredsförhandlingarna, något som dejen ville undvika. Logie fick därför i uppgift att meddela det venetianska sändebudet om att den algeriska regeringen under inga omständigheter skulle gå med på att sluta fred under osmansk förmyndarskap och att det politiska läget i Alger dessutom var dåligt med tanke på en möjlig fred mellan Venedig och Alger:

Och i öfwrigit blef jag anbefallt att i Deyens namn säga honom, det Affairerne nu förliden woro i den belägenhet, att man ej wågade att skrida till proposition i Diwan om detta freds werket.¹⁴⁶

Det är uppenbart att Logie genom sina ordval vill framhäva att han inte hade något annat alternativ än att agera enligt dejens önskemål, men han uttrycker å andra sidan heller ingen särskild ovilja till att fungera som budbärare i saken. Något mindre entusiastisk inför dylika

---

¹⁴² George Logies rapport till Kommerskollegium 21.11.1734, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁴³ Kopia av George Logies rapport till algeriska deputationen 16.3.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁴⁴ Kopia av Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 28.10.1795, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁴⁵ Anderson, s. 42–43.

¹⁴⁶ Kopia av George Logies rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 24.4.1754, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

uppgifter var Johan Norderling, som år 1815 fick höra att dejen ämnade använda honom som fredsmäklare mellan Holland och Alger. Som orsak till sitt missnöje med dejens önskan anger han i rapporten de svårigheter som uppstått då han fungerade som fredsmäklare mellan Frankrike och Alger år 1811¹⁴⁷:

Med friskt minne af de förtviflade scener jag hade med Deyen, under Franska fredsmäklandet, afsade jag mig commissionen ganska alvarsamt, men fick til svar: ”Om Eskadren kommer, och Deyen påstår, at du skall gå den til mötes, vågar du neka?”¹⁴⁸

I vissa fall var den gemensamma välgångens retorik mycket klart uttalad då dejerna ville använda konsulerna som informanter. År 1737 rapporterar konsulssekreteraren George Gordon, som agerade vice konsul under George Logies vistelse i Tunis, att dejen Ibrahim bin Ramdan har bett konsulerna ta reda på om Spanien planerar ett anfall mot Alger. Gordon skriver att dejen förklarade att han inte tänker acceptera att de kristna makter som är i fred med Alger tillåter att deras undersåtar är till någon hjälp för den spanska krigslogistiken och att han därmed kommer att behandla samtliga skepp som bär spansk krigsutrustning som fiender. Därför är det i de övriga europeiska regenternas intresse att förbjuda sina undersåtar att ingå i spansk tjänst och att snarast möjligt ge dejen besked om Spanien mot förmodan inte ämnar anfälla Alger utan någon annan ort.¹⁴⁹

Det är dock tydligt att dylik information inte gavs ut oreflekterat till dejen eller de andra makthavarna i Alger och i vissa fall fick statshemligheter förbli hemliga trots både erbjudanden och hot. Ett exempel på en mer tillspetsad diplomatisk situation återges i Johan Norderlings rapport från år 1814, där han beskriver sin reaktion på upprepade bud från dejen och divanen gällande en svensk brigg som den algeriska regeringen misstänkte vara ett svenskt presentskepp på väg till Tunis. Eftersom krigstillstånd rådde mellan Alger och Tunis ville dejen inte tillåta att ammunitionspresenter fördes till hans fiender utan ville snarare själv köpa upp lasten, men om Sverige inte accepterade detta så skulle algeriska kryssare föra skeppet till Alger med våld. Enligt sin egen rapport kontrade Norderling med att ifrågasätta dejens och divanens heder och tillförlitlighet då de på detta sätt försöker blanda sig i Sveriges ärenden trots att fred råder makterna emellan:

---

¹⁴⁷ Kreüger, s. 287–288.

¹⁴⁸ Johan Norderlings rapport till Konvojkommisariatet 11.4.1815, Nr. 1139, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁴⁹ Översättning av George Gordons brev till Kommerskollegium 28.1.1737, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

[...] hvad har jag at beställa med Tunis? Eller viljen I ge Consuln där rättighet at förbjuda et presentfartyg at gå in til Er? [...] Hvad Betyder Ert ord Edra löften? Hvilken Consul kan nu mera lita på dem, utan at exponera sig vis a vis sit Gouvernement? Men Briggen kommer ej til ankars, hvart går han? Det bör jag ej veta, och om jag visste det, har jag ingen rättighet at säga Er det.¹⁵⁰

Trots att gåvor spelade en central roll i den osmanska politiska sfärens diplomatiska liv¹⁵¹, finns endast ett fåtal detaljerade beskrivningar av presenter i det studerade materialet. Dessa verkar i huvudsak ha diskuterats i rapporterna då något problem uppstått vid deras införskaffande eller överräckande, det vill säga då konsuln önskade någon åtgärd eller ville meddela om någon komplikation. Ett exempel på det förra är George Logies rapport från år 1735 där han räknar upp en lista med persedlar som han anser vara ”aldeles nödvändiga och mäst angenäma”¹⁵² som gåvor till dejen. Här ingår flera diamantringar, bordsur och engelskt tyg i diverse färger.¹⁵³ Personlig erfarenhet och goda underrättelser om andra staters presenter var naturligtvis avgörande för att konsuln varken skulle över- eller underprestera vid införskaffandet av gåvor, vilket Logies exakta lista på persedlar kan ses som ett uttryck för.

Då Georg Giädda drygt ett år senare anlände till Alger, får denna rapportera till Kommerskollegium att Logie är missnöjd med de presenter som Giädda fört med sig för att överräcka till dejen. Orsaken till Logies missnöje är att alla förutom en av de införskaffade juvelerna är gula, Logies instruktioner till trots.¹⁵⁴ År 1795 nämner även konsuln Matthias Archiboldus Skjöldebrand i sin rapport till Kommerskollegium att han införskaffat diverse varor som ska utgöra Sveriges biennialgåvor till dejen. Dessa verkar i stort vara lyxvaror av samma sort som sextio år tidigare; ”Klockor, Ringar, Brocarder och Kläder”¹⁵⁵. År 1815 räknar Johan Norderling upp de gåvor som han tillsammans med Danmarks och Portugals konsuler införskaffat och gett åt den nya dejen Omar. Även dessa följer samma mönster som de övriga svenska presenterna:

---

¹⁵⁰ Kopia av Johan Norderlings rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 13.8.1814, Nr. 1765, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁵¹ Reindl-Kiel, s. 114.

¹⁵² Kopia av George Logies rapport till algeriska deputationen 16.3.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Georg Giädidas rapport till Kommerskollegium 27.5.1736, Alger, E VI aa, Huvudarkivet, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁵⁵ Kopia av Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 28.10.1795, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

[...] en ring och klåcka (: dock ej af samma värde som Biennal presentens) En guldbrocads kafetan, en d^o af Damask, 16 alnar kläde och et stycke lärft.¹⁵⁶

Trots att beskrivningarna av gåvor i det behandlade materialet är fåtaliga, kan man utgående från dem dra slutsatsen att de svenska konsulerna i Alger redan från George Logies tid hade anpassat sig väl till den skillnad i gåvokulturer som rådde mellan Europa och den islamiska världen under 1700-talet. Liksom de franska konsulerna i Tunis som Christian Windler har undersökt¹⁵⁷ hade tydligtvis även de svenska konsulerna det huvudsakliga ansvaret för att de införskaffade presenterna var de mest passande. Utgående från att föremålen och varorna som överräcktes var typiska och etikettmässigt korrekta gåvor snarare än personliga, kan man dra slutsatsen att de svenska konsulerna i detta avseende agerade inom det algerisk-osmanska diplomatiska systemet, inte som utomstående besökare.¹⁵⁸ Ur ett maktperspektiv bröt dessa gåvor inte mot den underkastade ställning som Sverige och de svenska konsulerna intog genom att ge sådana gåvor som önskades av dejen vid de tillfällen då de önskades, till skillnad från till exempel de engelska och franska konsulernas utmananden av tributförhållandet till bejen i Tunis.¹⁵⁹ Trots att det kan påpekas att klockorna, som Skjöldebrand nämner som en del av biennalgåvorna, var en del av en europeisk trend som underströk de kristna staternas teknologiska överlägsenhet¹⁶⁰, är det sannolikt att de inkluderades i gåvorna på dejens begäran och inte som ett försök till att visa upp europeiskt urmakeri eller andra teknologiska framsteg.

En god konsul skulle inte endast känna till det lämpligaste värdet på presenterna i varje situation, utan även veta när de skulle ges och hur man kunde undvika extrakostnader. Ett exempel på det senare kan man avläsa i Johan Norderlings rapport, daterad 29.3.1815, där han skriver att han och några andra konsulter på grund av det turbulenta inrikespolitiska läget har valt att vänta och avvakta innan de presenterar sina gåvor för den nykorade dejen hajj Muhammed. Sannolikt fruktar Norderling och de övriga konsulerna att presenterna ska gå förlorade i och med ett regeringsskifte, eftersom den nya dejen är över 70 år gammal och maktkampen i Alger på intet vis verkar vara avslutad: ”Äfven utan särdeles afseende på Deyens höga ålder och bräckligheter, låfvar ej denna regering mycket bestånd”¹⁶¹.

---

¹⁵⁶ Johan Norderlings rapport till Konvojkommisariatet 11.4.1815, Nr. 1139, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁵⁷ Windler, 'Tributes and Presents in Franco-Tunisian Diplomacy', s. 187.

¹⁵⁸ Reindl-Kiel, s. 117.

¹⁵⁹ Windler, 'Tributes and Presents in Franco-Tunisian Diplomacy', s. 176–178.

¹⁶⁰ Ibidem, s. 185–187.

¹⁶¹ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 29.3.1815, Nr. 1197, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

Det visade sig dock svårt att helt och hållet neka dejen och regeringen de gåvor som de förväntade sig även om tillfälle för det hade funnits, eftersom samtliga konsulter då borde ha handlat enligt samma mönster. På villigheten och färdigheten till sådant brytande av etablerade mönster inverkade säkerligen både konsulernas erfarenhet och deras intresse för att avveckla tributsystemet: som tidigare nämnt kunde det vara till de europeiska staternas fördel att Barbareskstaterna förblev fientligt inställda till andra europeiska stater.¹⁶² 11.4.1815 kommenterar Norderling på att det, till hans stora förtret, har visat sig svårt att hålla en enad front mot kravet på presenter. Eftersom Norderling var äldst bland konsulerna ombads han överrätta de svenska presenterna ”ty det hette: Om du ger, så ge de andre”¹⁶³. En av Norderlings yngre kolleger skyndade sig till att hålla med algerierna, ”troendes göra mig en compliment”¹⁶⁴.

Att presenter som var för dyrbara eller magnifika kunde sätta en ny standard för fredsgåvor och konsulära presenter är en problematik som lyfts fram vid två skilda tillfällen. I bägge fall handlade det om en kompensation för dåliga diplomatiska relationer som åtgärdades med utökade presenter från européernas sida. Georg Giädda rapporterar år 1736 på att han blivit tvungen att införskaffa dyra presenter åt dejen och övriga högt uppsatta personer. Som orsak till sitt överspenderande anger han att han måste åtgärda de misstankar gentemot Sverige som han anser att George Logie har gett upphov till med sitt handlande i Medelhavsmorådet. Inte endast Sverige, utan även alla andra stater kommer enligt Giädda att bli tvungna att hädanefter höja nivån på sina gåvor:

Och lända de icke allenast Kongl Majjt utan och alla andra Nationer till prejudice, emedan Turkarne derigenom fått wahne på långt större presenter än någonsin tillförne af någon blifwit gifna [...]¹⁶⁵

I det andra fallet är det Johan Norderling som uttrycker sitt missnöje över den spanska konsulns försök till att förbättra relationerna staterna emellan med dyrbara gåvor. I en rapport daterad 11.4.1815 skriver Norderling att den spanska konsulen vid dejen Omars makttillträde överrättade en uppsättning presenter som överträffade värdet på de övriga konsulernas sammanlagda gåvor. Norderling påpekar vidare att gesten inte verkar ha förbättrat den diplomatiska situationen Spanien och Alger emellan: ”Til tack derfor går hans vice Consul

---

¹⁶² Thomson, *Mercenaries, Pirates, and Sovereigns*, s. 110.

¹⁶³ Johan Norderlings rapport till Konvojkommisariatet 11.4.1815, Nr. 1139, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁶⁴ Ibidem.

¹⁶⁵ Kopia av Georg Giädas rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 14.8.1736, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

ännu i kedjor.”¹⁶⁶ I bägge fall kan det konstateras att avvikanden från status quo framställs som negativa, speciellt i det första fallet uttryckligen för att de förväntas skapa en ny, för de europeiska staterna ofördelaktig norm.

De svenska presenternas eventuella försenande eller uteblivande kunde blottlägga maktförhållandet mellan Sverige och Alger, vilket till exempel skedde år 1814. Konsuln Johan Norderling rapporterar i ett brev daterat 28.5.1814 att han har varit tvungen att be dejen om utökad tid att överräcka gåvor på grund av att presentskeppet från Stockholm blivit närmare ett halvår försenat och fortfarande inte har synts till.¹⁶⁷ I juli samma år rapporterar han vidare att dejen har gett sina kaparkaptener tillstånd att tvinga svenska skepp till Alger, men att ersättning kommer att betalas till Sverige så snart presentskeppet anländer.¹⁶⁸ Detta kortvariga fredsbrott var delvis ett resultat av att den svenska kronan var missnöjd med mängden av presenter som dejen önskade för att bevara freden, dels för att det presentskepp som sedan äntligen skickats var gravt försenat.¹⁶⁹

Då presentskeppet äntligen kom till Alger blev de personliga relationerna åter av avgörande betydelse för att Norderling skulle kunna kräva ersättning för svenska förluster. Av de åtta svenska skepp som blivit förda till Alger hade fyra helt eller delvis mist sin last åt de algeriska myndigheterna¹⁷⁰, vilket Norderling försökte åtgärda vid sitt följande möte med hamnkaptenen. I en rapport daterad 13.8.1814 ger Norderling en förkortad version av sin diskussion med hamnkaptenen Ali gällande dejens önskan att köpa krut av Sverige och de nyss avslutade kaperierna. Enligt Norderlings beskrivning använde han sig av dejens behov av krut som en möjlighet till att aggressivt utkräva ersättning:

Hamn Captenen: “Deyen låter hälsa dig. Han är nöjd med fartyget, och vill lefva i fred med din Kung; men du måste skrifva hem till Hans Majestät, och bedja Honom sända Oss Et tusen quintal krut – När räkningen med Oss kommer at upgöras, om det skulle befinnas, at saldon blir emot oss, låfvar Deyen at densamma prompt betala – – Bravo, Sidi Ali, så är Du då intet viss på at saldon skulle bli emot Er? Än de fyra fartyg I plundrat, Et par hundra Tusen Piaster mer

---

¹⁶⁶ Johan Norderlings rapport till Konvojkommisariatet 11.4.1815, Nr. 1139, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁶⁷ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 28.5.1814, Nr. 1424, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁶⁸ Utdrag ur Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 4.7.1814, Nr. 1526, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁶⁹ Kreüger, s. 291–292.

¹⁷⁰ Lista på svenska fartyg förda till Alger 2.7.1814–17.7.1814 av Johan Norderling 24.7.1814, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

eller mindre, har du redan glömt dem, eller tror du at min kung ämnar glömma dem?¹⁷¹

Christian Windler ser Barbareskstaternas ökande konsumtion av europeiskt och amerikanskt krigsmateriel under 1700-talet som ett av de klaraste tecknen på de nordafrikanska furstarnas ökande beroende av Europa och Förenta staterna. Fram till slutet av 1700-talet fylldes detta behov i stort sett av de svagare europeiska makternas statsgåvor, som till skillnad från de engelska och franska gåvorna ofta bestod av krigsmateriel. De starkare makterna undvek krigsmateriel som statsgåvor eftersom de ansågs symbolisera en viss grad av underkastelse i förhållande till Barbareskstaterna. Mot slutet av 1700-talet skedde en förändring i detta förhållningssätt, delvis i och med att Frankrike delvis sålde och delvis skänkte 20 000 kanonkulor och 30 000 pund krut åt bejen i Tunis.¹⁷² Det nya maktförhållandet med tanke på krigsmateriel kan även ses i citatet ovan, där Norderling använder den algeriska dejens behov av svenskt krut som en förhandlingsfaktor för att utkräva potentiell ersättning för skapade svenska skepp. Även krutverkstaden i Alger, som fungerade ungefär från år 1811 till år 1824, leddes av en svensk krutmästare, den samme Johan Fredrik Schultze som senare blev konsultssekreterare och konsul.¹⁷³ Trots att den svenska kruttillverkningen för algeriskt behov kunde ses som skamligt och underdånigt av observatörer från militärt starkare makter¹⁷⁴, kan man även se det som ett uttryck för algeriskt beroende av svensk expertis.

Underrättelseverksamheten som en del av konsulernas diplomatiska uppgifter kommer i rapporterna huvudsakligen till uttryck i form av rapporter om andra staters för- och motgångar, fredsförhandlingar, krigsutbrott och så vidare. De algeriska kryssarna får naturligtvis en betydande roll i underrättelserna, eftersom en av konsulernas centrala uppgifter i Barbareskstaterna var att skicka ut varningar om var kaparflottan rörde sig, speciellt då det diplomatiska läget var osäkert.¹⁷⁵ George Logie skriver både år 1743¹⁷⁶ och år 1754¹⁷⁷ att han fruktar ett fredsbrott mellan Alger och Sverige på grund av att den algeriska kryssarflottan inte hade lyckats finna så många kap som de hade önskat. Även då läget inte var lika hotfullt för den

---

¹⁷¹ Kopia av Johan Norderlings rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 13.8.1814, Nr. 1765, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁷² Windler, 'Tributes and Presents in Franco-Tunisian Diplomacy', s. 194–196.

¹⁷³ Kreüger, s. 273.

¹⁷⁴ Östlund, 'Algiers Observed', s. 4–5.

¹⁷⁵ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 126–127.

¹⁷⁶ Kopia av George Logies rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 8.6.1743, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁷⁷ Kopia av George Logies rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 24.4.1754, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

svenska sjöfarten hade konsulerna för vana att meddela Kommerskollegium då kryssarflottan sändes ut för att hitta kap. Olof Agrell rapporterade år 1801 att sex stycken algeriska kryssare har avseglat, men att svenska handelsfartyg inte borde ha något att frukta eftersom alla kryssare ”ha fått stränge orders at med vänskap och vänlighet bemöta Kongl: Svenska handelsflaggan”¹⁷⁸.

Ett återkommande tema är andra makters mer eller mindre lyckade fredsverk med Alger, något som kan erbjuda en kontrast till Sveriges och Algers relativt fredliga förhållande. År 1754 förutspår till exempel George Logie om en pågående venetiansk fredsförhandling att den lär misslyckas på grund av ”Spaniens, Portugalls, Genuas, Neapels och Påfwens helm:[iga] motarbetande”¹⁷⁹. Konsulerna kunde alltså arbeta både för och emot en potentiell fred, trots att de svenska konsulerna utgående från materialet inte behövde befatta sig med att motarbeta fredsförhandlingar.

Konsulerna fungerade genom dylika rapporter som underrättelseagenter på politikens högsta nivåer, en position som de säkerligen ville uppehålla genom att framhäva sin egen expertis. År 1814 skriver Johan Norderling i samma anda om Napoleons önskan om fred med Alger och konstaterar att en fred inte verkar vara i antågande: ”Det pratas öfver alt i staden, at Deyen afslagit denna begäran.”¹⁸⁰ Även i en senare rapport från samma år, där han beskriver en engelsk fregatts besök i Alger, gör Norderling klart att han håller sig underrättad om stämningarna i staden:

Den Engelska [fregatten] har flaggat den nye Deyen til ära en hel dag med Algeriska flaggen på stortoppen, och repeterar, skott för skott, all de saluter stadens batterier ge den nya administrationen. Inter pocula får man stundom höra: ”Bonaparte är vår bästa vän”. Algerierne äro mer discrèta, och tyckas ej vara särdeles nöjde med Exkejsarns förtviflade inbrott. De förlåta honom aldrig 10de Artikeln i Amiensfreden [återgivandet av öarna Malta, Gozo och Comino till Johanniterorden].¹⁸¹

Under 1810- och 1820-talen var relationerna Alger och Spanien emellan upprepade gånger mycket spända, vilket gav upphov till kommentarer i de svenska konsulernas rapporter.

---

¹⁷⁸ Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 7.11.1801, Nr. 2542, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁷⁹ Kopia av George Logies rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 24.4.1754, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁸⁰ Johan Norderlings rapport till Kansli- och Kommerskollegium 13.8.1814, Nr. 1765, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁸¹ Johan Norderlings rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 11.4.1815, Nr. 1139, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

Johan Norderling skriver i sina rapporter 26.1.1815¹⁸² och 29.3.1815¹⁸³ om det isiga bemötande som den spanska konsuln fick av dejen i samband med en ersättningstvist Alger och den spanska kronan emellan. Som en påtryckningsmetod lät dejen Hajj Ali slå den spanska vicekonsuln i kedjor, vilket fick bli det rådande läget även under den följande dejen hajj Muhammeds korta regeringsperiod¹⁸⁴. Det är uppenbart att Norderling anser ett dylikt bemötande vara under konsulernas värdighet som representanter för de europeiska makterna då han påpekar att han och de övriga konsulerna i Alger borde stå enade och kräva att Alger följer fredstraktatens anda och låter konsulerna röra sig ohindrat, ”så mycket mer som vi se dem [fredstraktaten] insulterade i den Spanske vice Consulns medfart hvilken ännu släpar sina kedjor”¹⁸⁵. I rapporten skriven den 26 januari 1815 kritiserar han även den spanska diplomatin för att vara för svag och passiv då den utmanas av algeriska krav:

Hvad hade det kostat Hänses Sjö Alsmägtighet, at blott visa en vred upsyn? Och Deyen, i stället för at ännu utprässa 60,000 piastr hade varit glad at få ge tillbaka hvad han redan röfvat. [...] Det är återigen det arma lambet som grumlat Vargens vatn.¹⁸⁶

Dessa beskrivningar kan förstås som en kontrast till den stil av diplomati som Norderling själv föredrog och som han ansåg vara den rätta i förhandlingar med dejen och hans regering. Samtidigt utgör det rådande läget för spanjorerna en motpol till den relativt säkra ställning som Norderling hade som svensk konsul och således är rapporterna antagligen delvis ämnade att påvisa Norderlings egna kompetens. Även andra européer kunde dock fungera som föredömen i underrättelserna. I Johan Fredrik Schultzes rapport skriven den 12 mars 1825 beskriver han den holländska diplomatin som överlägsen den engelska i fråga om att bevara freden med Alger. Enligt Schultze var det de holländska ledamöternas ”enkla, men tillika högtidlige och kraftige språk”¹⁸⁷ som gjorde ett starkt intryck på den algeriska ledningen. Detta

---

¹⁸² Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 26.1.1815, Nr. 437, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁸³ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 29.3.1815, Nr. 1197, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁸⁴ Johan Norderlings rapport till Konvojkommisariatet 11.4.1815, Nr. 1139, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁸⁵ Johan Norderlings rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 29.3.1815, Nr. 1197, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁸⁶ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 26.1.1815, Nr. 437, Alger, E VI aa, Huvudarkivet, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁸⁷ Johan Fredrik Schultzes rapport till Kommerskollegium inkommen 12.3.1825, Nr. 647, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

jämför Schultze med engelsmännens ”skryt och hotelser”¹⁸⁸ som inte verkade imponera på algerierna.

Med tanke på konsulernas beskrivningar av främmande staters diplomatiska handlande framhåller jag att konsulerna inte endast tillförde den svenska statsmakten underrättelser, utan även, mer eller mindre ivrigt, framstod som de mest sakkunniga experterna gällande diplomatiska relationer med Barbareskstaterna. Det konsulära arbetets diplomatiska del var varken av samma art som i sultanens hov i Konstantinopel eller som i de europeiska hoven¹⁸⁹, vilket innebar att konsulerna i Nordafrika på detta område kunde göra sig så gott som oumbärliga för den svenska diplomatin. Georg Giädda kritiserar George Logie för just denna typ av beteende i en av sina rapporter, där han hävdar att Logie själv föreslagit att svenska sjömän skulle vara förpliktigade att låta algeriska korsarer besöka deras fartyg. Orsaken till att Logie skulle ha gjort detta anser Giädda vara att Logie på detta vis skulle ”giöra en skrämnel uti Sverige, och i följe deraf sig så mycket mera nödwändig.”¹⁹⁰ Konsulernas betydelse antyds även av Olof Agrell då han år 1802 konstaterar att det utrikespolitiska läget i Alger är oroligt, men att relationerna mellan Sverige och Alger fortfarande är goda och att en ”skicklig Agents handledning”¹⁹¹ kommer att stöda freden staterna emellan.

En konflikt som uppkommer i rapporterna nära sekelskiftet 1800 handlar om meningsskiljaktigheter kring den algeriska vete som europeiska handelsskepp är förpliktigade att bära från Alger. Matthias Archimboldus Skjöldebrand skriver år 1795 om ett fall där ett svenskt skepp, bärande en algerisk vetelast, som blivit kapat och förts till Gibraltar av ett engelskt örlogsfartyg. Skjöldebrand berättar att han tagit kontakt med lastens ägare och försökt sköta ärendet dem emellan innan dejen får nys om det, eftersom det är algerisk kutym att kräva ersättning enligt det pris som lasten kunde ha sålts för i en europeisk hamn snarare än enligt den summa som lasten var värd i Alger. För att skydda svenska intressen föreslår Skjöldebrand att order ska ges om att svenska skeppare inte ska ta sig an algerisk last, eftersom det utsätter dem för engelsk kapning. Då England är i krig med både Alger och Frankrike och algeriska

---

¹⁸⁸ Ibidem.

¹⁸⁹ Windler, 'Diplomatic History as a Field for Cultural Analysis', s. 91–92.

¹⁹⁰ Kopia av Georg Giäddas rapport till Kommerskollegium 14.8.1736, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁹¹ Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 31.1.1802, Nr. 732, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

handelsmän skeppar säd till franska hamnar, har engelsmännen nämligen ”en dubbel orsak”¹⁹² att kapa de skepp som fraktar denna säd. Skjöldebrand meddelar även att han och den danska konsuln Johan Wilhelm Rehbinder gjort gemensam sak hos dejen Baba Hassan för att upphäva de europeiska staternas ersättningsskyldighet för algerisk last, vilket dock inte ändrade på dejens inställning i saken: han kan och vill inte påverka de kristnas politik sinsemellan, utan utkräver ersättning av den fraktande staten om algerisk last kapas.¹⁹³

Förslaget om ett förbud mot att ta an last från Nordafrika upprepar Skjöldebrand i sin rapport fyra år senare, med motiveringen att det är ohållbart att betala för förlorad algerisk last och att vägran att betala endast leder algerierna till att konfiskera svensk last som ersättning.¹⁹⁴ Problemet löste mer eller mindre sig självt år 1801, då Olof Agrell rapporterar att algeriska superkarger i hamnstaden Arxeu¹⁹⁵ vägrat att lasta algeriska varor på svenska skepp av fruktan för engelska kapare och upphävt sina kontrakt med svenskarna.¹⁹⁶ Ett omvänt men relaterat problem presenteras år 1823, då Johan Fredrik Schultze rapporterar om meningsskiljaktigheter mellan en sardinisk skeppare och den algeriska regeringen gällande ersättningsskyldighet. Ett sardiniskt handelsfartyg med algerisk last hade råkat ut för ett oväder och skepparen hade stannat i Marseille för att reparera skeppet. Då fartyget sedan anlände till Alger vägrade skepparen ge över lasten till dess ägare innan han hade erhållit ersättning för reparationskostnaderna, vilket ledde till att dejen hotade honom med att varorna skulle hämtas från skeppet med våld. Den sardinianska konsuln bestred ärendet hos dejen, som konstaterade att Alger aldrig betalt dylik ersättning till någon annan makt och att han varken ville eller kunde ändra på den seden. Den sardiniska konsuln förde dock ärendet vidare:

[...] så blef, til sakens utredande, en så kallad Divan sammankallad hos Sjö Ministern, hvarvid alla härvarande Ombud ifrån de Christne Magterne voro tilstådes. Med ojäfagtige bevis och många exempel blef här bevisat, at hafverier, äfven i senare tider, här blifvit utbetalade. Detta oagtadt, blef dock Deyen fast uti sit beslut at det i fråga varande ej skulle betalas, samt at ej heller hedan efter tillåta at hafverier få upgjöras eller utbetalas uti alla under hans välde lydande hamnar.¹⁹⁷

---

¹⁹² Kopia av Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till rikskansler Fredrik Sparre 28.10.1795, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 10.5.1799, Nr. 1240, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁹⁵ Nuvarande Arzew.

¹⁹⁶ Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 27.2.1801, Nr. 880, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

¹⁹⁷ Johan Fredrik Schultzes rapport till Kommerskollegium 22.7.1823, Nr. 1884, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

Enligt Schultzes rapport ansåg både Schultze själv och de övriga konsulerna i Alger att dejens beslut var orättvist och stred mot den uppfattning av rättvisa som rådde stater emellan. De skrev och undertecknade en protestskrift om ärendet som de överräckte åt dejen, men denna fick inte önskad effekt:

Så snart han låtit för sig uttyda protestens innehåll, nekade han at emottaga den och sade sig därpå ej kunna göra något afseende, utan stadfästade tvärtom sin ofvansagde despotiska författning. [...] Mundtelige eller skriftelige föreställningar allenast, hafva ännu aldrig kunnat sätta gränts för Algeriernes väl bekante tiltagenhet och sjefsvåld: man kan således anse den ofvannämnde nymodige hafveri stadgan såsom alt framgent gällande här i Alger, åtminstone til dess alvarsammare medel däremot vidtagas.¹⁹⁸

Debatten kring ersättningar gällande algerisk last på främmande skepp, både då lasterna kapas och då skeppen behöver repareras, kan fungera som ett exempel på hur de svenska konsulerna argumenterade kring rådande praktiker och normer för att driva sin nations sak i Alger. Christian Windler har i sin forskning om Tunis kommit fram till att de franska konsulerna därstädes noga inrapporterade alla förändringar i diplomatiska praktiker och att de gemensamt upplevda normerna var viktiga för att diplomatin skulle löpa smidigt i de nordafrikanska furstehoven.¹⁹⁹ Citaten ur rapporterna antyder att konsulerna var angelägna om att argumentera utgående från rättigheter och skyldigheter som etablerats som normer genom tidigare beslut, men även att de fruktade ofördelaktiga engångsbeslut som kunde fungera som normskapande förhandsfall i framtiden. Windler påpekar vidare att handlingar dejen och konsulerna emellan fick desto större symbolisk och normskapande betydelse ju mer offentliga de var och ju mer de ansågs utmana den tunisiska bejens auktoritet.²⁰⁰ Debatterna som fördes gällande de svenska skyldigheterna kring skeppandet av algerisk last ägde rum inför Algers politiska krets, snarare än till exempel i enrum med dejen; denna omständighet kan ses som en bidragande faktor till att frakt- och ersättningskraven inte slopades. De argument som återges antyder även att de etablerade normernas betydelse i relationerna mellan konsulerna och dejen stort sett var liknande som den bild som framträder ur Windlers forskning.

---

¹⁹⁸ Ibidem.

¹⁹⁹ Windler, 'Diplomatic history as a field for cultural analysis', s. 83–84.

²⁰⁰ Ibidem, s. 96–97, 100–101, 105.

3.2 Skapandet av mänsklig säkerhet – sjöpass, friköpningar och reciprocitet

En av de svenska konsulernas mest centrala uppgifter, som blev än mer viktig för de konsulter som tjänstgjorde i Barbareskstaterna, var beskyddandet av svenska undersåtar som var i behov av hjälp. Detta kunde betyda något så enkelt som att hjälpa arbetslösa sjömän med att ordna sin resa hem, men det kunde även betyda att svenska undersåtar behövde juridisk representation eller att de befann sig i någon form av fångenskap som de måste friköpas från. I det system av mänsklig säkerhet som byggdes upp i och med Konvojkommissariatets och de algeriska sjöpassens skapande var de i Nordafrika verksamma konsulerna en avgörande beståndsdel, som i flera fall kunde minimera eller åtgärda de krissituationer som uppstod för svenskar i Medelhavet.

Då fredsavtalet mellan Alger och Sverige hade undertecknats infördes det system av sjöpass som beskrivs kort i kapitel 2.1 i denna avhandling. Det var på konsulernas ansvar att de algeriska kryssarna hade passtoppar som motsvarade de svenska passen, eftersom detta var det enda sättet för kryssarna att pålitligt åtskilja de legitima svenska skeppen från sådana skepp som endast använde sig av svensk flagg för att undgå kapare. Ett återkommande ämne i rapporterna är inväntade, önskade eller inkomna passtoppar, vilket reflekterar den kontroll som myndigheterna i Stockholm önskade upprätthålla över sjöpassen.²⁰¹ I februari år 1732 skriver George Logie att han redan har delat ut alla de 23 passtoppar som han fått för att ge till kryssarkaptenerna. Logie önskar att 40–50 stycken ytterligare ska sändas i all hast så att även resten av den algeriska flottan kan identifiera svenska skepp.²⁰² Sändandet av passtoppar fortsätter antagligen i takt med att konsulerna önskar få sådana skickade, men det följande omnämmandet i materialet är av Henrik Gottfrid Brandel. År 1777²⁰³ och 1787²⁰⁴ meddelar han Kommerskollegium att passtoppar som sänts från Stockholm har kommit fram. Motsvarande kvitteringar av passtoppar finns även skrivna av Matthias Archiboldus Skjöldebrand år 1796²⁰⁵ och Erik Julius Lagerheim år 1828²⁰⁶. De enda önskemålen om fler passtoppar som bevarats i det studerade materialet, utöver Logies inledande beställning, är Matthias Archiboldus Skjöldebrands ansökan om fler passtoppar åt

---

²⁰¹ Östlund, *Saltets pris*, s. 165–166.

²⁰² Utdrag ur George Logies rapport till riksens ständers deputation 17.2.1732, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁰³ Henrik Gottfrid Brandels rapport till Kommerskollegium 29.6.1777, Nr. 1158, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁰⁴ Henrik Gottfrid Brandels rapport till Kommerskollegium 25.4.1787, Nr. 1115, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁰⁵ Kopia av Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 31.8.1796, Nr. 1637, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁰⁶ Erik Julius Lagerheims rapport till Kommerskollegium 2.7.1828, Nr. 221, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

den växande algeriska kaparflottan år 1793²⁰⁷ och Johan Norderlings kommentar i en rapport från 1814 om att de passtoppar som lovats honom inte ännu har anlänt.²⁰⁸

Av materialet blir det klart att passsystemet till en början inte var helt oproblematiskt. Logie identifierade redan i sin första rapport till handelsdeputationen år 1730 ett problem som drabbat holländska skepp och som han ansåg vara ett reellt hot även för svenska skepp, det vill säga användandet av regionala flaggor i stället för riksflaggan. Trots att de holländska skeppen hade korrekta pass ombord kunde missförstånd leda till våldsamma sammandrabbningar då de algeriska kryssarna inte kände igen deras flaggor och därför närmade sig skeppen som om de vore fiendliga. Logie ser här en risk för att svenska skepp med Pommerns eller Stralsunds flagga skulle möta samma problem. Som åtgärd föreslår han att alla svenska skeppare ska avrådas från att använda andra flaggor än den svenska riksflaggan.²⁰⁹ Samma tematik följs upp fem år senare då Logie återigen använder holländarnas motgångar som avskräckande exempel. Han rapporterar att ett holländskt fartyg öppnade eld mot en algerisk kryssare 2.3.1735, vilket ledde till en sjöstrid i vilken det holländska skeppets skeppare miste livet och flera besättningsmän sårades. I sin vrede över att ha blivit beskjutna slängde de algeriska kaparna de holländska dokumenten i havet då de bordat skeppet, vilket dejen inte hade några invändningar emot; tvärtom dömde han skeppet som pris på grund av det skedda. Logie skriver vidare att dejen bad honom meddela sin kung att samtliga svenska skepp bör ta emot algeriska kryssare fredligt, tillåta algerierna att komma ombord och uppvisa sina sjöpass för att undvika liknande missöden.²¹⁰

Problemet som Logie finner med det rådande systemet är att de svenska skepparna är tvungna att blint lita på att de skepp som använder sig av den algeriska flaggan verkligen är algeriska kryssare. Skepparna blir således tvungna att utsätta sig för en potentiell fara för att undvika en säker fara, då de tillåter nordafrikanska skepp att närma sig utan att fly eller beskjuta dem. Som åtgärd föreslår han ett hemligt kommunikationssystem svenskar och algerier emellan för att underlätta identifikation på bägge sidor. Detta system skulle bestå av att algeriska kryssare, då de närmade sig ett svenskt fartyg, skulle hissa upp en vimpel på flaggspelet i aktern, eller nattetid hissa upp två lyktor ovanför varandra. Det svenska skeppet skulle då svara genom att

---

²⁰⁷ Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 28.8.1793, Nr. 1487, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁰⁸ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 24.7.1814, Nr. 1695, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁰⁹ Kopia av George Logies rapport till handelsdeputationen 20.4.1730, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²¹⁰ Kopia av George Logies rapport till algeriska deputationen 16.3.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

hala ner sina segel och fredligt invänta en algerisk visitation. Båda sidor av avtalet förbinder sig till att hålla signalen hemlig, men Logie påpekar att signalen enkelt kan ändras om det senare visar sig att den skulle ha läckt ut till någon tredje part.²¹¹

År 1743 fick Logie igen en orsak till att påyrka vänligt beteende gentemot de algeriska kryssarna, då ett franskt fartyg misstog en algerisk kryssare för att vara ett kaparfartyg från Salé och besköt algerierna, med det resultatet att skeppet och dess besättning kapades och fördes till Alger för att säljas. Logie rapporterar att dejen återigen bett honom skriva till sin kung och denna gång tillägger Logie i sin rapport ett förslag om att svenska skeppare skulle ge de bordande algeriska besättningsmännen små gåvor för att demonstrera sin vänskap och minska risken för missförstånd och kap:

[...] woro det [att ge små gåvor åt kryssarkaptenerna] av ringa last för skieppet, men skulle altid blifwa ganska benägit emottagit så af Capitainerne, som af Deyen sielf, när de honom sådant wid deras återkomst ifrån Kreutsningen berätta.²¹²

I detta fall är Logie uppenbarligen något skeptisk till att det förebyggande systemet för mänsklig säkerhet, det vill säga sjöpassen och flaggsignalerna, skulle vara tillräckligt för att beskydda svenska skepp som kommer i kontakt med de algeriska kryssarna. Ansvaret för lastens och besättningens säkerhet överflyttas till en viss grad från de etablerade skyddsformerna till de svenska sjöfararna själva. Möjligtvis försöker Logie här lyfta fram värdet av att anpassa sig till algeriernas seder och erbjuda symboliskt viktiga gåvor, snarare än att följa överenskommelser till punkt och pricka. Detta förebyggande av missförstånd till sjöss med hjälp av hemliga signaler och försök till god sämja svenska och algeriska sjömän emellan skedde av allt att döma på Logies initiativ. Trots att han inte hade någon direkt möjlighet till att beordra svenska skeppare till att följa sina instruktioner, var han den enda svenska undersåten som hade både förutsättningarna och kunskapen för att utöka den mänskliga säkerheten för svenska sjömän som kom i kontakt med algeriska kryssare. Det existerande systemet av avtal och sjöpass skulle göras mer robust genom ytterligare säkerhetsåtgärder i form av visuella signaler och små vänskapsgåvor.

Ett annat problem som kunde uppstå då algeriska och svenska skepp möttes på havet var att de svenska sjöpassen inte godtogs som äkta av kryssarkaptenerna. Matthias Archimboldus Skjöldebrand skriver i en rapport daterad 28.8.1793 att de svenska sjöpassen måste vara identiskt

---

²¹¹ George Logies rapport till Kommerskollegium 20.8.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²¹² Kopia av George Logies rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 8.6.1743, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

utformade och inte endast försedda med korrekta sigill och korrekt skrift, eftersom kryssarkaptenerna endast kontrollerar vare sig passtopparna passar på de undre delarna av passen som de svenska skepparna bär och i övrigt inte kan eller vill avläsa texten på passen eller bedöma passens äkthet. Om oregelbundenheten i passens utformning inte åtgärdas varnar Skjöldebrand att följderna för den svenska sjöfarten kommer att vara svåra: ”Skjepp ofta upbringas, stundom Prise-dömmas, flaggan blifva osäker och misstrodd”²¹³. Orsaken till Skjöldebrands oro är att en svensk brigg har förts till Alger på grund av ett avvikande sjöpass. Skjöldebrand förklarar att sjöpassen inte fungerar för att trygga den svenska sjöfartens säkerhet om de inte konsekvent både skärs på samma sätt och tillverkas av samma material, eftersom algerierna till sjöss inte ser genom fingrarna på oegentligheter.

Senare rapporterar Skjöldebrand att svenska skeppare i flera fall råkat väta ner sina sjöpass till den grad att de var mer eller mindre oläsliga, på vilket han föreslår som åtgärd att samtliga sjöpass ska hållas i vattentäta dosor så att skeppen undviker att föras till Alger för ett dylikt missödes skull. Han låter skepparen Petter Broman fortsätta sin färd med samma nedvätta pass, men ber även dejen låta sin sekreterare skriva ett äkthetsintyg på passet bestyrkt med dejens sigill och ett ”Svenskt Certifikat”²¹⁴. I Skjöldebrands hanterande av dessa fall blir det uppenbart hur viktig en kunnig konsul var för att passsystemet skulle fungera i praktiken. Då dokumenten av en eller annan orsak var otillräckliga kunde konsulen, som en representant för det svenska riket, använda sina befogenheter som notarier för att bestyrka dokument.²¹⁵ I praktiken fungerade konsulerna i dessa fall som en förlängning av svensk auktoritet och lag på algerisk mark. Samtidigt vill Skjöldebrand naturligtvis undvika dylika svåra situationer i framtiden och föreslår därför en ny praxis för skyddandet av de algeriska sjöpassen, på ett liknande sätt som då Logie år 1735 och 1743 föreslog nya tillvägagångssätt för svenskt sjöfolk som kommer i kontakt med algeriska kryssare.

Även den yngre av bröderna Skjöldebrand hade anledning att skriva till Kommerskollegium om problem med passens tydande. Den första av dessa fall, där skeppet Catharina hade förts till Alger på grund av en opassande passtopp år 1798, nämndes i det förra kapitlet. I detta fall framkommer det av Skjöldebrands brev att felet med passtoppen vid närmare

---

²¹³ Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 28.8.1793, Nr. 1487, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²¹⁴ Kopia av Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 31.8.1796, Nr.1637, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²¹⁵ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 88 och Müller, ‘The Swedish Consular Service in Southern Europe, 1720–1815’, s. 190.

inspektion var obefintligt och att dejen främst verkade anse att kapandet av det svenska skeppet främst berodde på rovgirighet från den algeriska kaptensens sida.²¹⁶ Följande år utspelades en liknande scen då den svenska briggen Öster om Gräsön blev förd till Alger, även den på grund av en opassande passtopp. I detta fall rapporterar Skjöldebrand att passet var helt opassande till ”alla de Toppar jag äger”²¹⁷ och att det endast var på grund av hans vänskapliga relation till storamiralen i Alger som skeppet frigavs. Skjöldebrand lägger skeppets och besättningens säkerhet främst och skickar genast vidare skeppet hellre än att vänta på att ett bättre pass skickas från Stockholm:

At hålla honom [skepparen Peter Östlund] qvar här tils et annat Pass kunde ankomma, vore at låta Deyen och alla dem, som nu tro Passet godt, förstå at det är felagtigt, och i barbariet bör aldrig en frigifven prise uppehålla sig 24 timar efteråt, af fara at man changerar resolution och ångrar sin generosité.²¹⁸

Skjöldebrands kommentar om att frigivna skepp inte bör dröja i en hamn efter frigivningen ger en intressant insikt i de oskrivna praktiker som konsulerna följde för att skapa mänsklig säkerhet. Hans iver att vidareända skeppet antyder att de algeriska myndigheterna trots överenskommelser inte ansågs vara helt och hållet pålitliga och att det krävdes yrkesskicklighet och list för att inte endast få skepp frigivna, utan även säkra deras resa vidare. Just för att trygga skeppet Catharinas färd till Livorno, dit han önskar att ett nytt pass skulle skickas från Stockholm, samarbetar Skjöldebrand med de danska och amerikanska konsulerna för att få deras signaturer på det felaktiga passet. Tillsammans med de övriga konsulerna i Alger intygar Skjöldebrand på baksidan av passet att dokumentet har inspekterats av de algeriska myndigheterna och verifierats som äkta.²¹⁹ Dylig solidaritet konsul emellan kan ses som ett uttryck för en förändrad syn på rätten till beskydd för kristna sjöfarare. Under 1700-talet blev det enligt Magnus Ressel vanligare att frihet från fångenskap eller slaveri sågs som en individuell rättighet²²⁰, vilket kan ha haft en inverkan på de övriga konsulernas medgörlighet. Sannolikare är dock att konsulerna såg en möjlighet till att göra Skjöldebrand en tjänst utan att det kostade dem

---

²¹⁶ Kopia av Per Eric Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 29.9.1798, Nr. 512, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²¹⁷ Per Eric Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 27.1.1799, Nr. 507, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²¹⁸ Ibidem.

²¹⁹ Ibidem.

²²⁰ Ressel, ‘Conflicts between Early Modern European States about Rescuing Their Own Subjects from Barbary Captivity’, s. 16–17.

något och därmed kunna be honom om hjälp vid ett senare skede, vilket skulle tala för den så kallade underrättelseekonomin som rådde diplomater emellan.²²¹

Problemen med att tillämpa politiken av mänsklig säkerhet härleds av konsulerna även till olika synsätt på fredsavtalen mellan européerna och algerierna. Henrik Gottfrid Brandel skriver i en rapport daterad 25.4.1787 att europeiska sändebud som anländer till Alger inte arbetar utgående från samma förståelse av fredsavtal som algeriern. Som ett exempel lyfter han fram Algers nyss slutna fredsavtal med Neapel som inte stoppade de algeriska kryssarna från att kapa neapelska handelsfartyg:

På sändebudets beklagan över en sådan Mancanza di parola skiöt Regeringen skulden på Drogomanen [tolken] likasom han skulle hava oriktigt tolkat Patron grandes ord oc givna löfte. ”Vi hava låvat 3 månars stillestånd, näml:ⁿ at under samma tid skola våra kryssare intet röra några Napolitanska orlogsmän eller sådana fartyg som höra egenteligen under konungens flotta av Napoli. Men med köpmans fartygena är en annan sak, oc dem hava vi icke ansedt såsom inbegripna under stilleståndet”²²²

Matthias Archimboldus Skjöldebrand lägger skulden för dylika missförstånd även på de algeriska kryssarnas rovgirighet: ”[...] stundom när de länge kryssa utan at finna rof söka de anledningar med sina bästa vänner.”²²³ Han understryker även vikten av att sjöpassen görs så identiska som möjligt för att undvika kap. För att understryka sin poäng påpekar han att de algeriska kryssarna på flera sätt kan berättiga ett kap genom att skada eller förstöra sjöpassen, något som redan hänt åtskilliga gånger. Detta kan de göra genom att klippa av en bit av någondera delen av passet så att de två delarna inte längre passar ihop eller genom att helt enkelt slänga passet i havet och sedan inför dejen och divanen hävda att fartyget tillhör en stat som inte har ett gällande fredsavtal med Alger.²²⁴

Dessa beskrivningar står i skarp kontrast till de farhågor som George Logie skriver om tidigare under 1700-talet. Där problemet enligt Logie verkade ligga i att de svenska skepparna och besättningsmännen inte anpassade sig väl till att algerierna besökte deras skepp, hävdar Skjöldebrand snarare att felet ligger hos kryssarkaptenerna som anfaller intet ont anande skepp utan respekt för avtal och dokument. Det existerande systemet för mänsklig säkerhet var också

---

²²¹ Anderson, s. 42–43.

²²² Henrik Gottfrid Brandels rapport till Kommerskollegium 25.4.1787, Nr. 1115, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²²³ Matthias Archimboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 28.8.1793, Nr. 1487, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²²⁴ Kopia av Matthias Archimboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 31.8.1796, Nr. 1637, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

maktlöst till att stoppa dylika kap, med det undantaget att en konsul som var i dejens gunst potentiellt kunde övertyga denne om att kryssarkaptenen hade brutit mot fredsavtalet.

Konsulerna i Alger bar det huvudsakliga ansvaret för att svenska undersåtar som befann sig i fångenskap eller något annat svårt läge skulle klara sig hem. Ett speciellt dramatiskt fall som belyser den avgörande betydelse som en konsuls yrkeskunskap kunde ha för individuella människoöden inrapporterades av Matthias Archiboldus Skjöldebrand 10.5.1799. Skjöldebrand skriver att skepparen och besättningen på den svenska briggen Charlotta hade tagit i land på den algeriska kusten för att söka vatten då de hade anfallits av ”Morerne”²²⁵. Skepparen hade blivit svårt sårad och fördes tillsammans med sin besättning till dejen, där de anklagades för att vara franska spioner och dömdes till slaveri i den algeriska flottan. Skjöldebrand kände dock skepparen från förut, kunde hänvisa till att svenska skepp enligt fredsavtalet mellan Sverige och Alger hade rätt till att besöka vilken som helst algerisk hamn och påpekade dessutom att både briggen Charlotta och landningsbåten hade använt sig av synlig svensk flagg. Dejen accepterade hans förklaring, men eftersom besättningen endast frigivits tack vare konsulns närvaro, önskar Skjöldebrand i rapporten att samtliga svenska sjöfarare skulle göras medvetna om att endast vissa algeriska hamnar, närmare bestämt ”Oran, Arzeou, Tedellez och Bonna”²²⁶ är säkra att besöka. Liksom i det svenska skeppet Catharinas fall var konsulns inflytande på den algeriska regeringen av avgörande betydelse för att den upprättade politiken för tryggheten av mänsklig säkerhet skulle verkställas. Trots att svenska skepp utlovats tillstånd att anlöpa vilken som helst algerisk hamn och dessutom klart identifierat sig med svensk flagg, så fanns utöver den svenska konsuln ingen kontrollerande myndighet för att avtalen verkligen följdes.

Bröderna Skjöldebrands de facto efterföljare, konsultssekreteraren Olof Agrell, verkar inte ha haft någon orsak att klaga på standarden på de svenska sjöpassen, men däremot är han år 1801 i två omgångar tvungen att insända pass och andra dokument till Stockholm på grund av att svenska skeppare har sålt sina fartyg på den algeriska kusten.²²⁷ Eftersom svenska konsulter i vissa hänseenden fungerade som notarier var det även på deras ansvar att passen och passstopparna i deras tjänsteområde hamnade hos rätt personer och insamlades då de inte längre

---

²²⁵ Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 10.5.1799, Nr. 1240, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²²⁶ Ibidem.

²²⁷ Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 10.5.1801, Nr. 1340, samt Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 30.6.1801, Nr. 1784, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

tjänade det syfte som de utfärdats för.²²⁸ Trots att själva insamlandet och återsändandet av dokumenten är en åtgärd som främst tjänar det svenska rikets ekonomiska säkerhet, i och med att dokumenten då inte faller i fel händer, tar Agrell även till åtgärder för att så gott som möjligt försäkra sig om att skeppsfolket på de sålda skeppen inte lämnas vind för våg. Han rapporterar att han gjort en överenskommelse med skepparen på det första av de sålda skeppen gällande manskapet om manskapets skäliga behandling. Det framkommer inte närmare på vilket sätt skepparen är förpliktigad att hjälpa dem, men Agrell skriver att han tänker brevväxla med den svenska handelsagenten i Alicante ”at han må kunna underrätta sig, huruvida skepparen fullgjordt sit åliggande, i anseende til sjöfolket, hvar jag föreständigat honom”.²²⁹

Det faktum att Agrell år 1801 såg det som sin plikt att se till att sjömännen behandlades rätt även då de fysiskt förflyttat sig utanför hans ansvarsområde tolkar jag som ett tecken på att det kring sekelskiftet 1800 fanns en praxis kring mänsklig säkerhet bland konsulerna som inte var geografiskt bunden till deras specifika ansvarsområde, utan som snarare kan ses som en förlängning och utveckling av ”imagined empathy”²³⁰. Agrell hjälpte inte endast sjömännen i Alger för att det var hans plikt, utan använde sig även av ett bredare nätverk av konsuler i Medelhavsområdet för att skapa mänsklig säkerhet för dem.

Trots att de algeriska kryssarna är ett ämne som tar upp en stor del av rapporterna då det gäller ekonomisk och mänsklig säkerhet var de ingalunda den enda faran som hotade svenska skepp i och omkring Medelhavet. George Logie rapporterar år 1735 att hans paketbåt först bordats och sedan beskjutits av hamnmyndigheterna i Marseille utan någon uttalad orsak. Efter en närmast symbolisk varning påbörjades eldgivning från hamnbatterierna med den följd att paketbåten led svåra skador och bland annat miste hela riggen. Logie gör mycket klart för läsaren att detta intermezzo inte handlade om ett missförstånd där paketbåten ansågs utgöra ett reellt hot mot hamnen eller staden, utan att beskjutningen var en maktdemonstration från hamnmyndigheternas sida. Då skottlossningen avtagit och beskjutarna återvänt till skeppet beskriver Logie soldaternas beteende som hånfullt och aggressivt. Hamnmyndigheterna påstod att det handlar om ett misstag som de inte tänker betala skadestånd för, medan handelsmän som befann sig i hamnen under händelseförloppet intygade att soldaterna avsiktligt agerade för att

---

²²⁸ Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce*, s. 88.

²²⁹ Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 10.5.1801, Nr. 1340, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²³⁰ Ressel, 'Conflicts between Early Modern European States about Rescuing Their Own Subjects from Barbary Captivity', s. 16.

skada skeppet. Logie önskar i rapporten att saken skulle föras direkt till det franska hovet, eftersom han antar att den franska kungen säkerligen inte skulle tillåta dylikt handlade gentemot en fredlig nations undersåtar.²³¹

I de tidigare diskuterade fallen där dejen utkrävde ersättning för förlorade algeriska vetelaster var engelska kapare och örlogsfartyg den hotande parten. Till exempel Olof Agrell rapporterar under denna tid att han har varnat de svenska fartyg som han känner till i Medelhavet om engelska kapare, eftersom dessa kapare nyss fått order om att föra samtliga svenska skepp de möter till någon hamn, antagligen för att genomsökas för algerisk last.²³² Agrell följer noga med situationen och fortsätter ge de svenska skepparna i Medelhavet råd om hur de ska bära sig åt för att undvika engelska kapare. I Agrells hjälpåtgärder ingick även ekonomisk hjälp, som han ansåg sig vara förpliktigad att erbjuda skepparna. Agrell kommenterar vidare att både hans sinne för rättvisa och hans skyldigheter som konsul kräver att han på detta sätt hjälper skepparna ”uti en olycklig belägenhet”²³³. Även kap utförda av franska fartyg rapporterades kring sekelskiftet 1800²³⁴, men dessa beskrivs inte i detalj.

Då tillfångatagna svenska undersåtar hade blivit slavar fanns det flera sätt att hjälpa dem. Ifall det inte var omedelbart möjligt att köpa dem fria, kunde konsuln underlätta slavarnas vardag till exempel genom att understöda dem ekonomiskt. Den första rapporten där svenska undersåtars friköpande diskuteras är skriven av George Logie år 1734. I denna redogör Logie först för två slavar som han friköpt i Alger enligt sina instruktioner, nämligen en herr Hermans Scheffer och kirurgen Reynold Metz Maker, som vid rapportens skrivande bägge påbörjat färden till Sverige via Marseille. I samma rapport framkommer även att en viss Tobias Westman och flera andra svenska undersåtar befinner sig i fångenskap i kejsardömet Marocko.²³⁵ Följande år berättar Logie i en rapport att de nämnda svenska fångarna ska friköpas av en holländsk ambassadör, eftersom de tillfångatogs i holländsk tjänst.²³⁶ I detta fall anser alltså Logie att

---

²³¹ George Logies rapport till Kommerskollegium 20.8.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²³² Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 18.2.1801, Nr. 815, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²³³ Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 27.2.1801, Nr. 380, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²³⁴ Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 10.5.1799, Nr. 1240, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²³⁵ George Logies rapport till Kommerskollegium 21.11.1734, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²³⁶ George Logies rapport till Kommerskollegium 10.9.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

reciprocitetsprincipen bör följas, fastän den inte ännu vid detta skede har nått full acceptans i Europa och speciellt inte hos Nederländerna, som inte allmänt gick med på att friköpa främmande staters sjömän som tillfångatagits under nederländsk flagg innan år 1747.²³⁷

År 1736 skriver Georg Giädda att sammanlagt tio stycken svenska slavar finns i Marocko, av vilka hälften hade tillfångatagits under holländsk flagg.²³⁸ Dessa tidiga friköpningar av andra staters undersåtar utgör sannolikt ett uttryck för den svenska reciprocitetsprincipen som sedan blev en mer heltäckande protestantisk reciprocitetsprincip under 1700-talets första hälft.²³⁹ Ett annat liknande fall rapporteras av Logie under sin andra period som konsul i Alger. 25.4.1754 rapporterar han att han gjort sin del i översändandet av 226 friköpta portugisiska slavar på ett svenskt skepp genom att assistera de sändebud som anlant från Portugal för att sköta ärendet.²⁴⁰

Tack vare reciprocitetsprincipen utsträckte sig även de svenska konsulernas friköpningsuppgifter i vissa fall till icke-svenska sjömän, vilket dock inte omnämns i rapporterna innan år 1785. I en rapport av Henrik Gottfrid Brandel nämns att sjömän från Marseille och Konstantinopel som tjänstgjort på ett svenskt skepp har friköpts av de svenska myndigheterna, förmodligen med medel från Konvojkassan.²⁴¹ Det var tydligen inte heller helt ovanligt att skeppare och sjömän utnyttjade reciprocitetsprincipen för att bli friköpta, vilket verkade vara fallet med det norska skepp med engelsk last som Johan Norderling rapporterar om år 1814: ”Skepparen Dahl, som talar godt Norska, och är, efter omständigheterna, född än i Norrige, än i England, än i Hanover”²⁴². Trots att den allmänna reciprocitetsprincipen uppluckrat relationen mellan de friköptas hemnation och den flagg som de seglat under, ville Konvojkassan fortfarande undvika utgifter som inte var absolut nödvändiga, vilket konsulerna var väl medvetna om.

Konsulernas ställning och kontakter i Barbareskstaterna gjorde det möjligt för dem att rapportera om möjligheter till billiga friköpningar, vilket tjänade både Konvojkassans och slavarnas intressen. George Logie skriver år 1735 att den nya regenten i Marocko, sultanen Ali,

---

²³⁷ Ressel, 'Conflicts between Early Modern European States about Rescuing Their Own Subjects from Barbary Captivity', s. 15.

²³⁸ Kopia av Georg Giädidas rapport till kommerskollgium 27.5.1736, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²³⁹ Ressel, 'Conflicts between Early Modern European States about Rescuing Their Own Subjects from Barbary Captivity', s. 7–12.

²⁴⁰ Kopia av George Logies rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 24.4.1754, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁴¹ Henrik Gottfrid Brandels rapport till Kommerskollegium 13.7.1785, Nr. 1047, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁴² Kopia av Johan Norderlings rapport till Kansli- och Kommerskollegierna 13.8.1814, Nr. 1765, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

är i behov av kontanta penningar och att Sverige därför borde ta chansen och göra ett försök till att friköpa de svenska slavar som befinner sig i Marocko. Läget är enligt Logie speciellt lovande eftersom ett fredsavtal samtidigt kunde skrivas och undertecknas, vilket ofta går hand i hand med friköpandet av slavar.²⁴³ Även Henrik Gottfrid Brandel uppmärksammar år 1787 ett fördelaktigt läge för friköpningar. På grund av en pestepidemi som härjade i staden ville dejen Muhammed V gärna sälja bort samtliga slavar innan de smittas och dör, eftersom han ”för hvarje döende slav, såg derjämte försvinna 1000 Hårda daler”²⁴⁴. Det faktum att konsulerna kunde peka ut dylika möjligheter till billiga friköpningar innebar att de ytterligare kunde sänka kostnaderna för den svenska handeln och därmed samtidigt gynna Konvojkassans och de enskilda undersåtarnas intressen.

I flera fall kunde eller ville konsulerna inte friköpa slavar som befann sig i Alger, men detta betydde inte att de inte skulle ha ansträngt sig för att hjälpa dem på andra sätt. Giädda meddelar år 1736 att han önskar utökad lön delvis för att kunna assistera de slavar som söker hjälp hos honom, men han specificerar inte om dessa slavar är svenska undersåtar eller inte: ”jämväl blifwer iag dagel öfwerlupen af arma slafwar, som iag icke har hierta till att låta gå ohulpna från mig.”²⁴⁵ I en rapport daterad 12.6.1814 skriver däremot Johan Norderling att han ogärna driver sådana slavars sak som han inte är förpliktigad till att hjälpa:

Här äro omkring 1650 slafvar af snart alla nationer, ibland dem flere Österrikare och någre Ryssar, til fånga tagne af Fransmän, sedan af Spaniorer, af dessa skickade til deras så kallade presidios på Africanske kusten, hvarifrån svält tvungit dem at rymma til Araberne, som sluteligen sålt dem til Regencen. Desse (:Ryssarne:) anropa Svenske Consulns barmhärtighet, och ha ej hjordt det förgäfves; men jag skulle ej önska at få någon befattning med deras frigifvande, för hvilket jag aldrig haft annan tack än Regencens ovilja och mycket onödigt gräl.²⁴⁶

Vidare skriver Norderling att han genomför de instruktioner han fått genom att erbjuda tio stycken amerikanska slavar ekonomiskt understöd. Av dessa bor två, ”en Capten och en Handels Bokhållare”²⁴⁷, i Norderlings hus medan de väntar på att bli friköpta. Rapporten ger ingen antydning om orsakerna bakom Norderlings ansvar för det amerikanska sjöfolket, men med

---

²⁴³ George Logies rapport till Kommerskollegium 10.9.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁴⁴ Henrik Gottfrid Brandels rapport till Kommerskollegium 25.4.1787, Nr. 1115, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁴⁵ Kopia av Georg Giäddas rapport till Kansli- och Kommerskollegierna, 12.7.1736, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁴⁶ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 12.6.1814, Nr. 1424, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁴⁷ Ibidem.

stor sannolikhet har de förts till Alger under svensk flagg: i så fall skulle Norderlings handlande följa den reciprocitetspolitik som vid detta skede redan var allmänt accepterad bland de europeiska staterna och även utvidga denna princip till Förenta staternas sjöfolk.²⁴⁸

I sin följande rapport väljer Norderling att ge en röst åt de kristna slavarna i Alger som uttrycker sin önskan om att bli friköpta. Då Napoleonkrigen tillfälligt tagit slut önskar slavarna att makthavarna i Europa ska hjälpa dem, något som de även kräver i en supplikschrift till Wienkongressen. Norderling lägger citattecken runt en text som sannolikt snarare är en sammanfattning än ett direkt citat:

Et glädje skrik uphof sig snart i Algers bagner [slavkvarter]: "Kriget det långa kriget, som hittils beröfvat oss alt hopp om frihet, är nu, Gud vare lof, til ända: En hvar af våre furstar kan nu täncka på vårt elände, och köpa oss frie för en måttlig summa - - Köpa oss frie! sade kannstöparne (: ty hvarföre skulle ej Bagnerne ha sina :) Köpa oss! Snack; de som nyss störtat den förfärlige Bonaparte, skulle continuera skattskyldige til Deyen i Alger, detta hampspöke som svigtar för alla Arabiske vindar! Skulle de, som med sit blod betalat Europas själfständighet, vara mindre berättigade til en anständig fred, än de som föga annat risquerat än sine penningar; dem de sugit ur fasta landet! Skall monopolii andan hädan efter som förr, hissa desse Jagthundar på våra fartyg och kuster (: det är slafvar som tala :)! Veten då Kamrater, at de Cristne Potentaterne ämna i en Congress så eftertryckligt reglera sina gränser och interessen, at intet krig mera blir möjligt - -"²⁴⁹

Det är värt att notera att Norderling överhuvudtaget väljer att återge slavarnas klagan, men desto mer att han väljer att återge den i denna provokativa form. Norderling inser säkerligen att slavarnas anklagelser inte nödvändigtvis kommer att tas emot särskilt positivt, vilket blir tydligare av att han mitt i citatet finner det nödvändigt att påpeka att det är slavarna, inte han själv, som för ordet. Han tar ingen direkt ställning till huruvida slavarnas önskan borde tas i beaktande, men jämför situationen direkt med debatten kring den transatlantiska slavhandelns avskaffande: "Huruvida [...] de hvitas slafveri i Barbariet kunde så snart komma i nådig åtanka, som Negrerna på Socker-öarne, måste tiden utvisa - -"²⁵⁰. Norderlings jämförelse kan tänkas ha sin grund i den samtida utvecklingen av tanken om en allmän rätt till friköpning för alla kristna européer²⁵¹, något som Norderling säkerligen kan ha understött även om han inte ansåg att det var just hans eller Sveriges plikt att hjälpa dem alla. Snarare kanske problemet för Norderling låg i att

---

²⁴⁸ Ressel, 'Conflicts between Early Modern European States about Rescuing Their Own Subjects from Barbary Captivity' s. 15–17.

²⁴⁹ Kopia av Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 12.6.1814, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁵⁰ Ibidem.

²⁵¹ Ressel, 'Conflicts between Early Modern European States about Rescuing Their Own Subjects from Barbary Captivity' s. 16–17.

Alger fick fortsätta på samma sätt som det gjort tidigare, något som behandlas närmare i följande kapitel.

3.3 Arrogant despotism – uppfattningar om dejerna och algerierna

Under de hundra åren som behandlas i denna avhandling sker betydande förändringar i de europeiska uppfattningarna om Nordafrika och dess folk. Sverige innehar en speciell roll i förhållande till Alger jämfört med de övriga europeiska sjömakterna, eftersom förhållandet staterna emellan huvudsakligen präglas av en tributbaserad fred som den svenska ledningen huvudsakligen accepterar utan motåtgärder. Det är dock intressant att se på vilka sätt de svenska konsulernas syn på Alger som stat och samhälle reflekterar samtida europeiska och svenska attityder.

En aspekt som återkommer i rapporterna är beskrivningar av dejerna, deras personligheter och sätt att regera. Ann Thomson argumenterar för att en avgörande del av den europeiska förståelsen av Barbareskstaterna som barbariska kontra civiliserade hade att göra med uppfattningen om regenternas enväldighet. En av de rådande uppfattningarna var att turkarna, som representanter för en orientalisk civilisation i nedgång, uppfattades som despotiska och brutala regenter i Nordafrika. Denna despotism tog sig uttryck i brutalitet och ett ointresse för vetenskapliga framsteg eller handel: samma samhälleliga symptom hade även janistjarnas militäroligarki, som dejen enligt de samtida författarna var tvungen att dela makten med. Tronen i Alger ansågs därför tillhöra en person endast så länge denne kunde uppvisa tillräcklig våldsamhet för att avskräcka andra pretender.²⁵² Flera citat ur rapporterna pekar på att de svenska konsulerna uppfattade de algeriska dejerna på ett sätt som var i enlighet med dessa beskrivningar.

Då George Logie i en tidigare nämnd rapport från år 1735 påyrkar goda relationers bevarande mellan Sverige och Alger konstaterar han att dejen Ibrahim är ”af det humeur att han lätt står att öfwertala ock är mycket enwijs uti det han en gång resolverat”²⁵³. Matthias Archiboldus Skjöldebrand skriver år 1795 om dejen Baba Hassan, som mot sina rådgivares vilja förklarade krig mot England. I stället för att agera på det sedvanliga sättet och skylla de försämrade relationerna på att den engelska konsuln inte behagade honom, vilket hans rådgivare föreslog, valde Hassan att på eget initiativ och otvetydigt förklara krig:

---

²⁵² Thomson, s. 98–117.

²⁵³ Kopia av George Logies rapport till algeriska deputationen 16.3.1735, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

Alla Rådgifware af wigt (hwaribland äfwen några skrämde Judar, som bäfwade för krig med England) rådde Deyen att ej låta Consuln resa om bord, utan salutera Fregatten och skicka ett bref med en båt ut till Commendanten däri, enligt Algers gamla Politique med England, starkt beklaga sig öfwer Consuln, och häfwa allt på honom [...] Deyen war dessa dagar i eld och låga och swarade alla att han långt ifrån att wilja undwika kriget med England, wille absolut söka och förklara det, för att wid en ny fred prätta Engelsmännen till lika presenter som andra Nationer. [...] Här af lär Eder Excellence högst uplyst finna att de beskrifningar om denna Deyens sinnelag jag åtskilliga gånger haft äran ödmjukeligen till Eders Excellence inlämna, ej äro ogrundade.²⁵⁴

Efter sekelskiftet 1800 blir konsulernas beskrivningar av dejerna allt mer negativa. Johan Norderling är särskilt aktiv med att kritisera regenterna och betonar i flera fall dejen hajj Alis blodtörstighet och egenväldighet. År 1814 uttrycker han sin frustration över att ett svenskt presentskepp är försenat, ”ty med denne dystre och opium frässande Dey är icke at leka”²⁵⁵. I en rapport daterad 26.1.1815 beskrivs Ali vidare av Norderling som en ”Tyran”²⁵⁶ som styr Alger med brutala metoder och som även får Norderling själv att frukta för sitt liv på grund av sina ”oförtänckta och gratuita executioner”²⁵⁷. Enligt Norderling fruktar Ali att de europeiska staterna smider ränker mot honom för att sätta ett stopp på den algeriska kaparverksamheten, vilket i sin tur får hans ”gamla hat til de Christna”²⁵⁸ att bli allt starkare. Vidare förutspår Norderling att dejen inte kommer att minska på kaparverksamheten om han bara tillåts få tillräckligt med handlingsutrymme.

Då Ali mördas av janitsjarkåren och ersätts av hajj Muhammed beskriver Norderling den före detta dejen i ännu mer extrema ordalag. Han förklarar att han inte ville uttrycka sin fruktan för dejens våldsamma nyckar då Ali ännu levde, men beskriver med avsky dennes skräckvälde. Norderling skriver att staden jublar över Alis död på grund av den allmänna fruktan som åtskilliga offentliga avrättningar och spöstraff har satt i folket. Norderling ger även vid handen att dejens handlingar styrdes av hans opiumberoende och hans åtrå till unga pojkar och att åtskilliga kvarlevor av unga slavar som dejen mördat och styckat hittades på olika ställen i palatset ”efter vild-djurets död”²⁵⁹. Beskrivningen har en uppenbar koppling till de samtida

---

²⁵⁴ Kopia av Matthias Archimboldus Skjöldebrands rapport till rikskansler Fredrik Sparre 28.10.1795, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁵⁵ Kopia av Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 12.6.1814, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁵⁶ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 26.1.1815, Nr. 437, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁵⁷ Ibidem.

²⁵⁸ Ibidem.

²⁵⁹ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 29.3.1815, Nr. 1197, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

stereotypierna om de orientaliska härskarna som dekadenta och sensuella, förknippade med överflödighet både gällande våld och sexuellt beteende, i synnerhet sodomi. Dessa egenskaper, som Norderling väljer att lägga fokus på, gjorde den stereotypa österländska härskaren moraliskt underlägsen sin västerländska motsvarighet, men samtidigt en skräckinjagande figur för sådana kristna som riskerade att hamna i hans våld.²⁶⁰

Alis kortvariga efterföljare, dejen Omar, blev även han mördad. I hans ställe korades en janitsjarsoldat, som antog namnet Ali IV, till dej. David Gustaf Ankarloo, som efterträdde Norderling som konsul, beskriver år 1817 Ali IV som en regent av samma skrot och korn som de tidigare enväldshärskarna:

Alis våldsamma sinne, det tyranni han utan åtskilnad utöfvar på alla klasser af landets innevånare, gör honom för alla lika förhatlig, och det är mycken anledning tro at han innan korrt störtar sig sjelf i samma afgrund som upslukat hans företrädare.²⁶¹

Även en senare dej, Ali V, som dog i pesten år 1818 efter en sex månaders regeringsperiod, beskrivs på ett liknande sätt av Ankarloo. I samband med sina försök till att minska janitsjarkårens inflytande uppskattar Ankarloo att Ali låtit avrätta över 1200 personer innan ”Pesten satte et mål för denne besynnerliga Mannens orolige lefnad”²⁶². Den betydliga mängden avrättningar som Ali V beordrat under sin tid som dej får ingen vidare kommentar, vilket jag tolkar som att Ankarloo inte såg det som något oväntat eller enastående i Alger. Detta skulle stämma överens med de samtida attityderna om de algeriska dejernas sätt att regera som Ann Thomson beskriver, närmare bestämt att dejerna utövade oinskränkt makt över sina undersåtars liv och död tills de oundvikligen dog våldsamt, oftast mördad av sina kolleger inom janitsjarkåren.²⁶³

Bilden som konsulerna gav av dejerna var dock inte så homogen som dessa exempel ensamma skulle antyda. I vissa fall beskrivs dejerna även som rättvisa och rättrådiga furstar, även om detta utgjorde ett undantag i konsulernas ögon. Matthias Archiboldus Skjöldebrand konstaterar år 1799 att han känner sig säker på att möjliga problemsituationer gällande svenska skepp inte kommer att vara svårlösta, eftersom den härskande dejen med sin regering har gett

---

²⁶⁰ Colley, s. 127–130.

²⁶¹ David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 30.12.1817, Nr. 818, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁶² David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 22.12.1818, Nr. 244, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁶³ Thomson, s. 117.

”flere prof af rättvisa och välvilja”²⁶⁴ då svenska skepp hade förts till Alger av franska kapare. David Gustaf Ankarloo prisar år 1818 dejen Hussein för hans rättrådiga styre som utgör ett positivt undantag i Algers härskarlängd. Ankarloo skriver att Hussein har skött både inrikes- och utrikespolitiken med ”en moderation och rättrådighet som hos en Dey i Alger äro ganska sällsynta.”²⁶⁵ Även då dejerna beskrivs på ett positivt sätt, markeras de alltså som undantag från den despotiska regeln.

Ett annat exempel på detta är Norderlings redogörelse för den nykorade dejen hajj Muhammed år 1815. Norderling uttrycker inget negativt om Muhammeds egenskaper som härskare utan verkar snarare anse att hans regering kommer att göra det politiska läget lugnare efter den ökända hajj Alis blodiga välde. Senare beskriver Norderling även en algerisk ämbetsman, Sidi Ali, som till skillnad från resten av den algeriska regeringen verkar inneha hans respekt:

Sidi Ali upväger hela Regencen (och det är ej mycket sagt :) i förstånd och routine af affairer. Han är den enda ibland dem, som kan lysna til och fatta et raisonnement; men honom felas utseende, en deciderad tournure, och kanske politiskt courage: Det är en af dessa människor, hvilka naturen gifvit talanger med vilkor at förblifva tjänare.²⁶⁶

Under den period av turbulenta maktskiften som utgörs av 1810- och 1820-talen kommenterar flera konsulter den våldsamt som enligt dem präglar den algeriska politiken och förhållandet mellan de olika samhällsgrupperna. I sin kritik av dejen hajj Ali tillägger Norderling år 1815 att dejen, trots sina brister, skyddar den algeriska staten från ett förödande inbördeskrig mellan dess olika folkslag, ”en complete anarchie och et blodbad imellan Turkar och Maurer.”²⁶⁷ I Norderlings ögon tyglas de olika förtryckta gruppernas våld endast av att en starkare makt, det vill säga dejen, påtvingar dem sitt styre.

Norderlings fruktan för ett utbrott av våld och anarki kan förklaras med att den turkiska minoriteten i Alger ansågs hålla sin makt endast genom våld eller hot om våld, inte genom undersåtarnas medtycke. Detta kan förstås som ytterligare ett uttryck för det algeriska

---

²⁶⁴ Matthias Archiboldus Skjöldebrands rapport till Kommerskollegium 10.5.1799, Nr. 1240, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁶⁵ David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 22.12.1818, Nr. 244, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁶⁶ Johan Norderlings rapport till Konvojkommisariatet 11.4.1815, Nr. 1139, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁶⁷ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 26.1.1815, Nr. 437, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

styrets degenererade tillstånd, eftersom janitsjarkårens styrelsesätt inte presenteras som ett av underheten accepterat folkstyre, utan som en med våld uppehållen oligarki.²⁶⁸

Även inom de styrande skikten låter Norderling förstå att det är hotet av våld som kontrollerar och binder samman politiken i Alger. Detta är även något som återkommer i 1700-talets litteratur, där blodiga revolutioner och maktskiften ses som typiska för Alger.²⁶⁹ 29.3.1815 kommenterar han rykten om ”et upplopp Öster ut”²⁷⁰ med att oroligheterna, utgående från Norderlings erfarenhet, sannolikt kommer att leda till inbördes våldsamtigheter inom det algeriska styret. David Gustaf Ankarloo skriver i sin rapport år 1817 om oroligheter i Alger och lägger skulden huvudsakligen på turkarnas våldsamma natur och maktgirighet. Enligt honom blev den mördade dejen Omar ”et offer för den anarki som råder ibland Turkiska Milicen.”²⁷¹ Janitsjarkårens benägenhet till blodiga maktskiften blir i rapporterna något av en självklarhet, vilket den enligt Thomson även är i det samtida europeiska medvetandet.²⁷²

Joachim Östlund presenterar argumentet att Barbareskstaternas regeringar under tidigmodern tid inte uppfattades som diplomatiskt helt frångående från de europeiska staterna, ett argument som grundar sig på att europeiska och nordafrikanska stater gjorde upp kontrakt och fredsavtal sinsemellan. Detta skulle inte ha varit möjligt om dejen i Alger och de övriga regenterna skulle ha representerat ”det fulländade barbariet”²⁷³: det fanns en gemensam förståelse som möjliggjorde säkrare sjöfart för bägge sidor. I det studerade materialet finns belägg för att konsulerna ansåg att fördrag med Alger var att lita på, men även rapporter som antyder det motsatta. Efter sekelskiftet 1800 rapporterar konsulerna upprepade gånger om att avtal med Alger inte upplevs som bindande från dejens sida. År 1815 skriver Johan Norderling om algerierna i allmänhet att de inte respekterar överenskommelser med europeiska makter:

Tractater, löften, öfverenskommelser, skäl, rättvisa, billighet och hut äro nu mera utom all fråga med detta folk; de antingen skratta oss upp i synen, då vi tala därom, eller skylla de på Deyens olygne och obändighet.²⁷⁴

---

²⁶⁸ Thomson, s. 113.

²⁶⁹ Ibidem, s. 114–117.

²⁷⁰ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 23.9.1815, Nr. 1998, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁷¹ David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 30.12.1817, Nr. 818, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁷² Thomson, s. 114–117.

²⁷³ Östlund, *Saltets pris*, s. 196.

²⁷⁴ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 26.1.1815, Nr. 437, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

År 1816 besöktes Alger av en engelsk-holländsk eskader ledd av lord Exmouth. En av orsakerna till besöket var att de europeiska staterna ville tvinga dejen Omar till att skriva under ett avtal där algerierna skulle förbinda sig till att avsluta det kristna slaveriet i Alger.²⁷⁵ David Gustaf Ankarloo kommenterar skeptiskt de pågående förhandlingarna och ifrågasätter deras faktiska betydelse, eftersom de algeriska kryssarna inte tvingas till att förändra sina tillvägagångssätt om de endast ändrar på terminologin. De som tidigare hette slavar skulle nu komma att heta krigsfångar och skulle hanteras på samma sätt. Friköpingarna skulle fortsätta som tidigare, eftersom ”desse barbarer ej skola underlåta at begära, under en eller annan pretext, en summa penningar som kommer at svara mot hvad nu kallas lösen för slafvar.”²⁷⁶ Således skulle avtalet endast innebära ”et ombyte af termer”²⁷⁷ och inte ett slut på den algeriska kaparverksamheten.

Vid det följande örlogsbesöket år 1819, då en fransk-engelsk eskader anlände för att tvinga Alger till att avsluta sin kaparverksamhet, uttrycker Ankarloo sin förvåning över att dejen Hussein inte följer samma handlingsmönster som Omar följt gentemot Exmouth. I stället för att underteckna ett avtal om kaparverksamhetens avskaffande utan att ämna följa det, vägrade Hussein att godta de europeiska kraven. Enligt Ankarloo vore det på alla sätt ha varit lättare för dejen och hans regering att upprepa dejen Omars svek och underteckna avtalet, men trots detta visade sig Hussein vara en man av sitt ord:

Barbaresquerne låta sig wanligen ej bindas genom försäkringar, då de tro sig kunna bryta dem utan fara. Men dessa considerationer werkade icke på Deyen eller hans rådgifvare. Han wisade at han åtminstone ej wille bedraga någon genom sitt politiska upförande, - ej dölja några hemliga afsigter under den masque af moderation man nu sökte honom påtvinga.²⁷⁸

Ankarloo kontrasterar i detta citat den tidigare dejen, som inte lät sig bindas av avtal med européer, med Hussein, som trotsar hans förväntningar genom att vara uppriktig i sitt handlande. Ur de båda rapporterna framgår mycket tydligt att avtal med Barbareskstaterna inte är att lita på, men samtidigt görs eftergiften att avtalen presenteras för dejerna i en ofördelaktig situation. Detta ger Hussein en åtminstone delvis positiv karaktär i Ankarloos rapport, eftersom

---

²⁷⁵ Kreüger, s. 296.

²⁷⁶ David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 4.6.1816, Nr. 1801, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁷⁷ Ibidem.

²⁷⁸ David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 26.11.1819, Nr. 220, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

han trots sin roll som despotisk härskare inte bedrar de europeiska ledamöterna: en viss parallell kan dras till Norderlings beskrivning av Sidi Ali ovan.

Något som upprepas åtskilliga gånger i materialet är de algeriska makthavarnas ointresse för att stöda algerisk handel. Olof Agrell skriver år 1802 att dejerna stöder kaparverksamheten på den fredliga handelns bekostnad. Algers ”mäst omilde Regering”²⁷⁹ uppmuntrar enligt honom inte handeln, vilket innebär att Alger är ”utaf alla [stater] snart sagdt den ende, som en almän fred skall göra mindre verksam.”²⁸⁰ Underförstått är Alger en stat som endast kan blomstra genom att föra krig med andra stater, till skillnad från de europeiska staterna som förstår värdet av fredlig handel.

Samma argumentation upprepas på 1820-talet av flera konsuler. David Gustaf Ankarloo beskriver i en rapport daterad 2.1.1821 mer noggrant det ekonomiska läget i Alger och orsakerna till det:

Under denna Regencens ihärdighet uti det gamla systemet är det mycket langt ifrån at Landet winner någon förkofran. Tvärt-om, allmänna beståndet blir alt uslare: - de stora rikedomarna som fordom funnos här, både i statens skattkammare och bland enskilda, försvinna efter hand: åkerbruket, boskapsskötsel och andra näringar, aftaga: handeln är bragt nästan til ingen ting: - och sjörofveriet inbringa nu ej mer några rikedomar.²⁸¹

Ankarloo fortsätter med att redogöra för Algers årliga intäkter och utgifter och kommer till den slutsatsen att staten årligen gör en betydande förlust. I sin rapport daterad 10.2.1823 konstaterar Ankarloo att den algeriska handelns extrema importbetoning har tvingat regeringen till att devalvera de algeriska mynten och förbjuda all export av guld och silver, med slaveri som straff för eventuella smugglare.²⁸² Johan Fredrik Schultze skriver i en rapport fyra år senare att ”handeln och det allmänna välståndet i flere år varit i beständigt aftagande”²⁸³ i Alger, vilket även påpekas av Erik Julius Lagerheim år 1829:

Handelen, som aldrig lærer hafva varit betydlig i detta land, har nu på de senare åren nästan aldeles afstannat; och de få affairer här göras äro landet mera till

---

²⁷⁹ Olof Agrells rapport till Kommerskollegium 31.1.1802, Nr. 732, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁸⁰ Ibidem.

²⁸¹ David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 2.1.1821, Nr. 898, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁸² David Gustaf Ankarloos rapport till Kommerskollegium 10.2.1823, Nr. 852, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁸³ Johan Fredrik Schultzes rapport till Kommerskollegium 12.3.1825, Nr. 647, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

skada än förmån, emedan de för det mästa bestå uti införsel af främmande öfverflöds artiklar [...]²⁸⁴

Uppfattningen om den algeriska staten och dess landområden som fördärvade av dejernas despotiska styre blir enligt Thomson vanlig i vetenskapliga texter och reseberättelser mot 1700-talets slut. Den bild av Alger som konsulerna förmedlar via sina rapporter under 1800-talets första årtionden stämmer även på andra sätt överens med den utveckling som Thomson beskriver i den samtida europeiska litteraturen: barbari och underställdhet kopplas samman med ett obefintligt intresse för handel.²⁸⁵ Även ur konsulernas rapporter framträder denna bild av ett härskande skikt som missköter sin plikt, håller tillbaka landet genom sin despotism och fördärvar det genom att prioritera kaparverksamhet snarare än utrikeshandel. I sin sista rapport som konsul, skriven 5.3.1816, uttrycker Johan Norderling sitt starka ogillande för den inverkan som det turkiska styret har haft på Alger och områdets invånare:

[...] hvad har jag haft at skrifva om et folk, dåligt nog innan Turkarne blefvo dess Herrar, och sedan av desse vilddjur, i tre sekler, så trampadt och förtryckt, at flere städer försvunnit, och den ena härliga slätten efter den andra öfvergifvits? Äfven under de femton år jag här vistats, ha förödelsens framsteg varit ögonskenliga, ända til at bekymra landets oförnuftiga tyranner.²⁸⁶

Den förändring som Ann Thomson beskriver i europeiska uppfattningar om Barbareskstaternas nedgång från respektabla till avskyvärda stater²⁸⁷ återspeglas i konsulernas rapporter i och med att kritiska kommentarer om den algeriska inrikespolitiken börjar förekomma efter sekelskiftet 1800. Redan år 1787 skriver Brandel om att de tio föregående åren har varit ovanligt lugna och låter förstå att ett dylikt harmoniskt tillstånd är otypiskt för Alger. Brandel anar att lugnet så småningom kommer att brytas, eftersom det rådande lugnet är ”utom allt Exempel”²⁸⁸ i Alger.

Relationerna mellan Alger och vissa europeiska stater har redan behandlats ur ett diplomatiskt perspektiv i kapitel 3.1, men konsulerna ger i sina rapporter även implicit och explicit uttryck för sina uppfattningar om hur relationen mellan Europa och Alger ser och hur den borde se ut. Ett återkommande tema är de algeriska regeringarnas arrogans gentemot de europeiska makterna, något som omnämns upprepade gånger från och med Henrik Gottfrid

---

²⁸⁴ Erik Julius Lagerheims rapport till Kommerskollegium 30.1.1829, Nr. 106, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁸⁵ Thomson, s. 101–103.

²⁸⁶ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 5.3.1816, Nr. 905, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁸⁷ Thomson, s. 96–97.

²⁸⁸ Henrik Gottfrid Brandels rapport till Kommerskollegium 25.4.1787, Nr. 1115, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

Brandels rapport 26.4.1790. Brandel förundrar sig över de krav som den algeriska regeringen ställer på Frankrike trots franska eftergifter:

På de sednast förflutna Tu års tid har regeringen gjordt, hvad möjligt varit at göra, för til värka Fredsbrott med med [sic] Frankrike. Denna nation, begåfvad med et tålmod, som trotsar all humiliation i verlden, när det kommer an på at vinna Algiers ynnest, har i den delen skridit ända til otroligheter: men har dock med sin ståndaktighet icke annat vunnit än et uppenbart förakt hos meniga Folkslaget, och med sin Politique ej annat utvärkat sig än illvilja hos denna Regering [...]²⁸⁹

Efter en beskrivning av den algeriska regeringens påtryckningar understryker Brandel det algeriska övermodets grad genom att avsluta med konstaterandet att ”där [i Alger] är ej annat än otroligheter”²⁹⁰. Samma tematik följs upp av Johan Norderling år 1815, med det tillägget att han även uttryckligen konstaterar att kraftfull europeisk handling är det enda som kan skingra den algeriska arrogansen: ”Algerierne äro druckne af medgång och insolence. [...] Medicinen måste komma från Europa.”²⁹¹ Denna inställning till Alger utrikespolitik framgår även starkt i Norderlings och Ankarloos besvikelse över att de två europeiska militärexpeditionerna till Alger 1815 respektive 1816 inte ledde till något avgörande militärt underkuvande av Alger. Norderling ondgör sig 20.7.1815 över att amiral Decaturs amerikanska eskader inte samarbetade med resten av Algiers fiender för att tvinga algerierna till en mer ofördelaktig fred²⁹², medan Ankarloo uttrycker sin besvikelse om resultatet av lord Exmouths besök år 1816. Exmouth och dejen kom snabbt överens om ett fredsavtal innan några avgörande strider hann äga rum: ”Det kunde därför ej mera wara fråga om at angripa Barbaresquernes sjöröfveri system.”²⁹³

Tanken om att de europeiska staterna skulle vara förpliktigade att visa en enad front mot Alger kan även läsas ur Johan Norderlings beskrivning av den franska fregatten Junos besök till Alger år 1814. Norderling anser att konsulerna i Alger inte borde visa sig splittrade, eftersom det ger algerierna mer handlingsutrymme och mod till att trotsa det kollektiva Europa:

Redan den 2 dennes (: May 1814 :) var Franska Fregatten Juno til ankars här på reddan, under hvit flagg, hvilken utan all svårighet strax ärkändes och saluterades af Deyen, och hela Marinen afecterade at betyga sin fägnad öfver det almänna stilleståndet i Europa. - Så mycket vett hos Hund Turken contrasterade

---

²⁸⁹ Kopia av Henrik Gottfrid Brandels rapport till Kommerskollegium 26.4.1790, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁹⁰ Ibidem.

²⁹¹ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 29.3.1815, Nr. 1197, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁹² Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 20.7.1815, Nr. 1588, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁹³ David Gustaf Ankarloos rapport till

särdeles med Diplomatiske styfheten hos två af mine Colleger, hvilken ej tillät dem ärkänna Franske officielle depechen innan de fått den confirmerad från sine egne hof. – Captenen gjorde narr af dem: han bjöd dem til middag på sin Fregatt, beklagande at han ej var hemma, då desse Herrar gjorde honom deras visite d'etiquette (: den de icke gjort :) En af dem kom sedan han narrat den andre at bli hemma – Denna uselhet nämns ej för annat, än rättigheten den ger Algerinerne at begabba oss, och, hvad ännu värre är, at räkna på den gamla jalousien och missförståndet i Europa - -²⁹⁴

Ann Thomson argumenterar för att den europeiska intelligentian under 1800-talets första århundraden skapade den bild av Alger som gjorde den franska invasionen år 1830 berättigad, för att inte säga nödvändig. Eftersom landet inte uppfyllde sin potential under turkiskt styre, var det nödvändigt för både landet och dess folk att européer skulle överta ledningen och förbättra det genom att inrätta en mer upplyst regering.²⁹⁵ Av allt att döma ansåg även konsulerna under 1800-talets första årtionden att europeiskt styre vore att föredra för Alger framom. Trots detta uttalar sig inte Johan Fredrik Schultze år 1830 om vare sig det nya franska styret kommer att gagna landet och dess invånare eller inte. Det enda som enligt Schultze är säkert är att ”Turkarnas välde och med det samma Sjö röfveriet och Biennal presenterne här i Alger”²⁹⁶ har upphört. Denna visshet känner han i och med att samtliga ogifta turkar har skickats till Levanten och ”de som här innehafva Embeten”²⁹⁷ har tvingats till att avgå.

Några ord bör ännu sägas gällande konsulernas bild på de olika befolkningsgrupperna som utgör Algers befolkning. Under 1700-talet och fram till Algers erövring år 1830 var den gängse uppfattningen att det styrande skiktet i Alger bestod av turkar, medan de övriga samhällsgruppernas namn och egenskaper debatterades kraftigt. Thomson argumenterar för att européer under 1700-talet i regel använde sig av olika namn och definitioner för dessa grupper mer eller mindre godtyckligt och att benämningarna morer, beduiner, berberfolk, araber och så vidare kunde vara olika namn för samma avsedda folkgrupper lika väl som de kunde vara åtskilda kategorier. Vissa samtida författare åtskiljer de olika folkgrupperna utgående från deras huvudnäring, andra utgående från hemvist.²⁹⁸ Som regel bör man alltså inte anta att konsulernas val av benämning för de olika folken som de diskuterar har någon viss innebörd, eftersom det av allt att döma var typiskt att de olika grupperna blandades samman då de diskuterades.

---

²⁹⁴ Kopia av Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 12.6.1814, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁹⁵ Thomson, s. 74, 102.

²⁹⁶ Johan Fredrik Schultzes rapport till Kommerskollegium 5.7.1830, Nr. 290, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

²⁹⁷ Ibidem.

²⁹⁸ Thomson, s. 74–84.

Som helhet verkar inte heller konsulerna ha gjort någon större skillnad mellan den delen av den algeriska befolkningen som inte bestod av turkar. Som vi sett ovan ställer till exempel Johan Norderling ”Turkar och Maurer”²⁹⁹ emot varandra i det hypotetiska inbördeskrig som han förutspår ska utbryta om ingen dej finns till för att tygla dessa grupper. Antagligen avser Norderling här inte morerna som en specifik etnisk grupp, utan snarare som den icke-turkiska stadsbefolkningen, en definition som användes även av andra i hans samtid.³⁰⁰ Araber och morer verkar som begrepp vara mer eller mindre utbytbara för Norderling, eftersom han även skriver om en viss överbefälhavare för janitsjarerna som ”slagtar Araber som flugor.”³⁰¹ Även Johan Fredrik Schultze skriver om turkar och morer då han avser soldaterna i de algeriska landstyrkorna utan att ge någon närmare definition.³⁰² Eftersom inget närmare specificeras i någotdera av fallen är det sannolikt att läsaren med morer och araber ska förstå icke-turkiska algerier snarare än distinkta grupper. Någon mer djuplodande slutsats kan dock inte dras utgående från de få omnämnanden av dylika termer som förekommer i materialet.

---

²⁹⁹ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 26.1.1815, Nr. 437, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

³⁰⁰ Thomson, s. 76–77.

³⁰¹ Johan Norderlings rapport till Kommerskollegium 29.3.1815, Nr. 1197, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

³⁰² Johan Fredrik Schultzes rapport till Kommerskollegium 5.7.1830, Nr. 290, Alger, E VI aa, Kommerskollegium, Huvudarkivet, RA.

4. Sammanfattning och avslutande diskussion

År 1729 slöts ett fredsavtal mellan Sverige och Alger, den mest fruktade av de fyra så kallade Barbareskstaterna. Liksom flera andra europeiska nationer började även Sverige i och med fredsavtalet sända regelbundna gåvor till dejen som regerade i Alger och påbörjade därmed ett sekel av tributbetalningar för att trygga sin handel och sina sjömäns liv och frihet. För att upprätthålla freden och fungera som korrespondent på orten utsågs konsulerna av den svenska handelsmyndigheten Kommerskollegium. De svenska konsulerna i Alger skulle, liksom de svenska konsulerna som var verksamma i handelsstäder runt om i Europa, fungera som representanter och ombudsmän för de svenska undersåtar som besökte posteringsorten. Framförallt utgjorde konsulerna en möjlighet till friköpning för de svenska sjömän som befann sig i algeriskt slaveri. Konsulerna i Alger var dock, till skillnad från de svenska konsulerna i Europa, inte endast handelsagenter utan fungerade även som Sveriges diplomatiska representanter inför dejen och divanen, det vill säga det algeriska riksrådet. Fram till att en fransk här erövrade Alger i juli 1830 skrev konsulerna rapporter till Kommerskollegium där de redogjorde för politiska händelser, svenska undersåtar på orten, friköpningar av slavar med mera. Dessa rapporter fungerar som primärkällor för avhandlingen.

Genom att undersöka både vad konsulerna skrev i rapporterna och hur de uttryckte sig i dem söker jag i avhandlingen svar på tre forskningsfrågor. För det första vill jag ta reda på vad man kan utläsa ur rapporterna om hur konsulerna fungerade som diplomater, i vilket såväl införskaftet och övertäckandet av presenter som även personliga relationer till makthavarna och insamlandet av underrättelser ingick. För det andra studerar jag på vilka sätt konsulernas handlande i fråga om de algeriska sjöpassen och friköpandet av slavar fungerade som en del av en framväxande svensk politik för mänsklig säkerhet samt hur den europeiska reciprocitetsprincipen kommer till uttryck i rapporterna. Slutligen undersöker jag konsulernas syn på Alger och dess befolkning så som den framgår ur rapporterna och huruvida denna syn stämmer överens med forskning om samtida europeiska uppfattningar om Barbareskstaterna. Jag tar även genomgående hänsyn till att det var i konsulernas intresse att framstå i god dager och framhäva sin yrkeskunskap, vilket har en inverkan på rapporternas funktion som källor.

Utgående från rapporterna kan man konstatera att de personliga relationer som konsulerna i varierande grad lyckades skapa i Alger hade en avgörande skillnad för vilka möjligheter de hade till att sköta sina uppgifter. En god relation till den regerande dejen och hans

närmaste krets innebar inte endast att en konsul lättare kunde bevara freden Sverige och Alger emellan, utan underlättade även bland annat friköpandet eller rent av det villkorslösa befriandet av svenska undersåtar och kapade skepp. Som en del av det svenska systemet för mänsklig säkerhet var konsulerna outhärliga, eftersom de tack vare sin närvaro i Alger kunde ingripa i fall där de algeriska sjöpassen av en eller annan orsak inte godtogs av de algeriska kryssarkaptenerna. Konsulerna rapporterade även om de övriga europeiska makternas diplomatiska handlande på ett analytiskt sätt, vilket jag anser fylla den dubbla funktionen av att både förmedla information och framhäva konsulernas egna diplomatiska förmåga.

Bilden av Alger och algerierna som förmedlas i rapporterna stämmer i allmänhet överens med samtida europeiska uppfattningarna om Barbareskstaterna. Alger beskrivs som en stat som styrs tyranniskt av en turkisk minoritet som förtrycker de övriga grupperna, som mer eller mindre utbytbar kallas för morer och araber. Alger som stat presenteras, även här i enlighet med den samtida vetenskapliga synen, som en degenererad stat som är helt beroende av kaparverksamheten och som uppvisar en ogrundad arrogans gentemot det kollektiva Europa. I denna bild framställs det närmast som de europeiska staternas plikt att erövra och förvalta landet för att rädda det från turkarnas misskötsel.

Valet av forskningsperspektiv har varit en tröskelfråga för avhandlingens utformning, eftersom de möjliga perspektiven som skulle kunna anläggas på ett dylikt källmaterial är otaligt många. Efter en genomgång av både forskningslitteraturen och själva rapporterna bestämde jag mig för att lyfta fram tidigmodern diplomati, mänsklig säkerhet och orientalism som tre breda temata. Avsaknaden av en regelrätt teori, som präglar de två första delarna av analysen, har varit en utmaning i och med att det inte har funnits någon direkt struktur att följa, men samtidigt har avsaknaden av en på förhand given teori möjliggjort ett dynamiskt skapande av en egen, skräddarsydd analytisk modell som kan liknas vid ett löst teoretiskt ramverk. I den tredje delen av analysen har däremot speciellt Ann Thomsons teori fått styra min läsning av materialet, vilket erbjöd en möjlighet till att ännu klarare gå i dialog med och bekräfta tidigare forskning om ämnet utgående från ett annat källmaterial än det som Thomson använt sig av.

Trots att källmaterialet som används i denna avhandling redan under en längre tid funnits tillgängligt är den svenska konsulära närvaron i Nordafrika ett förhållandevis knappt utforskat ämne. Med denna avhandling hoppas jag kunna utvidga kunskapen om konsulernas dubbla roll som både diplomater och skapare av mänsklig säkerhet och deras delaktighet i

skapandet och uppehållandet av den samtida bilden av Barbareskstaterna. Förhoppningsvis kan avhandlingen även fungera som inspiration för vidare forskning om ämnet. En möjlighet skulle vara att genomföra en liknande studie utgående från det källmaterial som inte använts i denna avhandling, som till exempel serien *Diplomatica Turcica* i Riksarkivet. Ett fascinerande ämne som inte berörts i denna avhandling är Joachim Östlunds upptäckt av spår av de svenska konsulernas och den svenska sjöfartens delaktighet i den islamiska slavhandeln, vilket definitivt skulle vara värt vidare undersökningar utgående från lokala källor.

Bilaga: Sveriges konsuler i Alger med tjänstear

Här återfinns en lista på de svenska konsulerna och konsultssekreterarna i Alger under tidsperioden 1730–1830. Jag har inte gjort åtskillnad mellan tillförordnade, tjänsteförrättande och ordinarie konsuler, eftersom det inte är centralt i avhandlingen. Däremot har jag inte inkluderat konsuler eller sekreterare som aldrig anlände till Alger trots sin utnämning. Gällande stavning har jag hållit mig till den form som använts i avhandlingen. Listan är anpassad från den motsvarande i Johan Axel Almquists *Kommerskollegium och riksens ständers manufakturkontor samt konsulsstaten 1651–1910*.³⁰³

Konsuler:

<u>Namn:</u>	<u>Tjänstetid:</u>
George Logie (1694–1776)	19.5.1729–30.1.1758
Erik Brander (1720–1814)	30.1.1758–22.10.1766
Henrik Gottfrid Brandel (1739–1828)	22.10.1766–26.5.1792
Matthias Archimboldus Skjöldebrand (1765–1813)	20.9.1791–18.5.1801
Johan Norderling (1760–1828)	16.5.1801–19.11.1815
David Gustaf Ankarloo (1776–1837)	22.5.1816–16.12.1824
Erik Julius Lagerheim (1786–1868)	28.6.1825–1829
Johan Fredrik Schultze (1775–1847)	1829–15.2.1847

Konsultssekreterare:

<u>Namn:</u>	<u>Tjänstetid:</u>
Carl Reftelius	23.5.1730–14.3.1732
Niclas Ehrenpreus	9.10.1732–2.4.1734
Georg Giädda	14.3.1735–11.11.1736
Erik Brander	16.5.1753–30.1.1758
Henrik Gottfrid Brandel	30.5.1764–22.10.1766
Per Eric Skjöldebrand	24.4.1794–17.1.1800
Olof Agrell	23.8.1800–1801
David Gustaf Ankarloo	1801–22.5.1816
Johan Fredrik Schultze	20.11.1816–15.2.1847 ³⁰⁴

---

³⁰³ Almquist, s. 387.

³⁰⁴ De facto konsul från 1829.

Källor och litteratur

Otryckta källor

Riksarkivet, Marieberg, Stockholm

Kommerskollegium, Huvudarkivet

Skrivelser från konsuler och ministrar: Algiers, E VI aa.

Tryckta källor

Kongl. Maj:ts Nådiga STADGA, Angående Consuls-Sysslor i allmänhet. Gifven Stockholms Slott den 31 Januarii 1793, Sederholm (Stockholm 1793).

Elektroniskt material

Lagerheim, släkt i Svenskt Biografiskt Lexikon, Riksarkivets hemsida:
<<http://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=10894>>, hämtad 27.9.2014.

Litteratur

Abun-Nasr, Jamil N., *A history of the Maghrib in the Islamic period*, Cambridge University Press (Cambridge 1987).

Almquist, Johan Axel, *Kommerskollegium och riksens ständers manufakturkontor samt konsulsstaten 1651–1910*, P. A. Norstedt & söner (Stockholm 1912–1915).

Anderson, M. S., *The Rise of Modern Diplomacy 1450–1919*, Longman (London 1993).

Arne, T. J., *Svenskarna och Österlandet*, Natur och kultur (Stockholm 1952).

Berg, Magnus & Trépagny, Veronica (red.), *I andra länder. Historiska perspektiv på svensk förmedling av det främmande. En antologi*, Historiska Media (Lund 1999).

Berg, Marcus, *Beskrifning öfver barbariska slafveriet uti kejsardömet Fez och Marocco*, Erik Gamby, Bokgilletts förlag (Uppsala 1961, originalverk 1757).

Bono, Salvatore, 'Slave Histories and Memoirs in the Mediterranean World: A Study of the Sources (Sixteenth–Eighteenth Centuries)' översatt av Sarah Barrett, i Fusaro, Maria & Heywood, Colin & Omri, Mohamed-Salah (eds.), *Trade and Cultural Exchange in the Early Modern Mediterranean: Braudel's Maritime Legacy*, I.B. Tauris (London 2010), s. 97–115.

Cantor, Milton, 'A Connecticut Yankee in a Barbary Court: Joel Barlow's Algerian Letters to His Wife' i *The William and Mary Quarterly*, Third Series, vol. 19:1 (1962), s. 86–109.

- Colley, Linda, *Captives. The story of Britain's pursuit of empire and how its soldiers and civilians were held captive by the dream of global supremacy, 1600–1850*, Pantheon Books (New York 2002).
- Davis, Robert C., *Christian slaves, Muslim masters: white slavery in the Mediterranean, the Barbary Coast, and Italy, 1500–1800*, Palgrave Macmillan (Basingstoke 2003).
- Ekegård, Einar, *Studier i Svensk handelspolitik under den tidigare frihetstiden*, doktorsavhandling, Uppsala universitet (Uppsala 1924).
- Faroqhi, Suraiya, *The Ottoman Empire and the World Around It*, I.B. Tauris (London 2005).
- Florén, Anders & Karlsson, Åsa (red.), *Främlingar – ett historiskt perspektiv*, Opuscula Historica Upsaliensia 19 (Uppsala 1998).
- Fryksén, Gustaf, *I skuggan av global rivalitet och maritim handel. Svenska sjömän i Marockansk fångenskap, 1754–1763*, opublicerad kandidatavhandling, Historiska institutionen, Lunds universitet (2011).
- Fusaro, Maria & Heywood, Colin & Omri, Mohamed-Salah (eds.), *Trade and Cultural Exchange in the Early Modern Mediterranean: Braudel's Maritime Legacy*, I.B. Tauris (London 2010).
- Gamby, Erik, *Beskrivning öfver Barbariska slafveriet uti kejsardömet Fez och Marocco*, Erik Gamby (Uppsala 1961).
- Gøbel, Erik, 'The Danish "Algerian Sea Passes", 1747–1838: An Example of Extraterritorial Production of "Human Security"' i *Historical Social Research*, vol. 35:4 (2010), s. 164–189.
- Helgason, Þorsteinn, 'Historical narrative as collective therapy: The case of the Turkish raid in Iceland' i *Scandinavian Journal of History*, vol. 22:4 (1997), s. 275–289.
- Hofberg, Herman & Heurlin, Frithiof & Millqvist, Viktor & Rubenson, Olof, *Svenskt biografiskt handlexikon. Ny upplaga*, Bonniers (Stockholm 1906).
- Holmberg, Åke, *Världen bortom västerlandet. Svensk syn på fjärran länder och folk från 1700-talet till första världskriget*, Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället (Göteborg 1988).
- Holmberg, Åke, 'Den svenska omvärldsbilden under tre hundra år. Europa kontra världen' i Berg, Magnus & Trépagny, Veronica (red.), *I andra länder. Historiska perspektiv på svensk förmedling av det främmande. En antologi*, Historiska Media (Lund 1999), s. 21–34.

Imber, Colin & Kiyotaki, Keiko & Murphey, Rhoads (eds.), *Frontiers of Ottoman Studies, Volume 2*, I.B. Tauris (London 2005).

Jamieson, Alan, *Lords of the Sea: A History of the Barbary Corsairs*, Reaktion Books (London 2012).

Karlsson, Åsa, 'Den kända och okända Orienten. Svenska resenärer i Osmanska riket under 1700-talet' i Hodacs, Hanna & Karlsson, Åsa (red.), *Från Karakorum till Siljan: resor under sju sekler*, Historiska Media (Lund 2000), s. 197–225.

Karlsson, Åsa, 'Främling eller vän? Svenskar i Turkiet på 1700-talet' i Florén, Anders & Karlsson, Åsa (red.), *Främlingar – ett historiskt perspektiv*, Opuscula Historica Upsaliensia 19 (Uppsala 1998), s. 73–87.

Karth, Ingrid Eriksson, 'Sveriges diplomatiska förbindelser med islamiska länder', i Ådahl, Karin et. al. (red.), *Sverige och den islamiska världen – ett svenskt kulturarv*, Wahlström & Widstrand (Stockholm 2002), s. 97–105.

Kreüger, Johan Henrik, *Sveriges förhållanden till Barbaresk Staterna i Afrika*, P. A. Norstedt & söner (Stockholm 1856).

Lapidus, Ira M., *Islamic Societies to the Nineteenth Century. A Global History*, Cambridge University Press (New York 2012).

Leira, Halvard & Neumann, Iver B., 'The Many Past Lives of the Consul' i Melissen, Jan & Fernández, Ana Mar (eds.), *Diplomatic Studies, Volume 7: Consular Affairs and Diplomacy*, Brill Academic Publishers (Leiden 2011), s. 225–246.

Leskelä-Kärki, Maarit & Lahtinen, Anu & Vainio-Korhonen, Kirsi & Vehkalahti, Kaisa, 'Kirjeiden uusi tuleminen' i *Kirjeet ja historiantutkimus*, Suomen Kirjallisuuden Seura (Helsingfors 2011), s. 9–27.

Lewis, B. & Ch. Pellat & Schacht, J. (eds.), *The Encyclopaedia of Islam. Volume II: C–G*, E. J. Brill (Leiden 1965).

Lewis, James R., 'Savages of the Seas: Barbary Captivity Tales and Images of Muslims in the Early Republic' i *Journal of American Culture* vol. 13:2 (1990), s. 75–84.

Lindholm, Måns, *Barbari i Barbariet. En mikrostudie av två européer i marockansk fångenskap under 1700-talet*, opublicerad uppsats, Historiska institutionen, Lunds universitet (2013).

Loualich, Fatiha, 'In the Regency of Algiers. The Human Side of the Algerine Corso' i Fusaro, Maria & Heywood, Colin & Omri, Mohamed-Salah (eds.), *Trade and Cultural Exchange in the Early Modern Mediterranean: Braudel's Maritime Legacy*, I.B. Tauris (London 2010), s. 69–96.

Löwenheim, Oded, *Predators and Parasites: Persistent Agents of Transnational Harm and Great Power Authority*, University of Michigan Press (Ann Arbor 2006).

Matar, Nabil, 'The Maghariba and the Sea: Maritime Decline in North Africa in the Early Modern Period' i Fusaro, Maria & Heywood, Colin & Omri, Mohamed-Salah (eds.), *Trade and Cultural Exchange in the Early Modern Mediterranean: Braudel's Maritime Legacy*, I.B. Tauris (London 2010), s. 117–137.

Müller, Leos, *Consuls, Corsairs, and Commerce. The Swedish Consular Service and Long-distance Shipping, 1720–1815*, Studia Historica Upsaliensia 213, Uppsala universitet (Uppsala 2004).

Müller, Leos, 'The Swedish Consular Service in Southern Europe, 1720–1815' i *Scandinavian Journal of History*, vol. 31:2 (2006), s. 186–195.

Naylor, Phillip C., *North Africa: A History from Antiquity to the Present*, University of Texas Press (Austin 2009).

von Numers, Lorentz, *Havets karavaner*, P. A. Norstedt & söner (Stockholm 1985).

Olán, Eskil, *Sjörövarna på Medelhavet och Levantiska kompaniet*, Fritze (Stockholm 1921).

Peskin, Lawrence A., *Captives and Countrymen. Barbary Slavery and the American Public, 1785–1816*, Johns Hopkins University Press (Baltimore 2009).

Reindl-Kiel, Hedda, 'East is East and West is West, and Sometimes the Twain Did Meet. Diplomatic Gift Exchange in the Ottoman Empire' i Imber, Colin & Kiyotaki, Keiko & Murphey, Rhoads (eds.), *Frontiers of Ottoman Studies, Volume 2*, I.B. Tauris (London 2005), s. 113–125.

Ressel, Magnus, 'The North European way of ransoming: explorations into an unknown dimension of the early modern welfare state' i *Historical Social Research*, vol. 35 (2010), s. 125–147.

Ressel, Magnus, 'Conflicts between Early Modern European States about Rescuing Their Own Subjects from Barbary Captivity' i *Scandinavian Journal of History*, vol. 36:1 (2011), s. 1–22.

Said, Edward W., *Orientalism*, Routledge & Kegan Paul (London 1980) (första utgåvan 1978).

Spencer, William, *Algiers in the Age of the Corsairs*, University of Oklahoma Press (Norman 1976).

Thomson, Ann, *Barbary and Enlightenment: European attitudes towards the Maghreb in the 18th Century*, Brill's Studies in Intellectual History vol. 2, Brill (Leiden 1987).

Thomson, Janice E., *Mercenaries, Pirates and Sovereigns: State-Building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe*, Princeton Studies in International History and Politics, Princeton University Press (Princeton 1996).

Tunberg, Sven et. al., *Den svenska utrikesförvaltningens historia*, Almqvist & Wiksell (Uppsala 1935).

United Nations Development Programme, *Human Development Report 1994*, Oxford University Press (New York 1994).

Widén, Pär, 'Kvalitativ textanalys' i Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.), *Handbok i kvalitativ analys*, Liber (Stockholm 2012), s. 136–153.

Windler, Christian, 'Tributes and Presents in Franco-Tunisian Diplomacy' i *Journal of Early Modern History*, vol. 4:2 (2000), s. 168–199.

Windler, Christian, 'Diplomatic history as a field for cultural analysis: Muslim-Christian relations in Tunis, 1700–1840' i *The Historical Journal*, vol. 44:1 (2001), s. 79–106.

Ådahl, Karin, *Orientalismen i svensk konst*, Wiken (Malmö 1990).

Ådahl, Karin et. al. (red.), *Sverige och den islamiska världen – ett svenskt kulturarv*, Wahlström & Widstrand (Stockholm 2002).

Östlund, Joachim, 'Dygdens prövning. Europeiska slavberättelser om livet i marockansk ofrihet' i Stenqvist, Catharina & Lindstedt Cronberg, Marie (red.), *Dygder och laster. Förmoderna perspektiv på tillvaron*, Nordic Academic Press (Lund 2010), s. 306–322.

Östlund, Joachim, 'Swedes in Barbary Captivity: The Political Culture of *Human Security*, Circa 1660–1760' i *Historical Social Research: The Production of Human Security in Premodern and Contemporary History*, vol. 35:4 (2010), s. 148–163.

Östlund, Joachim, 'Algiers Observed. The French Conquest of Ottoman Algeria Through the Eyes of Swedish Consul Johan Friedrich Schultze, 1827–31', opublicerad paper till Entangled Spaces –Global Connections and Local Articulations: Portals of Early Modern Globalization and

Creolization During the Era of the Trans-Atlantic Slave Trade –workshop vid Åbo Akademi (2012).

Östlund, Joachim, *Saltets pris. Svenska slavar i Nordafrika och handeln i Medelhavet 1650–1770*, Nordic Academic Press (Lund 2014).